

2002 - Tél

Ára: 400 Ft

folkMAGazin

IX. évf.

4. szám

fono@fonorecords.hu

www.fonorecords.hu

FA-907-2

FA-208-2

Heresku Ágnes
Arany és kék szavakkal | In Gold and Blue

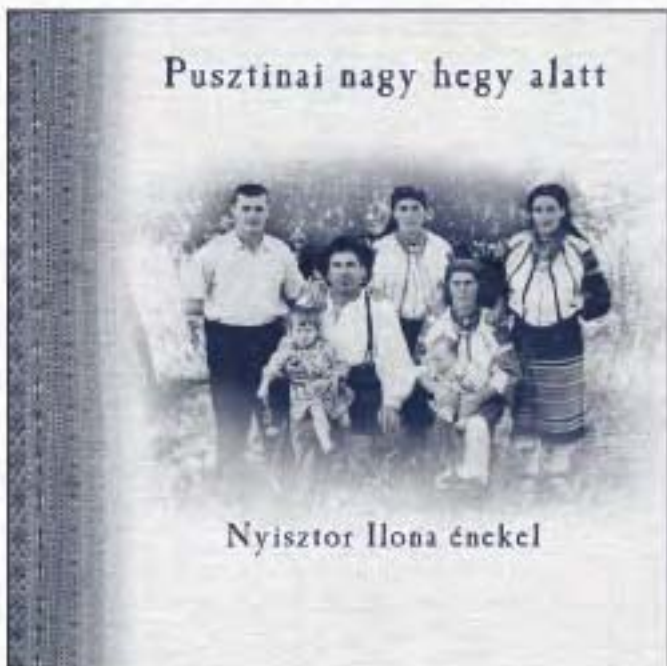
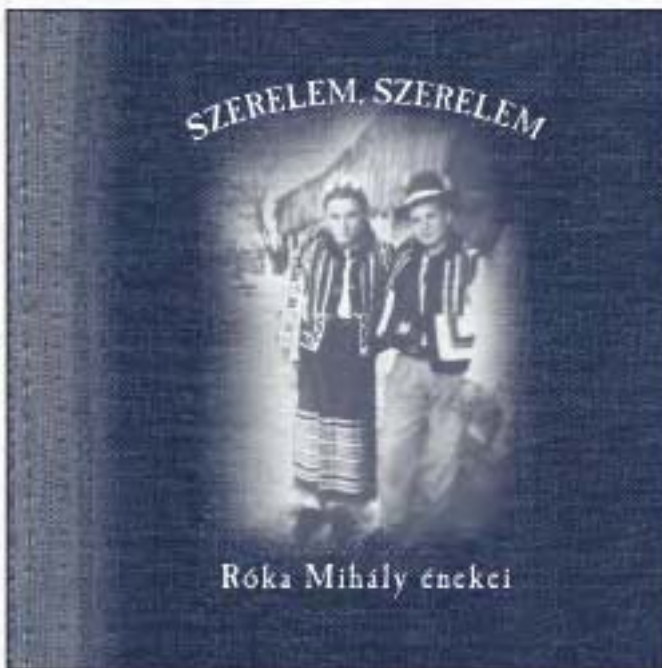
ED-CD 043

www.etnofon.hu

order@etnofon.hu

ED-CD 051

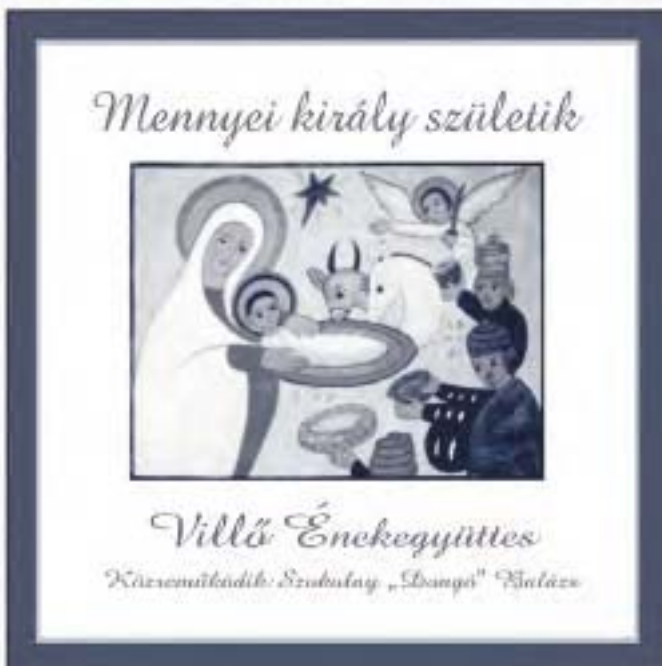
ETNOFON Records

HCD 226

ED-CD 052

gyorfree@axelero.hu

GYÓRFREE Műhely

A TARTALOMBÓL:

7. Beszélgetés Kiss Ferencsel
K. Tóth László
10. A Brassói Pályaudvar
Babarczy Eszter
16. Mexikói útinapló
Szigetvári József
19. Herczku Ágnes szólólemezeről
Sándor Ildikó
21. Minősítő fesztiválok 2002-ben
Diószegi László
22. Tánc és képzőművészet
Karácsony Zoltán
27. Tájház-avató Mérán
Borbély Jolán
29. A 70 éves Erdélyi Tibor köszöntése
Pesovár Ernő
31. Elvesz(t)ett Éden?
Nyilvános beszélgetés
36. Interjú Pávai Istvánnal
K. Tóth László
39. Régi néven (is), tiszta lappal
Hollókői Lajos
40. A népzenei-táncmuzás turizmusról
Benkő András
42. Archiválás és katalogizálás '90 előtt
Németh István
44. Házzól házra járván
Kóka Rozália
46. Gombaszög újra éled
Takács András
47. Téli áldás Széken
Soós János
48. A kapcsolatépítő - Varga Edit
Szigetvári József
50. „Bandázás és Pëndzsom”
Kocsán László
54. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

Az Elvesztett Éden kereséséhez

Kiss Ferenc a Héttorony Fesztivál nagyszere, változatos kínálatot nyújtó programjával köszöntötte a szakmát és a közönséget kiadója, az Etnofon Records születésének tizedik évfordulója alkalmából, a Hagymányok Házával közösen rendezett ünneppsorozat keretében. *(Az eseményre következő számunkban visszatérünk.)* A fesztivál messze túlmutatott a magánkiadó jubileumán, jelentőségéről legyen elegendő annyit megemlíteni, hogy népi műveltség tematikával, de ezt a táncház-világra leszűkítve sem létezik hazánkban ilyen hosszán, azaz nyolc napig tartó rendezvény. Létrehozójának ráadásul a legnagyobb nevet sikerült maga mellé állítania, így a színvonalra sem lehetett panasz. Nem meglepő tehát, hogy a műsorfüzetben *Elvesztett Éden* címen meghirdetett, művészek, szakemberek és szemtanúk részvételével, a népi műveltségről, a kollektív emlékezetéről, a hagyomány mai szerepéről történt beszélgetésre nem akármilyen nevek fogadták el a felkérést mindkét alkalommal, s a közönség soraiban is szép számú érdeklődő foglalt helyet. Jól írtuk a címet, Kiss Ferenc szerint nem *Elvesztett Éden*ről van szó, amelynek eltűnése tőlünk függetlenül történt, hanem *Elvesztett Éden*ről, amelynek pusztulásáról mi is tehetünk. *(A Kiss Ferencsel készült interjúkat a 7., az első vitaesten elhangzottakat pedig a 31. oldalon közöljük.)*

Sajnos csak az első beszélgetésre tudtam elmenni, ezért jelen írásomban csak

az itt hallottakra fűzöm fel a gondolataimat. Az est vélhetően nemcsak bennem él tovább, hanem másokat is töprengésre készített, s magazinunk hasábjain szívesen közreadjuk a beküldött véleményeket.

Mondanivalómat a globalizációval kezdem, hiszen erről a kikerülhetetlen jelenségről értelemszerűen sok szó esett, mint a táncházmozgalom kiszélesedésének, esetleg fennmaradásának gátjáról. Tény és való, hogy a globalizációnak számos árnyoldalát tapasztaljuk. Nem véletlen, hogy a G7 uniós városokban történő konferenciái tömeges tüntetések mellett zajlanak, amelyekkel szemben a helyi rendőrség nem kesztyűs kézzel lép fel. S ha már a gazdaságilag erős országokban ekkora ellenérzést vált ki a folyamat, akkor mit mondjunk mi, a volt szovjet tábor lakói? A globalizáció ugyanis nemcsak a népi kultúrára jelent veszélyt, hanem az adott ország lokális cégeire is. Olaszországban például a legfejlettebb regionális méretű vállalkozásokra, miközben az itáliai multik a globalizációban érdekeltek. Ezzel szemben mi egy közel fél évszázados elnyomást követően szembesülünk e folyamattal, amikor még nem tudtuk helyreállítani az idegen hatalom ránk kényszerített rendszeréből fakadó súlyos károkat. Térségünk országai mindig csak követték a nyugaton bekövetkezett változásokat – lásd például jobbgágyfelszabadítás, teljes körű választójog –, de Magyarországon a XIX. század második felében

Készítette: Bieber Györgyné (Olaszfalu)

A címlapon: Betlehem nemezből. Készítette: Zeitler Gabriella (Veszprém) – fotó: Berán István

Répási Jánosné (Szeged)

lezajlott az eredeti tőkefelhalmozás, amikor még nem létezett globalizáció, azaz kialakulhattak és ki is alakultak a megfelelő anyagi erővel rendelkező cégek. (Ha nem is olyan méretűek, mint Angliában.) Ám az államosítás azzal járt, hogy a nagy társaságok – Ganz, Weiss Manfréd, Goldberger – a tulajdonosi szemlélet hiányában visszafejlődtek, a közévállalatokról és a mérsékelt engedélyezett kisiparról pedig ne is beszéljünk. Persze ne tegyünk úgy, mintha a szovjet rendszer, noha egy nagyszabású, bár torz modernizációs kísérletként is felfogható, tette volna tönkre a népi kultúrát, aminek a differenciálódása, bomlása már jóval korábban elkezdődött. Legalábbis Magyarországon, míg persze Romániában más a helyzet: ott a bomlás még nem volt annyira előrehaladott, amikor „beütött” a kommunizmus. A népi kultúra egyébként is sokrétű, térben, időben és társadalmilag is: más a szatmári népzene, és megint más a hajósi svábok által készített bor. A globalizáció eltüntetheti, de népszerűsítheti is mind a kettőt.

Akárhogy csűrjük-csavarjuk, az elmúlt rendszerben egy kisiparos legfeljebb három alkalmazottat foglalkoztathatott, amely gátját jelentette egy jó ötletre építő, piaci keresletet kielégítő vállalkozás felfutásának. S mi még ne panaszkodjunk, teszem azt Csehországhoz vagy Bulgáriához képest, mert nálunk 1980-tól bizonyos mértékben engedélyezték a vállalkozásokat, így nőhettek fel olyan társaságok, mint a számítástechnikában a Graphisoft. Ám a lényeg, hogy míg a német Siemens vagy Porsche számos országban jelen van, s generálja a globalizációt – bár nem hinném, hogy épp ők ártanak a táncmozgalomnak –, nálunk az említett okok miatt a rendszerváltás eljövetelkor nemigen léteztek

tőkeerős cégek. Így a privatizáció a multinacionális vállalatoknak kedvezett, azaz a globalizáció felgyorsulásának.

Ám e világjelenség nemcsak negatív következményekkel jár. Hiszen a földkeresség kitarul az emberek számára, az emberi jogi kérdések is egyre több országban kerülnek terítékre, s az sem rettenetes baj, ha teszem azt márkás farmeröltözékek, autók vagy mondjuk a World Network lemezei idehaza is kaphatók.

No de mit hoz a jövő? Ha a szovjet rendszernek nem sikerült sematizálni bennünket, majd megteszi ezt – természetesen sokkal nagyobb állampolgári szabadságjogokat adva – a globalizáció? Hiszen a társadalom nem áll ellen, hanem önként és dalolva költözik be a Big Brother-házba?

Nem vagyok látom, hogy ezt a kérdést megválaszoljam, de azért reménykedem, hogy nem így lesz. Ha minden igaz, nagy veszélyek esetén az emberiség előbb-utóbb mindig képes elhárítani a bajt. Itt van például a környezetvédelem. Paraszti életmódban élő keresztmamáméknál a hatvanas években még nemigen képződött szemét. Disznót vágtak, búzát vetettek, arattak, a termékből kenyeret süttettek, bort termeltek (titokban, de azért a szomszédok tudtával pálinkát főztek, de erről pszt!), baromfit neveltek, tehenet tartottak. A tej jó részét eladták, s a családok, akik megvették, kánában vitték el, nem műanyag zacskóban. Aztán megszülettek a városi unokák, nekik már párizsit kellett venni, megjelent a cso-

magolási hulladék, amely ma már előtt bennünket. Igen ám, de az unióban már jelentős eredményeket értek el a szemétmennyiség csökkentése terén. S a nyugati normákat – néhány jogszabály kivételével, amelyek érvényesítésére haladékot kaptunk – 2005 végére nekünk is teljesítenünk kell. Ebből a szempontból éljen a globalizáció! Ugyanakkor nyugaton nemcsak utcai demonstrációkkal tiltakoznak a világ egybegyűrése ellen. Akiknek elégük van a tömegkultúrából, azok keresik az egyedít, amelyre ezért egyre erősebb piaci igény mutatkozik. A gyorsétermek által képviselt „fast food”-dal szemben elindult például a „slow food” mozgalom. Igen erős Olaszországban, de még az Egyesült Államokban is felütötte a fejét. Az adott tájegységben honos „kézműves” ételek elterjesztését tűzte a zászlajára, amelyeket tartósítószer helyett például megfelelő hűtéssel, füstöléssel vagy sóval konzerválnak, mint régen. Magyarországi példát említve, az Alabárdos étteremnek egy hazatelepült, vidéken gazdálkodó testvérpár szállítja a juhsajtot. (Más kérdés, hogy a sajt nagyhatalom Franciaországgal ellentétben nálunk csak pasztörözött tejből engedélyezik a sajt készítést.) A szintén budavári Fortuna étteremben csupán magyar borokat szolgálnak fel, s Hegedűs Péter, a vendéglő gasztronómiai vezetője arról számolt be, hogy náluk még a francia vendégek is a helyi specialitásokat keresik.

Az Elvesztett Éden fórumon Lelkes Lajos épp a magyar borokról, ételekről be-

Pulai Lászlóné (Nagykanizsa)

szélt, amelyek összefüggésben állnak a népi kultúra, s ennek egyik megjelenési formája, a táncházak ügyével. Megemlítette a kistérség-fejlesztésre igényelhető uniós Sapard-forrást, mert ma már a népzene-néptánc is csomagban adható el. Hazánk például rendkívül jó adottságokkal rendelkezik a lovas turizmus terén. Szívesebben jönnek külföldről – és belföldről is – olyan vidékre, ahol gyönyörű természeti környezet, népi építészeti emlékek, s élő népi kultúra, kézművesség, népzene, gasztronómiai különlegességek várják a látogatót. S ahol a környékbeli települések összefognak, s az egyes falvak eltérő kínálata a térség vonzerjét, változatosságát erősíti.

No persze, ehhez már, mint Benkő András a szakdolgozatában írja – melynek bő részletét lapunk a 40. oldalon közli – a népzene és az idegenforgalmi szakma képviselőinek összefogása szükséges. S ez bizony az előbbiekre is feladatokat ró. Például aktívabb kommunikációt igényel. Mert a vitaesten is elhangzott, hogy vajon milyen munka folyik ma a Hagyományok Házában. Erről ugyanis keveset tudni. Mert ugye ez az intézmény nem valami titkos fegyver kikísérletezésével foglalkozik, mint a II. világháború alatt az Egyesült Államok déli részén, Los Alamosban az atombomba létrehozásán – sikerrel – fáradozó tudós társaság, hanem a köznek dolgozik. Ám akkor az eredményeit talán közzé is kellene tennie.

Azaz, egy egészséges közlési agresszivitást hiányolok, de nemcsak a Hagyományok Házának munkatársai – akik esetleg egyébként ma is aktívan zenélnék –, hanem a népi kultúra fennmaradásáért tevékenykedők, közöttük a táncházmozgalom elkötelezettjei részéről is. Egészséges közlési agresszivitáson a tisztességes, azaz a tényeknek megfelelő tájékoztatást értem. Ahogyan ezt a profitorientált – s a népzene

Berczkiné Ulella Anna (Sóskút)

Gyulay Mária (Budapest)

nem az? – cégek teszik. Körfaxot (e-mailt) küld az egyik mobiltelefon-szolgáltató a legkülönbözőbb szerkesztőségekbe, hogy a következő hónapban újabb nagyszerű, kedvezményes tarifájú lehetőséget kínál a jelenlegi és leendő előfizetőinek. Erre egyes lapoknál azt mondják, hogy szerkesztőségi írásként ezt nem közöljük, ha a társaság meg akarja nálunk jelentetni az információt, helyezze el fizetett hirdetésként. Ez is egy tárgyalási alap. Más sajtótermékeknél viszont az a szemlélet uralkodik, hogy olvasóink tájékoztatása alapvető kötelességünk, tehát lehozzuk a közleményt. S léteznek olyan orgánumok is, ahol az ügyeletes szerkesztő kilétén vagy pillanatnyi hangulatán múlik, hogy mit kezd az információval.

A kulturális hírek azonban nem tartoznak ebbe a kategóriába, egy színházi bemutató közléséért nem szokás pénzt kérni. A táncházmozgalom szereplőinek tehát informálódniuk kellene, hogy mely lapoknál ki foglalkozik népzenevel – a Népszabadságnál például Jávorszky Béla Szilárd, akitől már eddig is több cikket hoztunk le utánközlésben –, vagy ki a kultúrrovat vezetője. S elküldeni neki a tájékoztatást, de személyes kapcsolatba lépni sem árt az illetővel. Ezzel szemben még a célközönségnek szóló folkMAGazinnal is megessik, hogy egy-egy – amúgy profitszerzés céljából kiadott (ez nem elítélendő) – népzenei CD elektronikusan meglévő, ingyen közzétett borítójának megszerzése miatt is jó néhányszor kell telefonálnunk, mire végre megkapjuk az anyagot. Miközben többször előfordult, hogy külföldről küldtek nekünk idehaza nem is forgalmazott hanghordozót. (E tekintetben szerencsére pozitív példákat is felhozhatnánk a népművészettel kapcsolatban álló hazai szereplőktől.)

A vitafórumon Pávai István a Hagyományok Házának tevékenységét firtató kérdésekre beszámolt az eddig végzett munká-

juk eredményeiről, s hogy ebből mit profitálhatnak a népi kultúra iránt érdeklődők, például a népzeneészek új generációjának képviselői. Problémám ezzel csak az, hogy miért nem kereste meg ezzel lapunkat, és/vagy miért nem tájékoztattott erről más sajtótermékeket. Hiszen egy esztendőn belül két interjú is közöltünk Kelemen Lászlóval, a Hagyományok Háza főigazgatójával, amely mutatja, hogy nem vagyunk az intézmény ellensége. S a felépítmény és az elképzelés főbb vonalainak bemutatását követően épp itt az ideje a konkrét eredmények publikálásának. Pávai Istvánnal a rendezvényt követően meg is állapodtam, hogy felkeresem, kikérdezem a hozzá tartozó területen végzett eddigi munkájukról és annak hasznosíthatóságáról, s az ebből készített cikket megjelenés előtt bemutatom neki, hogy az esetleges tévedéseket kijavíthassa. Az együttműködés eredményét Tisztelt Olvasóink ezen számunk 36. oldalán találhatja meg.

Hát valahogy így kellene ennek működni, de az ellenvéleményeket is – például egy „népben-nemzetben gondolkodó”, de a népi kultúra mai igényes megjelenési formáit időnként ócsároló napilappal ellentétben – szívesen fogadjuk. Ígérem, közzé is tesszük!

A megoldáshoz vezető út megtalálásában bízva, a munkatársak nevében is Kellemes Karácsonyi Ünnepeket és sikeres népművészeti eseményekben gazdag Boldog Új Esztendőt kíván a szerkesztő:

K. Tóth László

Képeink a Párizsi Magyar Intézet és a Hagyományok Háza pályázati kiállításán (2002. december 3-6.) készültek. A természetes anyagú – csuhé, szalma, gyékény, mézeskalács, fa, nemez, agyag, termény – betlehemeket Borbély Jolán, F. Tóth Mária és Beszprémy Katalin bírálták el. Az 52 pályamű mintegy fele és két díjnyertes alkotó részt vehet a franciaországi Muzeray nemzetközi betlehemes kiállításán és vásárán.

ÚJÉV KÖSZÖNTŐ

NÉPTÁNCANTOLÓGIA 2002

2003. január 25. szombat, 10.30 • Erkel Színház
Rendezi a Martin György Néptáncszövetség
1072 Budapest, Akácfa u. 32. • Tel./Fax: 351-8853 • E-mail: martin@tla.hu
Erkel Színház: 1081 Budapest, Köztársaság tér 30. • Tel: 333-0540

Szabó Zoltán – Illés Zoltán: LEGÉNYAVATÁS
Kurázi Táncműhely – Kecskemét

Lakatos Róbert – Nagy Myrtil – Konkoly László:
TARDOSKEDDI TÁNCOK
Szóttos Táncgyűttes – Pozsony

Kupec Mihály – Kupec Andrea: PARNÓI TÁNCOK
Ilosvai Selymes Péter Néptáncgyűttes – Nagyida

Galga zenekar – Szűcs Gábor – Szűcsné Urbán Mária:
ÉSZAK-MEZŐSEGEN
Tessedik Táncgyűttes – Szarvas

Gombai Tamás – Németh Ildikó – Szabó Szilárd:
MADOCSEI TÁNCOK
Jászság Népi Együttes – Jászberény

VENDEGEINK:
Gyimesközéplaki Táncgyűttes – Erdély

Demarcsek Zs. – Demarcsek Gy. – Diószegi L.:
CIGANY TÁNCOK

A Debreceni Hajdú-, a Figurás-, a Nyírség-,
a Színvavölgyi- és a Válaszút Táncgyűttes táncosai

Somogy zkr. – Csíkvár Timea – Antal Roland: VASÁRNAP
Somogy Táncgyűttes – Kaposvár

Barbócz Sándor – Mlinár Pál: KOMLÓSI MARS
Balassi Táncgyűttes – Békéscsaba

Bognár József: TÓTÉK TÁNCA
(Tisztelet Örkény Istvánnak)
Mecsek Táncgyűttes – Pécs

Csurák Ildikó: „ÓK VAGY MI”
Falusi László Pinokkió című zenéjére
Figurás Táncgyűttes – Nyíregyháza

Orza Călin: KALAPOS
Nyírség Táncgyűttes – Nyíregyháza

Az ORSZÁGOS SZÓLÓTÁNCFESZTIVÁL
„arany gyöngyös” és „arany sarkantyús” táncosai táncolnak

Katona Gábor: TÁNCOK A FEJÉR MEGYEI JENŐBŐL
Forrás Néptáncgyűttes – Százhalombatta

KALÁKATÁNC

2003. január 25., 15.00 • Hagyományok Háza
Rendezi a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség
1011 Budapest, Corvin tér 8. • Tel.: 201-4492, 201-5164
E-mail: eva.hera@hagyományokhaza.hu

ZOBORALJI LAKODALOM
tréfás vetékedő és búcsúztató
„Párta” Hagyományórzó Együttes Zoboralja (Szlovákia)

HOSSZÜHETÉNYI LAKODALMAS
Hosszúhetényi Népi Együttes

Szabadi Mihály: KÖRÖSZTŐLŐ
Bogyiszlói Népi Együttes

MÉRAI TÁNCOK
Mériai Hagyományórzó Együttes (Románia)

BUNYEVÁC LAKODALMAS
Horvát Hagyományórzó Együttes (Budapest)

ASSZONYFARSANG
Kalocsai Hagyományórzó Népi Együttes

KUPUSZINAI LAKODALMI RÉSZLET
Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, Kupuszina (Jugoszlávia)

VERESI MULATSÁG
Vereseházi Hagyományórzó Együttes

GYERMEKTÁNCANTOLÓGIA 2002

2003. január 26. vasárnap, 10.30 • Erkel Színház
Rendezi az Örökség Gyermekek Népművészeti Egyesület
1072 Budapest, Akácfa u. 32. • Tel./Fax: 351-8853

Ignác Gabriella – Kácsor István: „AZ AJAKI UCCA...”
Kiskaláris Táncgyűttes – Ajak

Tamásné Veress Kata: VASÁRNAPI BANDÁZÁS SÁRPILISEN
Lajtorja Gyermekek Néptáncgyűttes – Balassagyarmat

Tóth Barbara – Váradai Zsolt: LIBUSKÁIM
Hajdú Táncgyűttes Bóbita Csoportja – Debrecen

Bathó Edit – Dudás Dániel: JÁSZSÁGI TÁNCOK
Barkóca Együttes – Jászberény

Balogh Ildikó – Fantoly Gyula: DÉL-ALFÖLDI TÁNCOK
Bartina Együttes Utánpótlás Csoportja – Szekszárd

Bózsa Brigitta – Antal Roland: ÓSZELŐTŐL SZÜRETIG
Művészeti Iskola Tengertánc Csoportja – Somogyjád

Kovács Borbála – Darmos István: GYEREKLAGZI ABAÚJBÓL
Kisgömböc Gyermekektáncosport – Sárospatak

Spisák Krisztina – Teremi László: „AHOGY VOLT, ÚGY VOLT”
Liget Táncgyűttes – Fényeslitke

Rónai Lajos – Széphalmi Zoltán: BAGI TÁNCOK • Gödöllő Táncgy.
Foltin Jolán: VÍZBEVETŐ HÉTFŐ • Bihari aprók – Budapest

Berecz Anna – Bistey Attila: „HÍD ALATT, PAD ALATT”
Garabonciás Néptáncosport – Nyíregyháza

Az I. KALOTASZEGI GYERMEKTÁNCFESZTIVÁL
szólótáncosai és díjazottjai

Timár Sándor: HEGYKÖZI TÁNCOK
Táncművészeti Iskola Kukucska Csoportja – Sárospatak

IFJÚSÁGI NÉPTÁNCANTOLÓGIA 2002

2003. január 26. vasárnap, 15.00 • Magyar Színház
Rendezi az Örökség Egyesület és a Martin Szövetség

Sutyinszky Ildikó – Kiss Zoltán – Blaskó Csaba:
DEL-ALFÖLDI TÁNCOK
Sköcök Táncgyűttes – Szarvas

Tiszai Zsuzsa – Lovas Bálint: TUSINI ROMÁN TÁNCOK
Hajdú Táncgyűttes – Debrecen

Ignác Gabriella – Kácsor István: RABVÁGÁS • Kaláris Együttes – Ajak

Szonda Györgyi – Küttel Dávid: KERESZTFI
Kisbihari Együttes – Budapest

Furik Rita: KERÉK ISTEN FÁJA
Ifjúforrás Táncgyűttes – Százhalombatta

Halmi Zoltán: TURKAJÁRÁS • Szeged Táncgyűttes

Fejér Erika – Taba Csaba:
NYÁRADMAGYARÓSI SZÉKELY MULATSÁG
Bartina Együttes – Szekszárd

Stréger – Kovács – Bistey: TYUKODI TÁNCOK
Kis Igrice Együttes – Nyíregyháza

Kiss Anita – Maródi Attila: MAGYARBÓDI TÁNCOK
Színvavölgyi Ifjúsági Néptáncműhely – Miskolc

Patyi Zoltán: MÉHKEREKI TÁNCOK
Kisalföld Ifjúsági Együttes – Győr

Hlinyánszky Tamás: ZEMPLÉNI SZLOVÁK TÁNCOK
Bodrog Néptáncgyűttes – Sárospatak

Szalóki Géza: „SEJ, A SZANYI...” • Csobolyó Néptáncgyűttes – Győr

Kuli O. – Kocsán L. – Pál M.: SZÁSZCSAVÁSI TÁNCOK
Alföld Néptáncgyűttes Ifjúsági Csoportja – Csongrád

A II. EGRI ORSZÁGOS IFJÚSÁGI SZÓLÓTÁNCVERSENY
„Gyöngygalléros” és „Ezüstpitykés” táncosainak bemutatója

Szűcs Gábor – Pál Mihály: KÜKÜLLŐMENTI TÁNCOK
Jászság Népi Együttes Ifjúsági Csoportja

A ZENÉLÉSTŐL A FILMKÉSZÍTÉSIG

BESZÉLGETÉS KISS FERENCCEL

Népzene és a népi műveltséggel kapcsolatos dokumentumokat gyűjt, több együttesben is muzsikál, zenét szerez, hanghordozókat és könyveket ad ki, újabban filmet is készít, novemberben pedig életre hívta a Héttorony Fesztivált. Ki ne ismerné hát olvasóink közül Kiss Ferencet? Nem is bemutatni szeretnénk ezzel az interjúval a táncházmozgalomban már a kezdetektől résztvevő muzsikust, hanem jelenlegi terveit, gondolatait igyekszünk olvasóinknak feltárni.

– Részprogramok létrehozásában korábban már szereztél tapasztalatokat, említhetjük például a Budapest Folkfesztivál zenei szervezését vagy a Táncháztalálkozó 2000 egyik népzenei gálájának szervezését. Ám nyolc napos népi kulturális fesztivált még a rendezvényszervezésre szakosodott közhasznú társaságok, s profitorientált cégek sem hoztak létre. S bár a Hagyományok Háza is melléd állt és segített, azért te voltál az esemény motorja. Egy évente visszatérő fesztivál rendszerint az esztendőök során terebélyesedik ki, te viszont rögtön az első alkalommal gazdag programot állítottál össze...

– Az ötletet az adta, hogy jobbat nem tudtam kitalálni. Először egy rövid rendezvénynek gondoltam, amelyen most, az első alkalommal csak azok szerepeltek volna, akik

az Etnofonnál jelentek meg, de ahogy

gyűlt a lista, kiderült, hogy ezek a zenészek, énekesek az egész

Kárpát-medencét befogják, sőt Moldvát is. Horvát dudazenétől kezdve a kárpátaljai Técső és környéke legismer-

tebb zenekaráig vagy a Délvidéket képviselő Polgár Lillától az Óbudai Népzenei Iskola növendékeiig, illetve az erdélyi

prímásokig a kiadó kínálata valóban lefedi az említett térséget. A fesztiválról

egyedül a cigány népzene és a klezmer maradt ki.

Utóbbi azért, mert az Odessa Klezmer Band primásának betegsége miatt elmaradt a Petőfi Csarnokban tervezett koncert, mert a zenekar repertoárjában nagy falatot jelent a hegedűtechnika, s Lázár Zsigmond nélkül ezt nem mertük felvállalni. A feladat adott volt: az Etnofon tíz éves jubileumának megünneplése. Kialakult a rendezvény metodikája, s én éjszaka szoktam gondolkodni, amikor a napi munkából kiszakadva kavarnak bennem a gondolatok, s egyszer csak kipattan valami. Most is így jött az esemény neve, a Héttorony Fesztivál.

– A színpadi zenéiből készült válogatáslemezre is A Héttorony hangjai címet adtad...

– Nagyon vigyázni kell arra, hogy milyen szimbolikát választ az ember. Azért, mert beástam magam a mitológiába, nem biztos, hogy a hétköznapi ember számára is érthető az elnevezés. Ráadásul Isztambulban is létezik egy Héttorony. Írtam is az általad említett lemez füzetében, hogy a válogatásra ugyan a Sevillai Világkiállítás Pavilonjához írt programzeném is felkerült, ám a címet nemcsak az épület sugallta, hanem az Ipolyi Arnold által először felemlített legenda is. Ma mindenkinek meg kell értenie, hogy ezen őrtornyok közé zárt országnak mi a népi műveltsége. Mind ez ideig a táncházmozgalom az egyetlen, amely komplexen közelíti meg a témát, tehát nemcsak a zenére és a táncra koncentrálnak, hanem a nagyon praktikus paraszti észjárásra, a gazdálkodásra, az öltözködésre vagy a kézművességre is odafigyelünk. Mint ahogy az Elvesztett Éden vitában is Lelkes Lajos az agrárium oldaláról közelítette meg azt a kérdést, hogy mennyi Hungaricum létezik.

– Milyen tapasztalatokkal gazdagodtál az első fesztiváladon?

– Sok tanulságot leszűrtem. Az egyik legfontosabb, hogy ilyen kis cégeként anyagi támogatások nélkül nem szabad lebonyolítani egy ekkora rendezvényt. Nem, mintha nem próbálkoztam volna különböző pénzek szerzésével, de ehhez előbb kell nekifogni, s komoly főszponzor nélkül nem szabad belevágni a fesztivál létrehozásába.

Azt ugyan átgondoltam, hogy a távolabbi vidékekről meghívott adatközlőket – a moldvaiakat és a Técsői Bandát – máshová is el kellene adni, hogy más szervezők is felléptessék őket, mert akkor megoszlanának a költségek, de akkor magamnak teremtettem volna konkurenciát. Az időpont megválasztását

is jobban át kellene gondolni, s ezt az is megerősíti, hogy a látogatók száma

a nyitónaptól kezdve folyamatosan növekedett. Halottak

napja, és Mindenszentek után, amikor a péntektől vasárnapig tartó

hosszú hétvégén ráadásul sokan leutaznak vidékre, eltelik néhány nap, mire az emberek magukhoz térnek.

Elképzelhető, hogy a hangverseny-szerű rendezvények is túl merészek voltak, azaz, hogy ezeket nem párosítottuk táncbemutatókkal, mert

a kettő nagyon összekapcsolódik. A közönséget is jobban vonzza az ilyesmi, mert színesebb a kép, s a táncegyüttesek holdudvara is jobban érdeklődött volna. Ez már előtte is eszembe jutott, s tudatosan döntöttem a magas szintű, igényes koncertprogram mellett, ám ennek még sajnos nem jött el az ideje. Székely János erdélyi költő írja Dózsájában: „Valami nagy hibának kell a dolgok mélyén lenni, vagy valaminek még nem jött el az ideje.”

További tanulság, hogy nem szabad egy ilyen programot ennyire hosszú időre elnyújtani, s hogy közös összefogással a médiát is fel kellene rázni a hamburger álmából. Természetesen megköszönöm az eseményről hírt adó tömegkommunikációs eszközök figyelmét, nem is beszélve a társrendező Hagyományok Házának segítségéről. Sajnos a jövő évre tervezett fesztiválra a rendezvény ideje alatt kellett volna megírom a pályázatot, de nem jutott rá időm, így lemaradtam róla.

– De nem mondtál le a tervről...

– Nem. Sőt, minden évben meg szeretném rendezni a fesztivált. Ha sikerülne hazahozatni a tíz évvel ezelőtti Sevillai Világkiállítás magyar pavilonját, amelyet Makovecz Imre tervezett, Tokaj város vállalná az elhelyezését. A Bodrog és a Tisza találkozásánál, édeni környezetben állítanák fel, ám ez 600 millió forintba kerülne. Ennél ideálisabb helyszínt el sem tudnék képzelni a Héttorony Fesztivál számára.

– Az Elvesztett Éden két vítaestjét miként értékeled?

– Egyértelműen sikeres és lényeges eseménynek tartom. Kiderült, hogy léteznek nagyon felelősen gondolkodó emberek – mű-

„...a Héttorony mélyében fekszik a mérhetetlen kincs, melynek a Barát az őre; bizonyos éjeken látni őt völgyeket áthágó lépéssel, fejével a holdig felérve járni, s a kincshöz vivő kulcsokat kínálgatni. Ezen kincs magába foglalja mind azt, mi az isteni magyarföldön csak lehelhető: aranyfákat, gyümölcsöt, szállógerendezeket, mindennemű állatot, bor helyett, iható folyékony aranyat, arany tyúkokat, hasonló tojást költve, arany köveket st. ki belé juthat az szedhet amennyit s mit akar egy óráig éjjel előtt, ekkor földrendítő csapással becsukódik a hétvár kapuja; ha a szerencsés ekkor ott maradt volna, addig kel neki benn várnia, míg évek vagy századok folytán ismét bejut valaki, ki őt megszabadítsa. Azon nem, melyből valamit magával visz, szerencsét hoz neki egész életére; a végtelen kincs legbecsesb drágasága azonban egy kereszt, a boldogságos szűz, és tizenkét apostol aranyból; ki ezekhez nyúlni mer, azt rögtön halál éri. Ha mégis sikerülne valakinek azokat kivinni, azonnal megszűnnék magyarhon gazdagsága, s az ország pusztá s elhagyottá lenne.”
(Ipolyi Arnold: Magyar mythologia – Pest, 1854)

vészek, pedagógusok, kutatók –, akik fontosnak tartják közös dolgaink átbeszélését, s hogy nem teljesen azonos gondolkodású ez a közeg. A két beszélgetés hiánypótlónak bizonyult, mert a közéletben nincs meg ennek a fóruma. A rendezvény új gondolatok megfogalmazását generálta, olyan fontos témák merültek fel a résztvevőkben, amelyeket íróasztal mellett nem lehet kitalálni. Magam is három fontos következtetésre jutottam.

Egyrészt arra, hogy a hagyományörzés-ápolás intézményesítések az oktatás és a szolgáltatás terén nagyon fontos lenne az egységes koncepció kialakításába bevonni azokat az embereket is, akik akár amatőrként, akár professzionálisan évtizedek óta népi kultúrával foglalkoznak. Az illetékesek megbízták pl. a Hagyományok Házát, hogy a népművészet közművelődésbe történő beágyazásával kapcsolatban dolgozzon ki egy hosszú távú koncepciót. Csak arról feledkeztek meg, hogy széles körű szakértői gárdát vonjanak be ebbe a munkába. Pedig, hogy az eredmény stabilan megállja a helyét, fel kellett volna másokat is kérni az együttműködésre, s egy összehangolt, egészséges munkamegosztást kialakítani, a szerepkörök tisztázásával.

Másrészt az intézményesítésnél is lényegesebbnek tartom, hogy a népi kultúra értékeit a lehető legtöbb eszközzel láthatóvá tegyék – tegyük – a laikus közönség számára. Történhet ez a vendéglátás és az idegenforgalom nagyobb mértékű bevonásával, s a tévécsatornák műsoránnyainak megváltoztatása révén, mert meggyőződésem, hogy az ember kisgyerekkortól kezdve jobban örül annak és jobban ragaszkodik ahhoz, amit maga fedez fel, mint amit kötelezően kell elsajátítania. Ezt az alternatívát mindenki számára lehetővé kell tenni. Nagyon fontos persze, hogy legyen egy intézmény, ahol hangfelvételekhez és egyéb forrásokhoz juthat hozzá az érdeklődő. Ne feledjük, hogy a legértékesebb dolgokat mindig az amatőrök hozták létre, de a profik éltek meg belőlük.

A harmadik kérdés, amire a beszélgetések felhívták a figyelmet, hogy mit kezd ezzel a kultúrával az úgynevezett magas művészet. Legyen akár építészet, színház, zene vagy költészet. Ez

1973.

azért fontos, mert magyar népzenei kultúrát nemcsak a kommercializált magyar népzenei motívumok hozhatják haza a Földet többször körbekerülve. (Gondolok itt például a Deep Forest esztére.) A mai divatos trendek sajnos nem abba az irányba hajtják a legtöbb hazai művészt, hogy a magyar kultúrára alapozzanak, hanem, hogy népszerű útkeresésekbe bonyolódjanak. Költészetben a Nagy László utáni generációban még léteztek a Hetek (Tornaiék), de a mai fiatal poéták közül alig ismerünk olyat, aki – valamikori közös tudásunkra építve – élne a folklór leleményével. Érttem ez alatt a mitológia ismeretét éppen úgy, mint a hagyományos versformák alkalmazását. Ehelyett inkább valami extravágáns dolgot igyekeznek kitalálni.

A zeneszerzők zöme sem alkalmazza azokat a speciális zenei kifejezőeszközöket – díszítésmódokat, játéktechnikákat, hangzásvilágot, harmóniarendet –, amelyek a népzene lényegét alkotják. Kompozícióikban az improvizatív, variálós jelleg sem fedezhető fel. Akad persze, aki népi hangszert ugyan felhasznál, de inkább csak kuriózumként. Még a cimbalomnak sincs a kortárs művészetben különösebb jelentősége, még ha Kurtág például több művet is írt rá. Persze ez megint csak nevelési probléma, hiszen a Zeneakadémián lenézik a népzene, nem is tanítják kellőképpen.

Az építészetben viszont az organikus irányzat vagy az öko-építészet megfizethetetlen. Egy város vagy egy hitközség meg tud építeni egy ilyen templomot, főként, ha kap rá állami támogatást. Ám egy ilyen családi ház is több tízmillió forintba kerül, mert drága a tervező, a kivitelező, az anyag, azaz a fa, a kő és a speciális nád. A népi műveltség jelenléte a magas művészetekben tehát enyhén szólva esetleges.

A beszélgetésből azt is leszűrtem, hogy érdemes lenne egy kötetnyit összegyűjteni a résztvevők gondolataiból. Amúgy is egy sorozat indítását tervezem Héttorony Könyvek címmel, ennek egyik kötete lenne ez a válogatás. Apám naplóját is ki szeretném adni, mert csak részleteiben és különböző folyóiratokban, meghúzva láttam eddig napvilágot. Népzenei tárgyú írásokat is megjelentetnék, például Stuber György tanulmányát a moldvai dudásokról.

– *Ha már itt tartunk, az is érdekelne, hogy milyen hanghordozók várhatók az Etnofontól.*

– Folytatjuk az Elveszett Éden sorozatunkat a Felvidék népzenejét bemutató dupla albummal, s a Kárpátalja népzenejéből készült szintén két lemezes összeállítással. A Martin hagyaték tervezett második CD-je Mundruc legényeseit tartalmazza. E kiadványokat sorrendben Agócs Gergely, Kiss Ferenc és Éri Péter szerkeszti. Új lemeze lesz az Odessának, hiszen a primás szerencsére felépül, s egy szintén klezmert játszó másik magyar zenekar, a Nigun is de-

A bebábozódás folyamata
(archív fotók)

1975.

bütál egy albummal. S egy ugyancsak hazai új formációtól, a török és balkáni zenét játszó Arasindától is megjelentetünk egy CD-t. Mindemellett készítettem még korábban egy kárpát-medencei cigány népzenei antológiát az UNESCO számára, remek képanyaggal, amelyet azóta sem adtak ki – így az anyag nagy valószínűséggel nálam lát majd napvilágot. S törleszteni való adósságaim is akadnak, közéjük tartozik a Vitézek, szentek, énekek című lemez, amelyhez Juhász Kati és Szabó Zoli hozták a „nyersanyagot”. A csángó folyamatot is folytatnánk egy albummal, amelyhez – eddigi gyűjtésekből – Kerényi Robi válogatja a zenét.

S akkor még nem beszéltem a trilógiám harmadik darabjáról, amelyet remélhetően tavaszig meg tudok írni. Mivel öregszen, Énekek éneke címen azt szeretném közzétenni, amit a szerelemről tudok, mielőtt még elfelejteném.

- *Zeneszerzőként mi várható még tőled a közeljövőben?*
- Én készítem a zenéjét a „Ki népei vagytok?” című két órás táncszínháznak, amelyet a jövő évi Budapesti Tavasz Fesztiválon mutat be a Honvéd Együttes, Foltin Jolán koreográfiájával.
- *Gondolom a zenélésről sem mondasz le...*
- Feltétlenül életben akarom tartani az Etnofon Zenei Társulást, már csak azért is, mert a Héttorony Fesztiválon adott koncertünk is igazolta, hogy érdemes folytatni. Természetesen az Odessa Klezmer Band szintén tovább él, s ebben a zenekarban is szeret-

1994.

nék az elkövetkezendőkben is alkotóként és muzsikusként egyaránt tevékenykedni.

- *Újabban a filmkészítésbe is „beleártottad” magad. E téren mire számíthatunk tőled?*
- Megint beadtam a Magyar Történelmi Filmalapítvány pályázataira egy dokumentumfilm forgatókönyvének tervét. Nagyon szeretném megvalósítani, különösen, hogy mostanra már nagyon jól összejöttünk a stábbal. Az ötletet az adta, hogy Kárpátalján több olyan magyar embert ismerek, akik a szovjet hadseregben töltöttek a katonaidejüket. Az óriási birodalom fegyveres erejénél nagyon vigyáztak arra, hogy egy századba lehetőleg ne kerüljön két

1999.

1990.

azonos nemzetiségű besorozott. Így aztán az egyikük Tadzsiszk-tánban, másikuk a Krím-félszigeten, a harmadikuk pedig Közép-Ázsia északi részén szolgált. Ezáltal a magyarok körében is hatalmas élményanyag gyűlt össze, amely leleplezés is, az akkori nagyhatalom letűkröződése.

A másik témám, hogy lesz olyan cigány énekes ismerősöm, aki már itt él Budapesten, de még elkülönítve – azaz nem keverve mással – őriz egy tradicionális családi dalkészletet. Eredetileg nomád életmódot folytattak, mert libatollat gyűjtöttek, s vándoroltak. Ám Sepsiszentgyörgy mellett és Szlovákiában is van neki rokonsága. Azt szeretném feltérképezni a film segítségével, hogy egy ilyen családi dallamkincs miként változott. Az erdélyi településen még jobban fennmaradhattak a régi dalok, Szlovákiában viszont ehhez képest már újabb énekekre számíthatok. Egy összehasonlító, dalvándorlást kutató filmet tervezek.

- *E munka részben gyűjtésnek is felfogható. Ezen a téren is sokat letettél az asztalra, de mostanában miként állsz a gyűjtőutakkal?*
- Be kell látnom, hogy nem lehetek egyszerre Bukovinában és Ugocsában, ezért a kárpátaljai gyűjtést szeretném továbbra is kiegészíteni, mert ott még nagyon sok feltárássra való anyag található. Talán az én generációm az utolsó, amely a falvak közös kultúrájának romjait még megláthatta, de már nem építi újjá. Elég nagy terület, sokféle nép is lakja: ruszin, magyar, román, de biztos vagyok benne, hogy még zsidó folklór ügyben is tekintélyes mennyiségű adat fellelhető. Ráadásul még ma is nagyon elterjedt a pásztorkultúra azon a vidéken.

Mindemellett áll még előttem egy rendkívül fontos elvégzendő feladat, mégpedig az, hogy rendezzem, feldolgozzam a nálam lévő családi anyagokat, dokumentumokat. Apám irodalomtörténész, nagyapám finnugor nyelvész volt, s mindketten kiterjedt levelezést folytattak. Nagyapám többek között Horger Antallal is szakmai levelezésben állt, apámnak Németh László is írt. A családi levelek szintén fontosak, értékesek, mert például nagyanyám az egyik világhatalomban, a Szovjetunióban élt, a nővére viszont a másikban, az Egyesült Államokban. Biri néni 1900-ban született, s 12 évesen került ki Amerikába, ahol a detroit-i autógyár egyik munkásának a felesége lett. A kárpátaljai kolhozparaszt-asszony nagymamám pedig sokat írt a Magyarországra átszökött apámnak, s előfordult, hogy ugyanaznap kaptunk levelet tőle és a nővérétől, két különböző világból – mintegy a két világrend leképezéseként. Hihetetlenül érdekes anyagokról van tehát szó, amelyekből többet tud meg az ember, mintha enciklopédiákat olvasna ki. S akkor még nem is beszéltem arról, amit én gyűjtöttem össze.

Nagy munka áll hát előttem, de nem riadok vissza tőle. Nem szeretnék olyan rendetlenséget magam után hagyni, mint amelyet az elődeim hagytak rám.

K. Tóth László

A Brassói Pályaudvar

A Kelenföldi pályaudvarra a múlt hét végén ismét beköltözött a Brassói Pályaudvar. Két előadás közt érkezem, aznap, szombaton, hármát is tartanak. A kis pályaudvar kocsmájában rendben folyik az élet, meleg, füstös-vörös színekben üldögélnek a helyi törzsvendégek. A pályaudvar várójában szalonnát aprít egy kalapos ember a bezárt jegypénztár előtti kis pulton, kenyeret szel hozzá a bicskájával. Odébb viseletbe öltözött emberek üldögélnek, a padokon szerte nagybögő, hegedű, a rézfúvós banda hangszerei. Egy tyúkot és egy kakast bűvöl egy férfi, a kakas igencsak kikívánczol a kosárból. Az Index újságírója autentikus turistaöltözékben járkal (vörös kockás dzseki, hátizsák, ártatlan egyetemista nézés), s ahogy gyűlik a közönség, időnként angolul szólal meg, és útbaigazítást kér. Innen veszem észre, hogy az előadás elkezdődik.

A sarokban ülő kis család abbagyja a vacsorát (a gyereknek enni kell, pályaudvar vagy sem, előadás vagy sem), húznak még egyet egy üvegből (az üveg autentikusan háziás és semmitmondó: pálinka és víz egyaránt lehet benne, én persze pálinkának gondolom), s felugranak a síp szavára. Betolakodik elének egy nagy ember egy nagy kamerával, tolom a gyereket előre, s nézem a százcsháziak bögösét, ahogy pengetni kezdi a húrokat, miközben még mosolyogva cseveg egy csinos fotoslánnyal. Legszívesebben a két gyimesi zenészt, Zerkula Jánost és feleségét figyelem, ahogy a vállukhoz emelik a hegedűt a váróterem padján. A padot egy szilaj legény még megtapodja, de aztán a szép vak öregember mosolyogva, a szép öregasszony pedig az előadás tiszteletére öltött napszemüvegben lassan belekezdnek egy gyimesi dallamba, amire aztán a fickós legények mellé a lányok is bepördülnek közép-re. Mindenki lelkes, csak egy bundás hölgy morog mellettem, amiért nem

kapcsolták ki a pályaudvar pörgő menetrendtábláját. Csodálkozom is, mert engem nem zavar. Pályaudvaron volnánk, vagy hol.

Voltam én a brassói pályaudvaron, valamikor a nyolcvanas évek közepén. Emberek jöttek-mentek, némelyik viseletben, némelyik a városi öltözködés színeiben – már amit a városi öltözködés akkor Brassóban jelentett. Nem a pesti divatban. Pizok volt, tolongás, dolgára sietett mindahány. Néhányan házaltak. Őket kikerülni igyekeztünk, annak idején. WC-t kerestünk, de a fellelt megoldástól elment a kedvünk.

A gyerek valahol lábak között bujkál, kicsit aggódom, de látom, hogy a válla, miközben a kör szélére guggol, ütemre ring. A nagy kamerás ember már úgyis bent jár a sűrűjében, nem rontjuk az összképet. Most fogok gyanút, hogy a köztünk sétáló, komolyan bölingtató kalauz talán szintén a műsor része. Netán: része a műsornak és a pályaudvarnak is. Laza kis keringőzés kezdődik, városias szűk

szoknyák, öltönyök forognak, összekavarodva a kalapokon lengő szalagokkal és a sokrétű szoknyákkal. A Baciui-i Fúvósok rázendítenek.

A szalonnázós pult felől vad hejehuja hangjai röpülnek át a várótermi tömeg feje fölött, egyéb körülmények közt megijednek, de most más. Hejehuja, de szépen szól. És máris megszólal egy zsidó kesergő egy másik sarokban. Ráeszmélek, hogy a legjobb, ha ott maradok állva a Baciui-i Fúvósok mellett, hallgatom a zenét, és lassan áttűnök, felolvadok, összekeverednek bennem a felvonuló erdélyi színek és hangok, és az erdélyi emlékek, miközben a gépet lelkiismeretesen csattogtatom, mert a baciui-i cigány legények lelkesen integetve igyekeznek felhívni magukra a figyelmemet.

Torockóban a második kocsmá idén májusban nyílt. Azelőtt koporsókészítő műhely volt. A mester átjön néha Magyarországra, komolyabb építkezésekhez, nyaranta. A fia is sokszor jár ide. Koporsó kell mindig, de kocsmá is kell mindig. Meg aztán, ha már Torockót felfedezik lassan a magyar turisták, s a tehetősebb kolozsváriak is itt vesznek nyaralót, akkor a kocsmái forgalom inkább nő, mint a temetői. Így hát fogták a faanyagot, s kocsmát, asztalt, pultot csináltak. Reggel 8 óra tájban a földre indulók felhajtják a felhajtandót, aztán betér a magamfajta turista, kávé vesz, a gyereknek csipszet (csipsz és jégkrém számtalan változatban kapható), estefelé pedig a környék ifjú-

sága biliárdozik. Amíg a vendég nem megy el, nem zár be a kocsmá sem.

Hát azon a tévén ott – mutatok a magyarországi minta szerint elhelyezett pici készülékre – mit néznek? Hümmög a kocsmáros. Mindenfélét. Leginkább Minimaxot a gyerekek (jön magyarul? hát hogyan jönne! kábelen!). Aztán a magyar zenetévét, az esti fiatalság. Duna tévét is, persze. Elámulok. Kábel? De hát Torockó olyan mély völgyben fekszik, hogy a mobiltelefonok mind elhalnak arrafelé, s csak akkor kezdenek vad pittyegésbe, ha a kétségbeesett város lakó halálfélelmét legyőzve megmássza a közeli Székelysziklát.

A Kelenföldi-Brassói pályaudvaron esküvői menet formálódik, csudaszép fehér menyasszonyt pörgetnek, aztán elindulnak lassan, mert lejárt a várakozás ideje. A zene lüktet, sírós egy kicsit, de vidám is, mint elváláskor és induláskor. Megyünk a nyomukban, nézzük, ahogy felszállnak az öreg vasúti kocsira, az utolsó a maga nemében, amely úgy rozsdáll és fakul, mert nem törődnek vele, s nem fontos senkinek, ahogy egy hangszer menne tönkre, ha nem volna gazdája és szerelmese. Gazdák, szerelmesek, felfedezők vagyunk, visszatapsoljuk a zenészeket, a baciui-i banda mindig kapható egy újrázásra, és most már aztán tényleg nem tudom, ki közönség és ki fellépő táncos a közepén forgók közül. A gyerek elereszti a lábam, és kissé félrehúzódva ugyan a tömegtől, de határozott invencióval cifrázza.

Ez itt Erdélyből valami, művészi tálalásban, de légmentes csomagolás nélkül. Nem egyszerűen megmentett leletek, skanzenbe való ruhák, hanem a hagyomány és a fejlődés, a helyi szokások és a nemzetközi marketing, a kosz és a rend zűrzavarából kiemelt és megformált szépség. Örömszene, mesteri játék és happening. Olyasmi, mint az a hatalmas, vegyes, sokforrású kultúra, amely a gyapotültetvényekről az értők klubjain átszivároga végül mindenkié lett, nem népművészeti szuvenirként, hanem eleven kultúráként.

Erdély, néptánc, népzene, cigányok, románok, zsidók: megannyi veszélyes, bedobozolt szó. Dobozon-

lunk, egyre csak dobozolunk, és a világból egyre kevesebb marad. Szeretném úgy szeretni ezt a zenét, Erdélyt, a bulit, a tájat és a torockói kocsmát, hogy ne érezzem megcsalva magam, ha csipszet vagy Minimaxot látok, ha felfedezem, hogy – no lám – Kolozsvárott is van McDonald's. Mennyivel könnyebb lenne a szerelem Erdéllyel, és mindazzal, ami erdélyi, ha nem követelnénk tőle, hogy maradjon ott, ahol van, és úgy, ahogyan van, különben mi itt elveszítünk valamit.

A Brassói Pályaudvart létrehozó rendezői gárda, Diószegi László és Szánthó Zoltán, és a zenészek és táncosok, ezzel az előadással ott és itt és a nagyvilág között valami eleven áramlást indítottak el, hagyva a csudába a „tisztá” műfajokat, az „autentikus nép” jelszavát és az ott iránti nosztalgiát.

Maradjanak meg – ők, nekünk, mindig ugyanolyannak? Vagy találjunk utakat és helyzeteket, amelyek nem mondanak le életről, buliról, zenéről, örömről, különbségekről és a különbségek iránti kíváncsiságról, a boldogulás vágyáról és a vágy elismeréséről? A torockói kocsmában, és itt, a Kelenföldi-Brassói pályaudvaron én találtam valamit, helyzetet, utat, örömet, és ezért köszönet illeti mindazokat, akik részt vettek, ott voltak, létrehozták és a jelenlétükkel felhevítették ezt a nagy bulit, ezt a nagy találkozást.

Babarczy Eszter

(Népszabadság, 2002. november 16.)

Fotók: Soós Lajos (MTI), Erdős Ákos

IV. Bécsi Táncháztalálkozó Bécs, Collegium Hungaricum 2002. november 9.

„...Bár emlékezete maradjon meg...”

Mégpedig jó sokáig! Idén negyedik alkalommal gyűlhattünk össze a Collegium Hungaricumban otthont találó Bécsi Táncháztalálkozóra. Mindazt, amit tavaly ilyenkor ezeken a hasábokon örömmel leírhattunk, most még nagyobb örömmel tebetjük.

Sok, már régóta visszajáró „törzstáncházás” és idén tán minden eddigi létszámot felülmúló vendégsereg látogatott el a rendezvényre. A délutáni táncoktatást és gyermek táncházat, majd felnőtt táncoktatást követő gála alatt egy gyufaszálat sem lehetett leejteni, valamennyi szeglet és zug telis-tele volt. A programot ismételten nagyszerű műsorfűzés, egymást szinte kiprovokáló előadások egymásutánja és remek hangulat jellemezte.

Itt az ideje, hogy végigvegyük a közreműködők sorát, s rögvest megviláglik minden. Az eseményt a helyi táncsoport, a Napraforgók nyitották Both József és Zsuzsanna felcsíki koreográfiájával, kíséretükről régi összeszokott bandájuk, Fajkus Attila és barátai gondoskodtak. Utánuk következett az izsáki Sárfehér gyermek táncgyűttes, s ilyenkor az ember lelke mindig szárnyal. Őket Berecz András követte egy székelyföldi mesével, majd énekcsokkal. Mondanom sem kell, a közönséget megkacagtatta, de alaposan, s ekkorra már felejtettük gondjainkat. Színpadra lépett a Csík Zenekar és a Galga Zenekar, mégpedig olyan táncos párokkal, akik itt a porond minden szegletét már „kívülről” ismerik: Gémesi Zoltánnal és Sós-kúti Edittel (buzai táncok), Lukács Lászlóval és Haránt

Eszterrel (kiskunsági táncok), Török Sándorral és Gyurkó Erzsébettel (somogyi táncok), Muszka Györggyel és Ilonkával (méra, kalotaszegi táncok), valamint Sípos Mártonnal és Csillával (széki táncok). Idén is örvendhattünk olyan vendégeknek, akik szép hagyományainkat még mindennapi környezetükben élnek meg. Buzából, Mezőségből eljöttek hozzánk Takács Anna, Eke Mária, Szilágyi Anna énekesek, valamint Ripa Alexandru primás, egy, a régi fonók hagyományait újrakeleveníető műsorral és az Eszterlanc Együttessel kiegészülve. S a végén, ha nem is teljes létszámmal, de színpadra lépett a Muzsikás, magyarpalatkai, ördögösfüzesi és moldvai táncdallamokkal.

A műsornak még jószereivel vége sem lett, a nagyteremmel szomszédos büfé-társalgó helyiségben már kezdődött is az örömmuzsikálás és tánc, a legkülönfélébb formációkban újjászülető dallamokkal kísért éjszaka. Kolbászillat, jó borok zamata, a füstös fények pislogása és a bele-belehasító ének bélelték ki a teret. Jó sokáig senki sem akart hazaindulni. A táncház világ és társuló rendezvényeit gyakran látogatóknak persze mindez teljesen szokványos, ám akár a bécsi rendezvényeken is egyre gyakrabban megforduló külföldiek számára egy ilyen este sokkal többet érthetővé tesz, mint bármennyi hallott vagy olvasott anyag. Végül pedig meg kell említeni, hogy a Napraforgók gerincét adó szervezők mindvégig körülöttünk lebegő figyelme és szeretete, valamint a házigazdók készsége és segítő vezetőinek, alkalmazottainak odafigyelése nélkül minderről most mi sem írhatnánk.

Kép és szöveg: Henics Tamás

Táncbáztalálkozók a határon túl

– Csókától Nagykárolyig –

VIII. Vajdasági Táncbáztalálkozó

Október 12-én a Zenta melletti Csókán rendezte meg a Vajdasági Magyar Folklórközpont és a csókai Móra Ferenc Művelődési Egyesület a délvidéki magyar néptánc-kedvelők és kézművesek seregszemléjét. Vajdaságban egyébként folyamatosan zajlik az élet: az előző héten – a budapesti Hagyományok Háza támogatásának köszönhetően – a néptáncsoportok seregszemlén vettek részt Szabadkán, előtte pedig az énekegyüttesek és a zenekarok találkozhattak Csókán. A VIII. Táncbáztalálkozón megfordult több mint ezer érdeklődő és résztvevő bizonyítja, hogy Vajdaságban ma is komoly érdeklődés mutatkozik a népi kultúra és a hagyományörzés iránt. Örvedetes, hogy a látogatók és a színpadra lépők nagy része fiatal. A középiskolások és egyetemisták, főiskolások számára a jó társaság, a népi kultúra értékeinek megismerése mellett az is vonzerőt jelent, hogy az együttesekbe bekerülve külföldre is eljuthatnak. A gazdasági helyzet a délszláv háború után néhány évvel ugyanis még nem teszi lehetővé minden család számára, hogy gyermekeit más országokkal is megismertesse.

A vajdasági rendezvények a résztvevők nagy száma ellenére megőrzik családias jellegüket. A Batty-táborokban és a táncbáztalálkozókra akkor is jut egy tál étel vacsorára a távolról érkezetteknek vagy a megéhező gyerekeknek, ha „hivatalosan” nem szerepelnek a meghívottak listáján. A szervezők ugyanis tudják, hogy akinek nincs ismerőse, annak a hét végén meleg ételhez jutni egy kisebb településen szinte lehetetlen. A szakácsnők is partnerek ebben: inkább többet főznek a szükségesnél, és szívesen adnak akár repetát is a nagyobb étvágyúaknak.

Erről egy kedves kalotaszegi emlék jut eszembe. Az egyik szentkirályi tábor végén egy iskolásokból álló csoport nem tudott hazajutni közlekedési nehézségek miatt. Mit lehet ilyenkor tenni? Várni másnap reggelig. A fiatalok azonban megéheztek, pénzüik pedig már semmi sem maradt (Romániában akkoriban nem terjedtek még el a pénzkidő automataik, így a hátvégén még az sem juthatott a pénzéhez, akinek valóban volt). A csoport vezetője jelezte a problémákat a szervezőknek, akik nemcsak azt vették természetesnek, hogy a sátrakban és az egyik osztályteremben még egy éjszakát eltölthetnek a csoport tagjai, hanem azt is, hogy a konyhások kenyérrel, lekvárral, zsírral és teával ellássák őket. Fel sem merült, hogy majd „utólag” elküldik az árát – annyira természetes volt, hogy segítenek

azon, aki bajban van. Nekünk, nagyvárosi vendégeknek – akik hozzászoktunk a non-stop ábcékhez, az éjszakai járatokhoz, a fűtött várótermekhez, no meg ahhoz, hogy a bankautomata a kártyámra még hitelt is ad – nem jutott eszünkbe, hogy segítsünk. Látván a helyiek igyekezetét bizony el is szégyelltünk magunkat.

A csókai iskola hatalmas tornatermében jól megfértek egymás mellett a lelátón ülő nézők, a sarokban berendezett büfé és a doroszlói viseletekkel díszített színpad. Sajnos azonban a teremben mindenütt lehetett dohányozni. Mivel ez zavarta az éppen étkezőket vagy az időnként „oxigénhiánnyal” küszködő táncosokat, jövőre érdemes lenne egy külön helyet kijelölni a cigarettázók számára.

Jó volt látni, hogy a terem közepén akár 3-4 körben is tanulhatták a táncot az érdeklődők. A legtöbben itt is a moldvai közben álltak be. A kőrtáncok és a kevés figurával már eljárható „táncoskák” mindenkinek meghozzák az önbizalmát. Ráadásul ezek közben nyugodtan lehet hangosan kiáltozni, a monoton zene és a mozdulatok pedig mindenféle segédszer (például alkohol) nélkül viszik át a táncolókat egy örömteli „együttregzésbe”. Hiszen az erdélyi, dél-alföldi és egyéb páros táncoknál több éves gyakorlat, no meg egy jó partner szükséges ahhoz, hogy idáig eljuthassunk. A csókai találkozóan egyébként sokan el is jutottak idáig – jelezve, hogy számos vajdasági csoportban folyik komoly szakmai munka. A táncoktatások során azoknak is lehetőségük nyílt megismerkedni Nyárad-menti, somogyi, mezőcöntői, kalotaszegi, mátyusföldi, Küküllő-menti, bagi és moldvai táncokkal, akik nem vesznek részt tánc-együttesek próbáin. Mivel rendszeres táncbáztalálkozók nem működik Vajdaságban, az oktatók alaposabban gyakoroltatták az alaplépéseket a tanuló körökbe beállókkal. Ennek meg is lett az eredménye: kevesen „adták föl” és álltak ki a tanítás alatt. A táncmesterek munkáját dicséri, hogy a szabad táncban szinte mindenki örömet lelhet. Elismerés illeti érte az Aprók bálja (a gyermekek) oktatóit, és a felnőttek táncmestereit: Szabó Zsoltot, Kiss Zoltánt, Szabadi Mihályt, Popov Igor (aki szerb kólót tanított, és annak ellenére jól illeszkedett be a magyarok alkotta környezetbe, hogy nem beszéli nyelvünket), Kisimre Árpádot, Üst Gyulát, Brezovszky Rolandot, Lukács Imrét, Savelin Lászlót, Juhász Attilát és párjaikat.

A gálaműsorban és a népzenei koncerteken láthattuk a Rizgetőst Kishegyesről, az adai Vadvirág és a horgosi Ropogó tánc-

együttest (utóbbiak lőrincrévi pontozójából a lányok is jócskán kivették a részüket), a Fúrtam együttest, a kinkindai kórust (dudakísérettel), a kanizsai Tisza táncsoportot, Lele József muzslai citerást, a doroszlói vegyes kórust (akik tarka színeikkel mindenkit gyönyörködtető viseletükben léptek színpadra), az adai Gondúzót, a törökbecsei és a horgosi citerazenekarokat, a szabadkai Juhászok és Torontál együtteseket, valamint a Véka zenekart.

Nagy taps jutalmazta a magyarországi vendégek műsorát is: a szarvasi Tessedik táncgyüttest, a Galga zenekart (ők virtuóz szatmári számokkal méltán arattak nagy sikert). Hiányoltuk viszont a topolyai Cirkalom táncgyüttest (ez a megállapítás az együttes műsorára vonatkozik, hiszen tagjaik közül „civilben” többen ott voltak Csókán, néhányan pedig tanítottak is), és a Csalóka zenekart, akik már több országba elvitték a vajdasági népi kultúra hírét. Reméljük, jövőre az ő műsorukat is láthatjuk.

Találkozhattam a rendezvényen Vrabel János hangszerkészítővel is, akinek kerestek, tekerői és citerái világszerte keresettek. Örömmel mutatta meg a szeptemberben elnyert legújabb kitüntetését. Aki pedig a főztjére és a borára is kíváncsi, és egy jót szeretne zenéről, kultúráról, politikáról beszélgetni, annak ajánlom, hogy látogassa meg őt személyesen is, ha Csókán jár!

A találkozó reggelig tartó táncbázzal zárult. A program szerinti „záró mezősegi” után ráadásként még Küküllő-menti, dunántúli, kalotaszegi és Nyárad-menti zenére is mulathattak a résztvevők. Csókán tudják a rendezők, hogy az első járatok indulásáig kellemesebb meleg helyen zenét hallgatni, táncolni, mint hideg várótermekben mulatni az időt. Örvedetes lenne, ha ezt a jó szokást néhány nagyvárosi fesztiválszervező is eltanulná a csókaiaktól!

Partiumi táncbáztalálkozó

Nagykárolyban

Pezseg az élet Erdélyben és Partiumban a hagyományörzés terén. November 9-én a Sepsiszentgyörgyi Táncbáztalálkozó több híres együttes is bemutathatta műsorát, vele egy időben pedig a Szamosújváron a környék adatközlői gyűltek össze a Mezősegi Találkozó keretében. Az őszi időszak rendkívül alkalmas nagyobb kulturális rendezvények szervezésére: a meleg napsütés már nem csalogatja ki a közönséget a színháztermekből, az iskolapadba visszatért diákság pedig jól mozgósítható közönséget biztosít a különféle színházi előadások, koncertek, népzenei- és néptáncbáztalálkozók számára.

Így történt ez Nagykárolyban is, ahol november 16-án immár a II. Táncbáztalálkozót rendezte meg a Rekettye Kulturális Egyesület. A Polgármesteri Hivatal támoga-

tásával több mint 200 gyerek ismerkedhetett az agyagozás, a nemezelés, a fonalbaba-készítés, a papírhajtogatás rejtjelmeivel, majd a sepsiszentgyörgyi Fabatka zenekarnak és Danka Botond táncmesternek köszönhetően a magyar néptánc jellegzetes lépéseivel.

A gálaműsorról

A délutáni gálaműsor szervezésében fontos szerepet vállalt a házigazda Rekettye Táncegyüttes: a konferálás, a vendégek elszállásolása, étkeztetése, a környékbeli iskolások Károlyba szállítása is a feladataik közé tartozott. Ennek köszönhetően Fényről, Csalánosról, Kökényesdről és Tusnádról is sok lelkes gyermek eljutott a nagykárolyi találkozóra, ahová – a mai világban szokatlan módon – a belépés díjtalan volt.

A műsorban a Rekettye tagjai bemutatták legújabb nyáradselyei koreográfiájukat. A mátészalkai Alapfokú Művészeti Iskola táncosainak kalotaszegi, rábaközi és szatmári táncait a Cinkés zenekar kísérte. Az érmihályfalvi Nyíló Akác dél-alföldi és mezőségi táncait „feldobta” négy összeszokott énekesük stílusos csujjogtatása.

A kolozsvári Ördögtérgeye tánc csoport gyimesi ropogtatásakor a szó szoros értelmében „porzott” a színpad. (Kevesen tudják, hogy az együttes nevét egy gyimesi tojásmintáról kapta – a teremtést megjelenítő spirálkörös ábrát a táncosok trikóján is láthattuk.) A bogdándi hagyományörző tánc csoport szilágysági táncokat adott elő. Az árvalányhajas kalapban mulató férfiak tiszta éneke az egész nézősereget magával ragadta. A Palló zenekari száma pedig Magyarózdról Küküllő-mentére kalauzolt bennünket. A záró műsorszámban az összes fellépő csoport tagjai együtt járták a mezőségi csárdást, amelyet a nézők ütemes tapsa kísért.

Táncház volt, van – és lesz

Az esti táncházban örömmel csatlakoztak a fellépőkhöz a nemrég megalakult nagyváradi hivatásos együttes tagjai (reméljük, hogy legközelebb őket is láthatjuk majd Nagykárolyban), a Rekettye jelenlegi és volt barátai, a más városokban élő és tanuló károlyi patrióták is. Tőlük tudtuk meg, hogy a következő táncháztalálkozó december 7-én Temesváron lesz, az Egyetemisták Házában és a Bartók Liceumban, s a szervezőmunkából a jelenleg a bánáti városban tanuló Rekettye-tagok is kiveszik a részüket. Az ő személyük a garancia arra, hogy akik ezen a hétvégén jól érezték magukat Nagykárolyban, Temesváron is hasonló élményeket élhetnek majd át, ráadásul ismerős arccal is találkozhatnak.

A „rekettyéseknek” és a temesvári szervezőknek sok sikert kíván ezen cikk írója:
Záhonyi András

Ádám Gyula felvétele

Hagyományaink gyermekeinkben élnek tovább

Gyermeksokadalom András napja előestéjén

Az András Alapítvány 2001-ben oktatói és utánpótlásképző programot indított azzal a céllal, hogy a Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes egykori és jelenlegi táncosait, zenészeit és énekeseit oktatói feladatok ellátására ösztönözze. E hiánypótló tevékenység lehetővé teszi, hogy az együttes utánpótlása megoldódjék, s a táncosok, zenészek, énekesek közösségébe újabb és újabb tehetséges fiatalok kerülhessenek be.

A heti rendszerességgel történő oktatás eredményeképpen a gyerekek, fiatalok megismerték és megszerették vidékük jellegzetes néphagyományait, sajátos táncaikat, énekeiket. A program sikerességét mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a csoportok létszáma hétről-hétre bővül, újabb csoportok is alakultak, a gyerekek pedig egyre nagyobb örömmel vesznek részt az oktatáson.

Az oktatók munkájának eredményét idén már három alkalommal láthattuk a megye különböző helységeinek színpadán; az ifjúsági- és gyermek néptánc csoportok negyedik találkozására pedig 2002. november 29-én pénteken, András napjának előestéjén, délután 16 órától került sor a Városi Művelődési Házban. A seregszemlére a következő helységekből érkeztek a gyermekek: Karcfalva és Jenőfalva (csoportvezetők: Kozák Katalin és Kozma Ervin), Csíkszicsó (csoportvezetők: Sándor Katalin és Becze Juliánna), Borzsova (csoportvezető: Karda László), Csikmindszent (csoportvezető: Udvari Róbert) és Csikmadaras (csoportvezető: Bálint Lajos, Antal Zsolt). Vendégünk volt ezen kívül a Fodor Csaba vezette madéfalvi gyermekcsoport, Juhász Levente gyermekcsoportja Dánfalváról és a csíksomlyói hagyományörző csoport, amelynek Lakatos Imre a vezetője. Csíkszeredéből a Kosz Szilveszter gyermekcsoport lépett fel, valamint Bíró Jolán hagyományápoló gyermek néptánc csoportja. Az együttesek színpadon történő megmérettetése után a rendezvény táncszínpaddal zárult. Az oktatási program támogatói a Nemzeti Kulturális Alapprogram, Hargita Megye Tanácsa, a magyarországi Oktatási Minisztérium valamint az Apáczai Közalapítvány.

János Enikő, Bodi Ildikó

Jubilált a Jókai Néptánc csoport

Tíz éves fennállását ünnepelte 2002. november 30-án 16 órai kezdettel a MOM művelődési házban megrendezett ünnepi műsorral a mára több mint 150 tagot számláló Jókai Néptánc csoport. A tíz év alatt a XII. kerület szinte valamennyi tanintézményéből (Jókai, Koós, Pannónia, Tamási, Németsölgyi, Virányos, Zugliget, Arany, Táncsics Gimn., VMG és Kiss J. – ahogy a gyerekek emlegetik iskolájukat) jártak és járnak ide hetenként többször is próbára a diákok. Igazi, komoly munka folyik délutánonként, esténként tánc- és népdaltanulással az elkötelezett oktató és koreográfus, Bettenbuk Krisztina vezetésével. Az évközi rendszeres, kitartást igénylő próbákat nyaranta 7-10 napos táborigramokkal koronázzák, ahol egész napos tánc tanulással, illetve az azt kiegészítő sport- és kulturális programokkal készülnek a következő évadra.

A felmenő rendszerben fejlődő csoportokkal a támogatói kör is együtt növekedett. Szülők, barátok, a Jókai Iskola HON Alapítványa és a XII. kerületi önkormányzat lehetőségeik szerint segítettek a profizmust maga elé tűző társaság munkáját: az állandóan bővülő, gazdag ruhatár; a fergeteges műsorok; a rendszeres munkához szokott, a magyar és a határon átnyúló kultúrák hagyományait megismerő és művészi fokon művelő gyermekek tánc tudása és színpadi kultúrája mind-mind az elmúlt tíz év együttműködésének sikerességét mutatják.

A Jókai Néptánc csoport tízéves születésnapjára ünnepi kiállításal és élő zenével kísért néptánc-előadással került megrendezésre. A műsornak egy, a magyar lakta területeken szimbolikusan átutazó táncos adott keretet, aki maga is a tudásukat minden oldalról bemutató csoportok táncával köszöntötte az egész estét betöltő ünnepésre összegyűlt közönséget. (Konkoly Elemér)

MEXIKÓI ÚTINAPLÓ

A százhalombattai Forrás Néptáncgyűttes turnéja
(2002. szeptember 26. – október 16.)

Este 10 óra van. Magyarországon. Itt, valahol az Atlanti óceán felett, jó, ha délután négy. Nyugatra repülünk, mindig csak nyugatra. Odakinn verőfényes napsütés, miközben kisfiam otthon már biztosan elaludt. Elfutunk az éjszaka sötétje elől, gondolom magamban, s közben az utaskísérők meglehetősen zajjal kezdik előkészíteni a soron következő – ki tudja melyik napszaknak megfelelő – étkezésünket. És bár nem először ülök repülőgépen, mégis újból felteszem a kérdést: hogyan lehetséges mindez, hogyan lehet ilyen magasra, ilyen gyorsan, elfutva az idő elől, átlépve a napszakokon, dimenziókon és tereken?

Miközben ezeken gondolkodom, szemem körbe jár. Mellettem alszik Sárdi „Öcsi” és Molnár Attila (alig férünk el, nagyon szűk a hely). Ott látom Takács Péter fejét, mögöttem a zenekar, itt meg Székely Edit – az alig egy hónapja férjhez ment táncos lány – próbálja meg kényelembe helyezni magát, és valahol a közelben ül Schäffer Erzszi is, a Nők Lapja nagyszerű újságírója, jó barátunk.

Utazik a Forrás. Mexikóba. Miközben a szokásos jókedvvel, kalandvágygal, kíváncsisággal, három bőröndpakoláson, az M0-ás reggeli csúcsgorgalma miatti idegeskedésen, két felszálláson túl, s egy, az idővel történő versenyfutás jegyében lezajlott frankfurti átszállással a hátunk mögött, a repülés hetedik órájában (Jézusom, még öt van előttünk!) egyszer csak bevillan egy kép. 2002. augusztus 21-én, Százhalombattán a Summerfest Nemzetközi Folklórfesztivál záró ceremóniáján – aki ott volt, biztosan emlékszik rá – Világi Péter műsorvezető felhívással, segítségkéréssel fordult a közönséghez. Azon a napon a mexikói turné megvalósításához mintegy 2,5 millió forint hiányzott az együttes kasszájából. Utolsó kétségbeesésemben arra gondoltam: megpróbálom az emberek, vállalkozók, segítségét kérni. (Nagy-nagy viharok és kételyek dúltak bennem, vajon helyesen cselekszem-e, ha a fesztivál végén közlést teszem kérésünket. Ildomos-e, izléses-e az ilyesmi.) Úgy véltem, itt már nincs mit veszíteni, ez az egyetlen remény, hogy három héttel az utazás előtt csoda történik. Záró konferálásában a műsorvezető tehát abbéli reményét fejezte ki, hogy a Forrás elutazik Mexikóba.

Másnap megkezdődött a visszazámlálás, az idővel történő kíméletlen versenyfutás. Ilyen reménytelen helyzetben még nem voltunk. A turné megvalósításához abban a percben csupán a táncosok személyes hozzájárulása (amely anyagi lehetőségeiket tekintve horribilis összeg), illetve az a központi támogatás (miniszteri keret) állt rendelkezésünkre, amelyet Jánosi György országgyűlési képviselőnk, a gyermek, ifjúsági és sport ügyek minisztere közreműködésével és segítségével kaptunk.

Bárki gondolhatná, hogy felesleges volt izgalmunk: a legrosszabb esetben legfeljebb néhány százhalombattai fiatal nem utazott volna Mexikóba. Itt azonban nem erről volt szó. Az is igaz, hogy az egyszerű elme könnyen képes azt hinni, egy turné olyan, mint egy kéjutazás. (A közel 800 kilós rekvizit állandó mozgatásáról, a kosztümök naponkénti mosásáról, vasalásáról, a sokszor 10-12 órás autóbuzsós utazás utáni előadásokról, „elfelejtett” ebédek utáni, éhgyomorral történő esti fellépésekről, penészedő kosztümökről, az izomhúzódásokról, a fellépések közben beszerzett sérülésekről, betegségekről, a többhetes összzártagságról, az egyéni igények közösségi oltáron történő feláldozásáról a közvélemény bizony hajlamos rendre megfelelkezni. Érdekes, az előbb felsorolt „programokat”, a napi 24 órás „közszolgálatot” már nem szokták irigyelni a táncosoktól. Pedig a napi programok a Forrás tagjai számára a fellépésekkel még nem érnek véget, hiszen ők mindenhol – az utcán, a hotelban, étteremben, klubban, a múzeumban, a repülőgépen, az öltözőben, a boltban stb. – Magyarországot, a magyar embereket képviselik, és kövessenek el bárhol is hibát, azt külföldi turnéjuk során nem magánszemélyként, hanem mint „magyar” teszik.)

Aki ismeri a Summerfestet, tudja, hogy egy nemzetközi néptáncfesztivál a maga feszes programjával bizony próbára teszi a táncosok, szereplők idegeit, fizikai és lelki teljesítőképességét. Ugyanakkor azt is látja és tudja mindenki, hogy a fesztivál alatt egy-egy együttes mennyit tesz hazája, kultúrája népszerűsítéséért. A battai emberek számára egy táncgyűttes küldetése teljesen átlátható: hány olyan együttes volt már a Summerfesten, akiknek országáról semmit sem tudtunk, de a fesztivál végére mégiscsak a legnépszerűbbek közé kerültek. Mindez kizárólag a látott műsor, a zene, a táncosok viselkedése hatására történt. Világos tehát, hogy a Forrás, amikor külföldre utazik, nagykövetségként képviseli Magyarországot, épp úgy, ahogy a külföldiek Százhalombattán teszik.

Ezek voltak azok az okok, amelyek miatt úgy döntöttem, hogy megkérem Világi Pétert felhívásunk közzétételére. Úgy gondoltam, egy turné nem magánügy. (Kinek nem érdeke, hogy hazájában növekedjenek a turisztikai bevételek? Kinek nem érdeke, hogy három hét alatt százezernél is több messze földön élő emberhez jutathassa el hazája, városa hírért?)

Ugyanakkor az is eszembe jutott, hogy a mexikói fesztiválszervezőket bizonyára igen kellemetlenül érintené, ha az utolsó pillanatban – három héttel a fesztivál előtt, az már utolsó pillanat – lemondanám vendégszereplésünket. Hány embernek okoznánk csalódást, csak úgy, mint a Summerfestről távolmaradók Százhalombattán, Ráckeven és Tökölön. Hány programot kellene átszervezni, hány plakátot kellene emiatt újra nyomtatni?

És másnap kezdetét vette a csoda: számtalan segítség érkezett, még Budafokról is, kaptunk néhány ezer forintot egy, a Summerfesten részt vett bácsitól, de érkezett többszáz ezer forintot felajánlás még Veszprémből is. Alig 10 nappal a záró ceremónia után együtt volt a pénz! Ilyen méretű lakossági összefogásra egy amatőr néptáncgyűttes külföldi turnéjának megvalósításáért országos méretekben sem emlékszem. A pénzen túl sokkal fontosabb volt az a szeretet, amit az adományozóktól kaptunk. Soha nem hittem volna, hogy a Forrás ennyire népszerű, ennyire közismert. Száznál is több azoknak a száma, akik megmozdultak, akik ismerőseiket megkeresve találtak segítséget, akár Százhalombattán kívül: Veszprémben, Budapesten, Mátészalkán, Székesfehérváron, Érden, Marcaliban, vagy akár Csongrádon.

Ezek a gondolatok kavargtak a fejemben, miközben a repülő egyre közelebb ért Közép-Amerikához. Mire felocsúdtam, a gép kapitánya mindannyiunk nagy öröme közölte, hogy rövidesen megkezdjük a leszállást Mexikóvárosban. A táncosok gyorsan átöltöztek. Ja kérem, öltönyben és kosztümben nem lehet 12 órát egyhelyben ülni. A Forrás egyik sajátossága, hogy akár 20 órás utazás után is, a megérkezés előtt gyorsan rendbe teszi magát: formaruha átvétele, frizuraigazítás, mosakodás, smink. Csak frissen és fitten. Mi tagadás, ezt a fogadók nem is szokták érteni...

Néhány perc múlva tehát földet értünk, és nagyon nehezen tudtuk elképzelni, hogy miközben itt még alig este 6 óra van, otthon mindjárt hajnali négy. A repülőtéren Polyi Csaba (a nagykövetség munkatársa) várt bennünket, csakúgy, mint amikor 1994-ben érkezünk Mexikóba. Hárman (Sárdi Öcsi, Schäffer Erzszi és jómagam) ismerősként köszöntöttük Mexikóvárost, próbáltuk felfedezni a régi ismerős helyeket, felidézni az 1994-es eseményeket, de a többiek is „hajnali” fáradságukkal megküzdve ismerkedtek a világ legnagyobb fővárosával. Néhány perc múlva előkerültek a hangszerek, és a hajnali magyar, a koraesti mexikói éjszakában felcsendült néhány magyar népdal. Megérkeztünk.

A három hét úgy repült el, mint egy pillanat. Az első tíz napot Monterreyben töltöttük. Mexikó harmadik legnagyobb városa, a maga

ipari múltjával, az iparváros arculatváltó szándékával távoli ismerősként köszöntött bennünket. Érdekes volt, hogy a százhalombattai törekvések, a gondolkodásmód mennyi rokonságot mutathat egy kétmillió város elképzeléseivel. Úgy tűnik, az ipari környezet épp úgy lelket ölt Mexikóban, mint Magyarországon.

A fesztivál során meglepetést csak a helyiek földrajzi ismeretbéli hiányosságai okoztak: az általuk „alig” egy-két órás távolságra saccolt városokat rendre 3-4 órás utazás árán értük el. A helyszínek azonban rendre kárpótolták a vég nélküli buszozásokat. Például Sabinas Hidalgo. Na, ez aztán tényleg az Isten háta mögött volt. Elképesztő úgy buszozni, hogy órákon keresztül semmi sincs, se ember, se állat, se fa, csak a végtelen, nyílegyenes országút, egy sínpár és néhány kaktusz. Am egyszer csak ott álltunk, egy hatalmas vízesés előtt, a színpad háttere ez a csodálatos zuhatag, millió üres szék, egy bódé (ez volt az öltöző) és rengeteg bogár meg szúnyog. Persze mire a műsor megkezdődött (ez általában és mindenhol a meghirdetett időpont után egy-másfél órával történt, és legalább annyira a „mexikói dizájn” része, mint a kaktusz meg a tequilla) minden üres széken legalább ketten ültek.

Vagy a másik világvégi település: Anahuac, ahol amikor jött a vonat, műsor közben elment az áram. Látva a település gazdasági helyzetét mondogatták is a táncosok, hogy biztos azért ment el az áram, mert amikor leengedték a sorompót kiment a biztosíték a túlterhelés miatt: reflektor is, sorompó is. Minden esetre ezeken a településeken olyan emberek, olyan képek, olyan utcák és helyzetek fogadtak bennünket, amilyeneket legfeljebb egy Fellini filmben lehet látni.

Amikor Monterreyben kísérőként kaptunk egy „magyarul beszélő mexikói lányt”, rögtön a magyarul beszélő japán lányra, Namira gondoltunk, akivel két éve ajándékoztak meg bennünket Japánban a Folkloriádján. És rögtön tudtuk azt is, hogy itt bizony nehéz sorunk lesz, ha az információkat tőle kell beszereznünk. Szerencsére kaptunk egy angolul jól beszélő fiút is, ő azonban általában elaludt, így nagyon hamar önállóak lettünk, és elkezdtük saját magunkat kísérni, menedzselni.

Volt még ezen kívül: békeünnepe (érdekes, a galambok nem akartak elrepülni, hiába dobták őket magasra a táncosok, kivétel nélkül szinte „visszaestek” a földre), nyitó ceremónia – ami közben még átrobogtunk egy színházba is egy önálló műsor kedvéért, majd visszaérve még egyszer felléptünk a nyitóműsorban. Pihentünk is Cola Cabaloban egy multicég rekreációs központjában.

A fesztivál után bő egy héttel pedig elindultunk délre, ahol különböző kulturális fesztiválok vártak bennünket. Ide már csak „magunkban” mentünk: mindig jött egy autóbusz, meg néhány sofőr, akik elindultak, és előbb vagy utóbb átadtak bennünket valakiknek egy hotelban. A helybeliek helyismerete itt aztán végképp kiteljesedett: egy napon a szervezők szerint 2 órára lévő településről, a sofőrök széles megmosolygása után kiderült, hogy 8,5 órás utazással érhető el. Azt a kétségbeesett arcot, amit a táncosok vágtak... Este étlen, szomjan érkeztünk Autlanba, ahol a közönség már egy órája szorgalmasan ült a nézőtérén. Autlan egyetemi város, mintegy 1000 helybéli és 4000 egyetemista lakossal. Gyönyörű út vezet a városkába (Jézusom, milyen félelmetesen kanyargós, agávékkal, kaktuszokkal övezett hegyi utak, tisztára „zorrós” vidék).

Ha időben érkeztünk meg valahová – például Guadalajarába –, akkor a lezúduló eső, a kanyargós utcákban beszoruló autóbusz vagy a műsort megelőző zápor volt az oka, hogy soha, de soha nem tudtunk műsort pontosan kezdeni. A női tánckar rekordokat döntögetett hajfonásban, sminkben, beéneklésben, a fiúk bemelegítésben, és gyors borotválkozásban. Az egyik városkában zuhogó esőben a szabadtéri színpad mellett – egy körülbelül 3 méter széles – árkában kezdtünk el műsort adni a nagy létszámú kitartó közönségnek. Az utolsó számot szerencsére már a színpadon táncoltuk, mert elállt az eső. Utóbb kiderült, hogy hazánk tiszteletbeli konzulja éppen ezt a műsort nézte végig.

A turnét Mexikóvárostól 60 kilométerre, Metepecben zártuk. Mexikó októberben a fesztiválok országa. Mindenhol kulturális fesztiválokkal találkozunk, ezek közül a metepeczi az egyik legnagyobb.

Monterrey utcáján
Szigetvári József felvétele

A fesztiválokon elképesztő a kínálat: mi a moszkvai Bolsoj Balettel, a BBC Szimfonikus Zenekarával, a zágrábi Drámai Színházzal, a prágai Károly Kórusal, a milánói Scala Opera Társulatával, a tokiói Kabuki Színházzal, Enrique Iglesiasal voltunk egy programcsomag része. (De azt is láttuk egy plakátról, hogy a debreceni Kodály Kórus valahol a közelünkben, Cervantinóban vendégszerepelt.)

Metepecben két előadást tartottunk, ami attól volt igen meglehiztett, hogy a város majd háromezer méter magasban fekszik. Igen kevés az oxigén, az európaiak rendre megszenvedik. Tünetei: fejfájás, ájulás. Az első műsor után az egyébként megszokott óriási vastapsot, ovációt, kiabálást is felülmúló módon reagált a közönség: „otra, otra” (másikat, másikat) skandáltak ütemesen. A szervezők meg tanácstalanul mosolyogtak, szerintük ugyanis a hűvös metepeczi közönség általában hármat tapsol, a négy taps – mint előző nap a Bolsoj Balettnak – az már óriási siker. Végül, látva a szünni nem akaró, tomboló tapsvihart, újabb műsorszámot kellett eltáncolnunk. És ez így volt Metepecben másnap is, azzal a különbséggel, hogy már a műsor kezdése előtt egy órával zsúfolt nézőtér és a művészbejáránál autogramkérők hada várta a fellépésre érkező „sztár” együttest – szervezői megfogalmazás –, azaz a Forrást.

Aznapi történt az is, ami miatt feltétlenül ide kellett érkeznünk. Egy mexikói tinédzser fiú kezében a nézőtérén meglebent egy címeres magyar zászló. Boldogan emelgette a feje fölé, mutatta szeretete jelét a táncosoknak. Kiderült, barátja édesapja magyar, és számára ez volt az első igazi találkozás Magyarországgal, a magyarokkal, a magyar kultúrával. Kamaszként érintette meg egy kicsiny távoli ország üzenete A metepeczi fergeteges siker megkoronázta mexikói utazásunkat. Az együttes szakmai, emberi és közösségi szempontból talán az egyik legjobb turnéjával a háta mögött indult hazafelé Mexikóváros érintésével.

A küldetés beteljesedett: 21 nap, 17 előadás, 38500 helyszíni néző, egymilliónál is több televíziónéző, 35000 levegőben, 5300 földön megtett kilométer, több mint 1900 kilogrammnyi le és felpakolt súly után, a sikeresen végzett munka feletti örömmel dőltem hátra a Frankfurt felé tartó repülőgép ülésében.

Az együttes megint kiválóan vitte híret Magyarországnak. Az utazás megvalósítását segítő támogatók talán fel sem mérik, hogy forintjaikkal nem pusztán 24 amatőr művészt jutattak el Mexikóba, hanem megbecsülést, hírnevet és sikert szereztek hazájuknak.

Szigetvári József

Elmondják sokszor, hogy a népdal, ez az évezredekre visszanyúló kulturális örökség, őseink dicső korokat idéző hagyománya, amely kötelez (mert akinek múltja nincs, annak ugye jövője sincs), ez a tiszta forrásból táplálkozó őserő a tradíciókat tisztelő kései utódok számára minden mutat utat – *már akik ásák ezt a mély kutat...* Másfelől gyakran felvetik, hogy ebben a mai modern, rohanó világban, ahol a választható identitás a szabadság kifejezőeszközeként formálja a társadalmat, hogyan is lenne integrálható a népzene, melyről tudvalévő, hogy statikus, régmúltat idéző esztétikájával képtelen a „megújulásra”... Ilyeneket lehet hallani. Pedig az ezen a lemezen található nótákat, dalokat, muzsikát mind ebben a mai korban élő, ebben az egy és oszthatatlan térben tevékenykedő emberektől vettük át. Úgy is mondhatnánk, hogy: **ITT ÉS MOST VÁLÍK RÉSZÜNKKÉ EZ AZ ERŐ.** A magukat haladónak, korszerűnek nevező áramlatok és eszmerendszerek művészi alkotásai, az úgynevezett „magas kultúrának” a lenyomatai már születésük pillanatában a technikai rögzítés, a kanonizálás, a szerzői jogvédelem igényé-

MIXTURA CULTIVALIS FONÓ ZENEKAR

Fotó: Zalka Imre (argentotópia)

vel kijelölik a használóik, illetve a fogyasztóik számára a mű egyetlen érvényes, kizárólagosan engedélyezett változatát. Ezzel szemben a szájhagyomány világában fogant művészetek legfőbb jellemzője a változatképződés, a folyamatos átalakulás. Itt nem az *ami* a fontos, hanem az *ahogyan*. Az előadásmódnak, a stílusoknak ugyanis itt is vannak komoly, íratlan szabályai, de ezeken belül mindenki szabadon fejezheti ki önmagát, minden közösség és minden egyén a saját maga képére formálhatja kultúrájának anyagát. Talán ezzel is magyarázható a népzene változatosága, sokszínűsége is. A folklór világára, ha lehet, még hangsúlyosabban érvényes a költői gondolat, mely szerint *„Ki géppel száll fölébe, annak térkép e táj...”* – hiszen távolról ez a színpompás gazdagság kevésbé érzékelhető. Lemezünk címe e sokszínűség, eme kulturális többszólamúság tudatos felvállalásának igényét és célját fejezi ki. Ez pedig a sajátosságunkat, egyediségünket legjobban kifejező gazdag, összetett hagyomány hiteles művelése. Úgy is mondhatnánk, hogy: **MIXTURA CULTIVALIS.** (FONÓ RECORDS FA-908-2)

Vargyas Lajos – A magyarság népzeneje

Móser Zoltán felvétele

Zenei néphagyományunk kutatói számára örvendetes esemény, hogy a Planétás Kiadó megjelentette Vargyas Lajos: *A magyarság népzeneje* című nagyszabású összefoglaló munkáját, a Jelenlévő Múlt sorozatban, Paksa Katalin szerkesztésében és átdolgozásában. *A magyarság népzeneje* második kiadása, amely évtizedes igénye volt a szakmának – hiszen ma is inspiráló tartalma ellenére beszerzése szinte lehetetlen volt –, a szerző eredeti szándékát is kiteljesíti: valóságos archívummá teszi a könyvet a hangzó melléklet; a könyv mintegy 1000 kottát tartalmaz, a 10 CD-n 433 dallam hallható. A tankönyvként is ajánlott könyvben az elméleti bevezető után dallamgyűjtemény és sokszempontú mutató segíti a népzene teljes spektrumának megismerését. Vargyas Lajos nemcsak a Bartók és Kodály utáni népzene-kutatás szintézisét alkotta meg, de a magyarságtudományhoz is hozzájárult, amikor a zenének a teljes életrendben betöltött szerepét is vizsgálva, a legtágabb népdalfogalom alapján bemutatja, milyen értékrend, érzelmek és események sűrítődnek egy-egy folklóralkotásba.

A kiadványt az MTA Zenetudományi Intézetének szervezésében 2002. november 28-án mutatták be, a Fonó zenekar közreműködésével. Rockenbauer Zoltán volt kultuszminiszter és az MTA Zenetudományi Intézete igazgatója, Tallián Tibor méltatta az esemény jelentőségét, a szakmai ismertetőt pedig Andrásfalvy Bertalan, a Janus Pannonius Tudományegyetem professzora, valamint Paksa Katalin, az MTA Zenetudományi Intézetének főmunkatársa tartotta. *(Dala Sára)*

A magyarság népzeneje megrendelhető a Planétás Kiadónál:
1165 Budapest, Koronafürt u. 44., fax: (36-1) 407-1787

„Mintha én mondanám...”

Beszélgetés Herczku Ágnes „Arany és kék szavakkal” c. szólólemezeről

– Beszélgetésünk apropója a most elkészült szólólemez, amelynek címe „Arany és kék szavakkal”. Kérlek, mondd el röviden, milyen út vezetett idáig!

– Kicsi gyerekkorom óta táncosnő szerettem volna lenni. Pörgős szoknyában forogtam nagymamámnál, néztem magamat a politúros szekrényben, mint egy tükörben. A tánc aztán sokáig kísért, sőt, főszerepet játszott az életemben. Táncoltam a sárospataki Bodrog néptáncegyüttesben, miskolci egyetemi hallgatóként táncházakba jártam, foglalkoztam dzsesszbalettel, majd a Moderntánc-pedagógus Képző Intézetben tanultam különböző tánctechnikákat. Persze, ha valahol énekelni kellett, egy-kettőre elhangzott: „majd Ági...”. Az igazi zenei élmények azonban kamasz koromban értek. Ott volt mindenekelőtt Sebestyén Márta a Muzsikással, vagy a Hobóval közösen készített Kivándorlás című lemez. Sokáig csak feldolgozott népzenevel találkoztam, míg egyszer valakitől megkaptam ajándékba a teljes Lajtha-féle székgyűjtést. Az én kamasz-lázadásom az volt, hogy bezárkóztam péntek este a bátyáim szobájába, és vasárnap estig le se került rólam a fejhallgató.

– Hogyan kezdted énekelni?

– A Moderntánc-pedagógus Képzőben karácsonykor mindenki úgy válthatta ki az ajándékát, ha előadott valamit. Egy lány elkezdte énekelni „Én az éjjel nem aludtam egy órát...”, én pedig beszálltam mellé. Akkor mondta Török Joli, hogy érdemes volna az énekléssel foglalkoznom. Föl is ajánlotta, hogy összehoz Szvorák Kátival, de erre a találkozásra másfél évet kellett várnom. Török Joli segítségével kerültem a Honvéd együtteshez is – természetesen táncosnak. Ez 1997-ben volt. Itt megismertem a Hegedős együttest, a közös bulikon énekeltem velük eleinte. Aztán mikor Agócs Gergő megbetegedett, a Sok szép napot éjszakával lemezre helyette énekeltem föl a székít.

– Mi volt az a fordulópont, amikortól úgy gondoltad, te már elsősorban énekes vagy, nem pedig táncos? Török Joli biztató szavai vagy inkább az első lemezfelvétel?

– Egyik sem. Ezután még sokáig elsősorban táncosként tartottam magamat számon, pedig egymás után jöttek a lemezfelvételek, a felkérések. 1999-ben a Honvéd dupla albumán (Thousand Years, Hungarian Folk Music Orchestra) énekeltem, és még ebben az évben különdíjat nyertem a Bartók Rádió népzenei versenyén. Pedig ott én voltam a kakukktójas: egy szál magamban álltam ott, a többiek mind Szvorák Kati, Bodza Klári, Fábiani Évi tanítványaként. Kirándulásokat tettem a világszerte: a Nap legenda lemez ezek közül való. Színházi előadások betétdalait is énekeltem. Talán azóta fordult meg a helyzet, mióta az Állami Népi Együtteshez kerültem idén nyáron, hiszen ide nem táncolni, hanem énekelni hívtak.

– Hogyan választottad ki azokat a dalokat, amelyek ezen a lemezen elhangzanak? Kerested őket? Mások ajánlották? Személyes élmények indítottak az eléneklésükre?

– Bár kevés ilyen élményem van, a személyes találkozások meghatározóak. Amikor nemcsak felvételtől hallom a dalt, hanem magam előtt látom azt az asszonyt, aki énekelte – az arcát, a mozdulatait, a helyet, ahol él –, bennem is másként szólal meg. Maneszes Láli Józsefné Tóth Maris énekelt nekem sokat.

– A felvételeket meghallgatva az a benyomásom, nemcsak a lemez címe miatt, hogy nagyon fontosak számodra a dalok szövegei.

– A szövegeket legnagyobb részt én választom. Azokat a dalokat énekelem el, amelyekről úgy érzem, olyanok, mintha én mondanám őket. Szép versek, akárcsak a címadó Dsida költemény. A kalotaszegi Erdei Erzsébet néni től hallottam egy ismert dalt, más szöveggel (Gyere, kis madárka, vidd el a levelet!). Épp az az elemi őszinteség és tisztaság ragadott meg, amely e sorokban megfogalmazódik. Ennek a szerelmi vallomásnak ereje a

1. Prológa (Szenegegházaapala, Úzzerketyazék)	3' 17"
2. Hazám, hazám... (Mozsa)	7' 57"
3. Kélfőzik a pándormadér... (Hagyasvonal, Hódózi)	5' 52"
4. Mikorjára menyereke léz a lánnyól... (Szenegegházaapala, Úzzerketyazék)	3' 05"
5. Egy menyasszonyé (Már, Hódózi)	7' 32"
6. Felvidéki pörvölők (Kisvölgy, Szenegegházaapala)	5' 23"
7. Volt nekem szeretőd... (Hódózi, Kati, Szenegegházaapala)	5' 30"
8. Várd meg, Isten... (Hódózi, Szenegegházaapala)	10' 08"
9. Bónjád, asszony, bónjád... (Hódózi, Szenegegházaapala)	8' 15"
10. Arany és kék... (Kisvölgy)	5' 56"
11. Epilógus (Hódózi, Hódózi)	2' 38"

leplezetlenségében van. A lemezen a többi számot a szöveg kezdősorával jelöljük, de ez a dal a Dsida vers címét kapta. Így lett ebből szerelmes lemez – az eredeti tervtől eltérően, amely szerint egy női életutat kellett volna bejárni. Most ez áll közelebb hozzám. Nem nyílok meg könnyen, de ezek a dalok mind a saját megélt érzéseimről szólnak.

A székai összeállítás olyan, mint egy film: állsz a falu közepén, közeledik feléd a nászmenet. Egy pillanatra beelátsz a menyasszony lelkébe: a hangos vígasság közepén felhangzik a Nincsen a világon és Az árvaké. Majd a menet tovább vonul. Benne van, ami kívül látszik és a belső történések, a titkok.

A dallamokat nagy merítésből választottuk ki Kelemen Lászlóval, többszöri válogatással. Egy részükről határozott elképzeléseink voltak, mások kísérletezés révén álltak össze, mint például az ördögösfüzesi, ahol a szokásostól eltérően a szám végére került a keserves.

– Kikkel dolgozol együtt ezen a lemezen?

– Természetesen a Fonó zenekarral. Ugyan csak egyetlen olyan felvétel van – a felvidéki –, amelyen mindannyian együtt zenélnek, de a legtöbb számban Gombai Tamás a vezető prímás. Játsszik még az Ökrös zenekar is. Velük dolgoztam már egy alkalommal, az Elindultam szép hazámból lemezen. Ezt egy amerikai turné is követte. Most újra együtt muzsikálunk. Sőt, a két zenekar nem külön-külön muzsikál, hanem minden számban más és más, közös felállásban. Rajtuk kívül Dsupin Pali, Balogh Kálmán és Fábri Géza közreműködik még. Gézát a lemez kapcsán ismertem meg, nagy meglepetés volt a számomra.

– Hová érkeztél ezzel a szóló lemezzel? Vagy inkább merre indulsz tovább?

– Ez a lemez számomra sokkal inkább állásfoglalás, mint valamit lezáró vagy éppen elindító határkö. Megválaszolja, mi vagyok, mi szeretnék lenni. Nem világzenét, nem is feldolgozásokat énekelek, hanem eredeti népzene. Persze ezután is szeretnék kísérletezni más műfajban.

Most úgy érzem, a Dsida versnek kellett volna még elhangozni a lemezen. Furcsának tűnhet, mert népzenei lemezekon nem szoktak versek szerepelni. Az Arany és kék szavakkal azonban ugyanazt mondja, mint az elhangzó dalok: mindet a sajátomnak érzem. (FONÓ RECORDS FA-208-2)

Sándor Péter

Székelyek Egerben

Tizennegyedik alkalommal rendezték meg az Agria Nemzetközi Néptáncfalalkozót Egerben, a Megyei Művelődési Központ szervezésében. A fesztiválon hagyományosan részt vesznek a helyi és Eger környéki együttesek, s az idén Erdély talán két legjobb táncsoportja is vendégszerepelt a találkozón.

A rendezők igyekeznek minden évben egy sor külföldi együttest is meghívni, lehetőleg évente más és más országból. Bár a fesztiválok esetében általában rendhagyó, ha egymás utáni években visszahívunk egy résztvevőt, ezúttal a tavalyi fergeteges siker nyomán a rendezők úgy döntöttek, hogy a csikszeredai Hargita Nemzeti Székely Népi Együttest újra vendégül látják. Mellettük a sepsiszentgyörgyi Háromszék Táncegyüttes is felkerült a meghívottak listájára, mégpedig a Kovászna és Heves megye között kibontakozó kulturális együttműködés keretén belül.

A szervezők indokoltak tartották, hogy a két hivatásos együttes egy közös műsorban is bemutatkozzon. De talán a fesztivál egészéről elmondható, hogy azt a két székelyföldi együttes fémjelezte, így az egész rendezvény valahogy az ő gálájukká vált, amivel persze nem szeretnénk lebecsülni a többi résztvevő szereplését sem. Mindjárt az első este (csütörtökön) sor került a két együttes említett gálájára. A műsor első részében az András Mihály vezette Hargita mutatta be összeállítását székelyföldi (Küküllő-menti, székelyderzsi, kőrispataki, felcsíki) táncokból a tőlük megszokott magas színvonalon. Műsorukat fűszerezte a Fodor Csaba előadásában, ízes népi nyelven elmondott összekötő szöveg, melyből megtudhattuk, hogy „a székely is magyar, csak egy kicsit több.”, melynek következtében „a szenvedésből is több jutott neki.”. A második részben a Háromszék Táncegyüttes eredetileg táncjátékot adott volna elő, de mivel a színpad kicsinek bizonyult, úgy döntöttek, hogy azt másnap a Dobó téren mutatják be. Így hát maradt a folklór program, mellyel a Hargitáéhoz hasonló sikert arattak a nem túl nagy hírverés ellenére szép számmal összegyűlt közönség előtt.

Másnap délelőtt megkezdődött a Dobó téren a fesztiválon résztvevő csoportok hosszabb programjainak bemutatója, amely a következő két napon is folytatódott. Már az első napon felhívta a figyelmet magára a lengyelországi Radzionkóból érkezett „Mali Śląsk” néptáncegyüttes. A sziléziai csoport kitűnt magas színvonalú, változatos táncokat és énekeket bemu-

tató műsorával, gyönyörű viseleteikkel, valamint saját zenekaruk által megszólaltatott, igen szép dallamaikkal. Valószínűleg a fesztivál egyik legkellemesebb meglepetését okozták.

Az ausztriai Altenbergből tavaly is voltak vendégeink, de ezúttal nem a gyermekcsoport jött el, hanem a felnőttek. A fiatal emberek nagy ügyességet kívánó, helyenként akrobatikus elemeket is tartalmazó, szakmájukkal kapcsolatos, tréfás táncokat mutattak be a közönség nagy tetszésére.

Háromszék Állami Népi Együttes, Sepsiszentgyörgy
fotó: Gáll Gábor

A letterszági „Degsme” fellépése is különlegességnek számított. Az együttes hangsúlyt fektet arra, hogy ne csak saját országuk, hanem a Baltikum egészének tánc kultúráját megismertesse más országokkal, ami igen fontos küldetés több olyan évtized után, amikor ezekről a kis népekről alig lehetett hallani, igyekeztek őket a hatalmas Szovjetunió olvasztótégelyében megfosztani nemzeti identitásuktól, kultúrájuktól.

Hasonlóképpen, a horvát Kud Sloga Néptáncegyüttesnek már a létezése is kész csoda. A kilencvenes években porig rombolt Vukovárból érkezett táncosok láthatóan hamar újraszerveződtek, s kóliókkal nagy sikert arattak mind a színpadi produkcióik, mind a menettánc során.

Péntek délelőtt a Hargita Együttes is folytatta műsorát: ezúttal kalotaszegi, szatmári táncokat mutattak be, s az idén is nagy sikert aratott „örköi cigánytáncok” blokkjuk, mely lehetőséget adott kiváló

szólistáinknak, Péter Lászlónak, Gábor Endrének, Antal Zsoltnak, Mihály Piroskának és másoknak, hogy tánc tudásukat csillogtassák. A táncok között Kozák Katalin énekében és az együttes zenekarának játékában gyönyörködhattünk.

Péntek délután került sor a menettáncra, melyet a hivatalos megnyitó követett, azt pedig az együttesek rövid programja. Sajnos a megnyitó műsora – s általában a fesztivál három napja is – megerősítette, hogy a túl sok együttesre szétforgácsolt egri amatőr néptánc mozgalom jelen keretek között nem képes fejlődésre. Végre valamit tenni kellene! A városnak is többet kellene vállalnia a táncosok ügyének megoldásában!

A megnyitót a Kerekes együttes rövid tánc háza követte, majd a Dobó téri színpadon a Deák Gyula Levente vezette Háromszék Állami Népi Együttes végre bemutatta a már említett táncjátékot, „Váróterem” címmel, melyet Román Sándor és Béres László állított színpadra saját ötleteik alapján. Minden valószínűség szerint ez volt az idei fesztivál csúcspontja. Különösen emlékezetes marad néhány virtuóz rész, mint a mezőségi román (Imre Béla) vagy a szászcsávási cigány táncok (Demeter Katalin és Kiss István), illetve a moldvai páros (Pilinger Mónika és Ivácson László). A táncosokon kívül külön elismerés illeti az együttes zenekarát, különösen Molnár Szabolcs prímás játékát.

Szombat délelőtt folytatódtak a Dobó téren a külföldi együttesek bemutatói. Délután a ferencesek templomában az idén is folk-misére került sor, melyen ezúttal Maczkó Mária népdalénekes a Turai Énekmondók társaságában lépett fel. A kiváló akusztika csak még jobban kiemelte az énekesnő gyönyörű hangját.

A fesztivál három hivatalos napját követő két napon még mindig zajlottak az események; egyrészt néhány együttes még maradt és szerepelt vasárnap is, másrészt egy újabb is érkezett: a görög Platanos Ioannina. A fesztivál – a tavalyihoz hasonlóan – hétfőn, a Dúdos Műhely és Herczeg Flóra egri népdalénekes műsorával ért véget.

A találkozó sikere Jámbor Ildikó fesztivál menedzser és csapata áldozatos munkáját is dicséri. Remélhetően a jövő évi jubileumi néptáncfalalkozót a városban mindenki szívügyének tekinti, s az ideinél is megfelelőbb anyagi támogatást kap.

Ábkarovits Endre

Tartalmas műsorok, mérsékelt érdeklődés

NÉPTÁNCGYÜTTESEK MINŐSÍTŐ FESZTIVÁLJAI – 2002

Az 1996 óta működő új minősítési rendszerben negyedik alkalommal került sor a Néptáncosok Országos Bemutató Színpada minősítő fesztiváljainak megrendezésére. Az új rendszerben a néptánc együttesek kétévenként, e célból rendezett minősítő fesztiválokra mutatják be maximum 30 perces műsorukat. A bemutatókat a szakmai zsüri meghatározott szempontok szerint (műsorszerkesztés-dramaturgia, folklorisztikai hitelesség, koreográfiai megformálás, színpadi megjelenés, ének-zenei előadás, előadói színvonal) pontozással értékeli.

Az idei hat, különböző helyszínen megtartott bemutatóból négyet a Martin György Néptáncszövetség, egyet-egyet a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség illetve az Áfészek Országos Szövetsége rendezett. A rendezők a zsüri felkérésénél arra törekedtek, hogy a zsüritagok többsége közvetlen, személyes ismerettel rendelkezzen a többi helyszínen látottakról és az ott született eredményekről. Az idei minősítő fesztiválok zsűrizésében az alábbi szakemberek vettek részt: Diószegi László, Eredics Gábor, Felföldi László, Gombos András, Hortobágyi Gyöngyvér, Kiss Ferenc, Kricskovic Antalné, Németh Ildikó, Pál Lajos, Ratkó Lujza, Stoller Antal, Szilágyi Zsolt, Varga Zoltán, Zsuráfszki Zoltán.

A hat minősítő fesztiválon összesen 71 együttes mutatkozott be, közülük 50 táncgyűttes és 21 hagyományőrző csoport. A résztvevők között 15 nemzetiségi együttes szerepelt, két táncgyűttes pedig a határon túlról, Szlovákiából érkezett. Az immár negyedik alkalommal megrendezett minősítő rendezvénysorozat jó fogadtatásra talált az együttesvezetők és a szakma részéről, bebizonyosodott, hogy az új rendszer reálisabb, objektívebb képet ad a minősülni kívánó együttesekről.

Az elmúlt évek kritikai észrevételeit figyelembe véve a zsüri az idén fél pontot adhatott, ami lehetőséget nyújtott arra, hogy a pontozás során a kisebb különbségek is megjeleníthetők legyenek. Mindazonáltal feltétlenül fontosnak tartjuk itt is hangsúlyozni, hogy a pontszámok csupán iránymutatóként értelmezhetők, hiszen művészi teljesítmény értékeléséről van szó.

A négy minősítő fesztiválsorozat zsűrizésének főbb tapasztalatai az alábbiakban összegezhetők.

Mindenekelőtt örömmel érzékeltük, hogy a néptáncgyűttesek szakmai felkészültsége, táncstudása folyamatosan fejlődött, mostanra igen magas színvonalat ért el. Az együttesek többsége nem csupán a fő- és al-dialektusok kitűnő ismeretét bizonyította be, hanem gyakran egy-egy falu, sőt egy-egy adatközlő táncát is hitelesen tolmácsolta.

Az évek óta látható fellendülésben jelentős szerepet játszott a jól szervezett és

nagy létszámú gyermekmozgalom, valamint a művészeti alap- és szakközépiskolák számának örvendetes gyarapodása. Nem tartozik ugyan szorosan a jelen írás témájához, de megjegyezzük, hogy a táncgyűttesek és művésztit iskolák számának gyors gyarapodást nem követte a jól képzett néptánc-pedagógusok számának növekedése. Úgy ítéljük meg, hogy a jelenlegi képzés sokszor csupán az alkalmazás feltételéhez elegendő diplomát, de nem az oktatás nehéz feladatahoz elegendő tudást biztosítja a nagyszámú jelentkezőnek.

A zsűrizések során megnyugtató színvonalú volt a néptáncgyűttesek zenekíséréte. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a terhek nagy részét néhány kitűnő népzenei együttes vállalta. (Többször nyújtott kiemelkedő teljesítményt például a Galga zenekar vagy a Dívó együttes.) Sajnos még mindig találkozunk kottából játszó, lelketlenül muzsikáló, „arany számlatömbös” zenekarokkal, illetve előfordult az igen alacsony színvonalú „macskazenekari” kíséret is. Az együttesvezetők figyelmébe ajánljuk, hogy tapasztalataink szerint a kíséret színvonala nem feltétlenül arányos a kiállított számla nagyságával, ezért a nem megfelelő zenekarok helyett bátran próbálkozhattak újakkal.

Meglehetősen változatos képet mutatott az együttesek színpadi megjelenése. Egyes csoportok rendkívül nagy figyelemmel összeállított, eredeti vagy eredeti minta alapján készült viseletben léptek színpadra. Sajnos még mindig találkozunk nem megfelelő anyagból készült, a színpadi törvényszerűségeket figyelmen kívül hagyó, harsány színvilágú, a néprajzi ismeretek és az ízlés hiányáról árulkodó viseletekkel. Itt is megjegyzendő, hogy az igényes színpadi megjelenés nem csupán pénz kérdése. Megfelelő felkészültség, igényesség és több éves munka eredményeként szerény költségvetésű együttesek kiváló eredményt érhetnek el (pl. Kurácsi Táncműhely, Kecskemét), míg mások drága, de ízléstelen ruhákat varratnak. (Itt nem szeretnénk senkit sem megsérteni azzal, hogy az elhangzott kritikát nyilvánosságra hozzuk. Reméljük, az érintettek a hallottak alapján tudják, mit kell tenniük.)

A legnagyobb probléma változatlanul a színpadra állítás terén tapasztalható. Szembetűnő a különbség a kiváló táncstudás és a középszerű, átgondolatlan koreográfiák között. Nem csupán a művészi ihletettségű alkotásokat hiányoljuk, hanem azokat a korrekt térszerkesztésű, arányos, a hagyományt híven bemutató koreográfiákat, amelyek hozzásegítenek az előadók épüléséhez és a nézők színvonalas szórakoztatásához.

Meggyőződésem, hogy az ilyen, jó értelemben vett szakmunka bázisán jöhetnek létre a magas művészi színvonalú, egyedi hangvételű alkotások is. A koreográfiai színvonal emelésének elősegítése céljából a Martin György Néptáncszövetség külön figyelmet fordított arra, hogy a magas költségek ellenére színházi körülményeket biztosítson, ezzel is ösztönözve az igényesebb, színházban gondolkodó alkotások létrejöttét.

Az alkotók sajnos az egységes műsorszerkesztést sem mindig tartották szem előtt. Kevés kivételtől eltekintve (pl. Tanac Táncgyűttes, Forrás Táncgyűttes) nem kellően átgondolt, különálló részekből összeállított műsorkat mutattak be, ami még akkor is rontotta az összképet, ha a látott koreográfiák között egymásik valóban kiválóan bizonyult.

A koreográfusi oldal gyengélkedése visszatérő problémája a néptáncművészetnek. Az időközben beindult néptánc-koreográfus képzés jótékony hatását még nem érezzük, mert kialakulatlan az oktatás tanterve és módszertana, valamint hiány mutatkozik megfelelő oktatókban is. Úgy gondolom, hosszú távon pozitív változást hozhat, hogy az elmúlt évtizedekben ugrásszerűen megnőtt a néptánc foglalkozók száma, elindult a néptánc-pedagógus képzés és egyre több művészeti iskolában folyik néptáncoktatás.

A rendezéssel kapcsolatosan elmondható, hogy valamennyi helyszínen kiváló és lelkes kollégák segítettek a feszített program zökkenőmentes lebonyolítását. Az viszont kevés kivételtől eltekintve visszatérő probléma, hogy az egyébként élvezetes előadások szinte üres nézőtér előtt zajlottak. Sajnos nem újdonság, hogy a minősítő bemutatókra nem sikerül érdeklődőket becsalogatni, ám azt elgondolkoztatónak tartom, hogy a fesztiválon résztvevő táncosokat ennyire nem érdekli a rivális együttesek előadása. E téren ki kell emelni az együttesvezetők felelősségét, hiszen elsősorban rajtuk múlik, hogyan alakítják a jövő táncos generációinak szemléletét.

Diószegi László
koreográfus, a Martin György
Néptáncszövetség elnöke

Tánc és képzőművészet

A székesfehérvári Városi Képtár kiállítása

A székesfehérvári Városi Képtár – Deák Gyűjtemény „Három a tánc” című tematikus kiállítása a magyar tánc történet képzőművészeti dokumentumait mutatta be a kezdetektől (1686) a XX. század közepéig (1940). A Réthei Prikkel Marián, Szalay Karola és Martin György emlékének ajánlott kiállítás megtekintése művészet-, művelődés-, zene- és tánc történeti szempontból számos tanulsággal járt, de e sorokban csak táncfolklorisztikai jelentőségére szeretném felhívni a figyelmet.

A Kárpát-medencei táncbrázolások kezdetben az illusztráció funkcióját töltötték be, csak az egzotikusnak tartott jelenetek megörökítése volt a cél, s a művészi feldolgozás bizonyos mértékig a háttérbe szorult. A külföldi utazók, hadmérnökök, képzőművészek hamar felfigyeltek a helyi táncok nyugat-európaítól eltérő jellegére, s azt alkatuknak megfelelően, hol objektíven, hol patetikusan, esetleg groteszk módon örökítették meg. Edward Brown angol utazó a XVII. század második felében kétszer is átutazott a Magyar Királyság és a Török Hódoltság területén, s úti élményeit

könyv alakjában meg is jelentette. Érzékeltesen írja le e kor népszerű, szinte már a nemzeti tánc típus fogalmát betöltő hajdútáncát, melyet valószínű Dél-Dunántúlon tekinthetett meg. „Nyomat sem láttam, míg Magyarországra nem jöttem, a régi Pyrrhusi Saltatio-nak, azaz harci táncnak, melyet ezen a vidéken a hajdúk (Heyducks) táncolnak. Csupasz karddal előretörve, suhingatva és csattogtatva járják. Forognak és fordulnak, testüket erőteljes és hirtelen mozdulatokkal felemelve és lenyomva, miközben görögök módjára saját mértékük szerint énekelnek.”

Mintha e sorok elevenednének meg egy másik külföldi, Justus van der Nypoort illusztrációján is, amely egy geometriai tankönyvben jelent meg. (Anthoni Ernst Buckhard von Birckenstein: Ertz-Hertzogliche Handgriffe dess Zirkels und Linials, Wien 1686.) A várakat ábrázoló látképek alatti életképek közül három táncbrázolást találunk, s ezek közül a Kapronca vára előtti jelenet a hajdútáncot mutatja be. A három táncos mozdulatai tartalmazzák mindazon jellegzetességeket, melyek a párba jászerrű, eszközös-fegyveres táncokra jellemzőek: támadás, védekezés, cselvetés és az eszköz virtuóz, magabiztos kezelése. A török hódoltság ideje alatt állandósult katonai ese-

mények miatt a félig pásztorokodó, félig katonáskodó, több nemzetiségből (főleg délszlávból) verbuválódott hajdúk társadalmi szerepe felértékelődött, s jellegzetes táncuk különleges helyet foglalt el az akkori kultúrában. A hajdútánc a nemesség körében is megjelenik, s az arisztokrácia kiemelkedő személyiségei (Esterházy Pál, Balassi Bálint, Thurzó György, Kemény János) tesznek említést e táncról, ami később már nemcsak eszközös-, hanem párostánc alakban is felbukkan, sőt táncstílusként is emlegetik (more haydukonum tripudiavisset). Talán ezt bizonyítja Gottfried Rogg után Melchior Rhein Táncoló pandúrja, mert a táncos poharat tartó kézmozdulata mintha egy fegyver nélküli hajdútáncot ábrázolna. A XVII-XVIII. századi háborúkat követő konszolidáció nem kedvezett a hajdútáncnak, népszerűsége hanyatlott, már csak a népi gyakorlatban fedezte fel újra a XX. századi néptánc kutatás a Kárpát-medence különböző nemzetiségei (magyar, cigány, szlovák, gorál, hucul, román) körében. Johan Rudolf Füssly festményén a szerb határőrök által járt kollektív fegyvertánc talán a párba jászerrű és rituális (moreszka) elemek keveredésére utal.¹ Richard Bright angol orvos és természettudós a keszthelyi Georgikon diák színjátékának betétszámaként láthatta a kanásztáncot, melyről könyvében illusztrációs képet is közöl, valamint August Gerasch (1822-1893) viseletsorozatának 6. számú lapján (Parasztok Sáros megyéből) bukkan föl a szlovákok később nemzeti tánc típusává vált fokossal járt odžemok nevezetű tánc.²

A kora középkorban uralkodó lán- és fűzértáncokat a reneszánsz idején felváltotta a kötetlen előadásmódú szóló- és párostánc, s emiatt kevés számú körtáncot bemutató ikonográfiai dokumentumunk van. Két ismeretlen festő katonatánc ábrázolását említhetjük kivételként, ami e táncfajta

mindennapi táncéletből való kiszorulására utal (Pandúrok tánca, Táncoló délszláv határőrök). A délkelet-európai népek tánc kultúráját a reneszánsz táncdivat nem érintette, így ott megmaradt a lánctáncok kizárólagos szerepe. Ezt a hagyományt fedezhetjük fel Greguss Imre Kóló című festményén, mely az itt élő délszláv nemzetiségek uralkodó táncfajtaját mutatja be.³

A XVI-XVII. században – a protestáns és katolikus prédikátorok nemtetszése ellenére – a forgós-forgató párostáncok elemi erővel terjednek, válnak mindent elsöprő táncdivattá. Már Nypoort Éleskő vára előtti zsánerjelenetén is kar alatt forgatja párját a férfi. A Kárpát-medencében egy korábbi ugrós jellegű csalogató párostánc hagyománnyal is számolhatunk, ezt bizonyítja Martin Engelbrecht (Pandúr szeretőjével) és Jacob Andreas Friedrich (Feleségeikkel táncoló pandúrok) egy-egy képe is.

A XVIII. század második felében a régi stílusú táncaink mellett fokozatosan megjelenik két új stílusú táncfajtánk: a verbunk és a csárdás. Elterjedésüket a verbuválás intézménye és a nemzeti kultúra – azon belül a nemzeti tánc – kialakítására indított szellemi mozgalom segítette elő. A táncos-zenes katonatoborzás a Magyar Királyságon belül igen népszerű és hosszú életű jelenség volt, s méltán hívta fel magára a külföldi és magyar képzőművészek figyelmét. Az ugrós-legényes tánc típusból kialakult verbunk táncok fontos szerepet töltöttek be a verbuválásban, így az ezt bemutató festményeken gyakoriak a táncjelenetek. A táncban való részvétel – egyéb attribútumok (például borivás, csákó viselése) mellett – szimbolikusan jelezte a katonaságba történő felvétel mozzanatát. Mindezeket Bikešsy-Heimbucher József (Verbunkos magyar dudás), Vinzenz Katzler (Honvéd toborzás) és Egy ismeretlen festő képein tekinthetjük meg. A verbunk mellett friss párostánc is megjelenik a különböző műalkotásokon, melyek közül Georg Emanuel Opiz Táncoló magyarok akvarellje a legsikerültebb – mind művészi kivitelezésben, mind a mozdulat plasztikusságának kidolgozásában.⁴ Mintha Czuczor Gergely szavai elevenednének meg, mikor a friss magyar „aprózó” részét ismerteti. Alexander Clarat Bajnai

parasztok c. képén az „együtt lejtőt”, *Bike-sy* Táncoló magyarok c. viseletet bemutató képén az „oldalt táncolt pergőt” fedezhetjük fel.

A XIX. század a népelet felfedezésének százada, az elit kultúra hordozói megkülönböztetett figyelemmel fordulnak a paraszti kultúra jelenségei – köztük a néptánc – felé, fontosnak tartják annak megismerését, megörökítését. Ahogy íróink (Czuczor), költőink (Csokonai, Berzsenyi, Arany) felfedezik a Kárpát-medencei táncok legfőbb jellegzetességét, a rögtönzést, úgy a reformkor romantikus szemléletű festői is ezt a fajta szabadságszeretetet, mozdulatban történő feloldódást igyekeztek megjeleníteni (*Ismeretlen: Alföldi tánc, Lotz Károly: Mulatozó parasztok, Izsó Miklós: Táncoló parasztok*). A paraszti élet idealiztikus ábrázolását *Jankó János A falu szépét* táncra kéri c. festménye mutatja, ami egy népszínmű beállított jelenete is lehetne. A látványosabb népszokások közül *Barabás Miklós* (A menyasszony megérkezése) és *Lotz Károly* (Parasztlakodalom) a házasság, *Canzi Ágost-Charpentier* (Szüreti ünnepély Vác vidékén) a szüret táncos felvonulását eleveníti fel. A pátosz mellett a karikatúrát is megtalálhatjuk *Joseph Heicke* Víg csikósán, illetve két kaluser ábrázoláson (*Neuhäuser Ferenc: Nagyszebeni vásár, Pataky László: Kaluser*).

A század második felében a népelet kutatása egyre inkább a szakemberek feladata lett, s a néprajzi hitelességre való törekvés a képzőművészeti alkotások egy részén is megfigyelhető. *Egy ismeretlen angol utazó* például meglepően hitelesen ábrázolja Erdély soknemzetiségű kultúráját egy román lakodalom példáján keresztül.⁵ A városi ruhát viselő zenészek muzsikájára egy magyar táncos férfitáncot jár, míg körülöttük román viseletű vendégeket láthatunk. Az eddig kevésbé ismert *Veres Zoltán* öt víz-

4

6

festménye közül négy egy kalotaszegi falu (Gyalu) férfi- és párostáncait, egy pedig egy küküllőmenti román táncot (haidău) jelenít meg.⁶ *Cserna Károly* Szlovák lakodalom című képe is hitelesen mutatja be a helyi viseletet.

5

Az akadémikus festészet művelői egyre inkább történelmi, mitologikus témák feldolgozására vállalkoztak táncábrázolásaikban. Arany János balladáihoz (Ünnepronatók, Egri lány, Tetemre hívás) *Zichy Mihály* készített illusztrációkat, *Székely Bertalan V. László* és *Czillei c.* kompozíciójához festett egy keleti táncosnőt ábrázoló képet. *Zichy István* Hunor, Magyar c. festményén, melyet – Feszty Árpádhoz képeihez hasonlóan – a magyar mitológia ihletett, a romantikus eredetmítosz elemeit fedezhetjük fel. *Medgyessy Ferenc* plasztikáin (A tánc, Harmonikázó nymphea, Furulyázó pán, Antik tánc), *Gábor Jenő* (Orpheus) és *Lotz Károly* (Apoló és a múzsák) egy-egy művén pedig a görög-római mitológia táncvilága elevenedik meg. A művészeket izgatja a háromdimenziós tánc anatómiai sajátosságainak megragadása, s a különböző irányzatok képviselői kiemelt figyelmet szentelnek e probléma megoldására. *Kövessházi Kálmán Elza* – akitnek lánya, *Kövessházi Ágnes* maga is részt vett egy mozgásművészeti csoport munká-

jában – több kisplasztikáján a tánc művészi kifejezésének képzőművészeti átültetésére vállalkozik.

A XX. század első felében meginduló Gyöngyösbokrétá nevű revival mozgalom újra felhívta a figyelmet a falusi tánckultúrára. *Gönyey Sándor* fáradhatatlanul filmezte, fotózta a „bokrétás” falvak táncait, szokásait. E képekből is láthatunk ízelítőt a kiállításon. A festők közül *Barta Ernő*t (Boldog) és *Pekáry Istvánt* (Magyar tánc) ihlette meg az évente megrendezett színes folklórfesztivál.

A hagyományos paraszti táncok század közepére fokozatosan felbomlik. Ezt a fajta szétesettséget ábrázolja *Bortnyik Sándor* (A táncoló fiú és pásztor), illetve *Abanovák Vilmos* (Román tánc) egy-egy alkotása. *Vértess Marcell* pedig az új táncdivatoknak (one-step, fox, jazz) állít emléket négy festményén (Két táncosnő, Zenekar táncossal, Két férfi, Táncolók és szaxofonos).

A több mint 160 tárgyat felvonultató kiállítás december 22-ig tekinthető meg. (Cím: 8000 Székesfehérvár, Oskola u. 10.; tel.: 22/329-431)

Karácsony Zoltán

1. Johan Rudolf Füssly:
Szerb határőrök (1779.)
2. August Gerasch:
Parasztok Sáros megyéből (XIX. sz.)
3. Greguss Imre: Kóló (XIX. sz.)
4. Georg Emanuel Opiz:
Táncoló magyarok (XIX. sz.)
5. Ismeretlen angol festő:
Erdélyi román lakodalom (XIX. sz.)
6. Veress Zoltán: Legények tánca (1899.)

TÁNCHÁZAK NYOMÁBAN BOSTON KÖRNYÉKÉN

Útinapló egy folkturistától

Abban a szerencsében volt részem, hogy a nyáron munkám révén eljutottam az Amerikai Egyesült Államokba, egészen pontosan annak Massachusetts államába. Mielőtt elindultam volna, próbáltam különféle helyeken puhatolózni, hogy van-e magyar néptánc arrafelé? Gondolnom kellett erre, mivel nagyon szeretek táncolni, és tudtam, hogy sokkal élvezetesebb lesz a kinttartózkodás, ha esetenként vagy ami még jobb, rendszeresen táncolhatok.

Kaptam is néhány jó tanácsot, és egy kedves meghívást is. Egy hölgy New Jersey államból írt vissza, hogy náluk lesz egy kisebbfajta házibuli, ahol népzenezők muzsikálnak, és a híres Életfa együttesből is lesznek néhányan. Ennek a meghívásnak sajnos nem tudtam eleget tenni. Ugyan a térképen nem több mint 5 cm. volt a távolság a házibuli és a szállásom között, de tudtam, hogy a valóságban jó néhány óra autózást vennék a nyakamba. Így fájó szívvel lemondtam róla.

Mivel a fenti lehetőség kútba esett, elkezdtem keresgélni a környéken (Boston környékén). Még az elutazásom előtt rátaláltam a világhálón egy honlapra (www.facone.org), mely környékbeli tánceseményeket szervez és hirdet. Mivel ez tűnt az adott helyzetben a legkeveset-több ajánlatnak, éltem vele, és vasárnap egy kisebb kirándulás záró mozzanataként egy szingapúri kolléganőmmel betoppantunk a táncházba, melynek a híres MIT Egyetem épülete adott otthont. A termet elég gyorsan megtaláltam, csak mentem a hangfoszlányok után, és nem telt bele egy perc, már rá is bukkantunk a táncházra. Megérkezésünkkor éppen görög zenét játszottak, és az est folyamán volt itt szerb, bolgár, cigány, zsidó népzene, valamint keringőt és helyi amerikai néptáncot is lehetett táncolni. Sajnos magyar zenét nem játszottak.

A táncok között sikerült egy-két emberrel megismerkedni, akik között sokféle gyökerű volt (román, zsidó, de afrikai származású is). Nagy reményekkel kecsegtetett ez a hely, éreztem, hogy bár itt a nyári uborkaszезon, lesz alkalmam a kintlétem alatt táncolni. A tánc házból jó néhány brossúrával távoztunk. Jaj, és a kedves kolleganőmről el is feledkeztem említést tenni! Természetesen soha nem látott még ilyet, de nagyon igyekezett, és meglehetősen ügyességgel vette fel a ritmust.

A hét munkával és várakozással telt. A legközelebbi táncházat szerdán tartották, nem is olyan messze a lakóhelyemtől. A helyszínt elég könnyen megtaláltam, egy unitárius templomban, pontosabban annak közösségi termében. Kicsit korán érkeztem, így alkalmam nyílt egy kis sétára is a környéken. Nem messze találtam egy örmény templomot, ahol októbertől örmény néptáncot tanítanak. Ez aztán a multikulturális környezet!

Visszatérve a leendő tánc ház színhelyére, tíz perccel a kezdés előtt még semmi mozgást nem láttam. Beültem az autóba, és vártam, hátha arra jön valaki. Úgy egy óra múlva (nem volt unalmas, hiszen népzene hallgattam), egy másik hiába várakozó úriemberrel abban maradtunk, hogy nincs mit tenni, ez a tánc ház elmarad.

Másnap ismét próbálkoztam egy másik helyszínen (minden napra jut valami), és ott már a várakozásoknak megfelelő nyüzsgést tapasztaltam a kezdés előtt nem sokkal. Kiderült, elég sokan ott vannak azok közül, akikkel vasárnap ismerkedtem meg. Elmondták, hogy a szerdai alkalom le lett fújva a nagy meleg miatt (ezt nem igazán értettem, hiszen számomra nem is volt olyan meleg. Akkor ezek szerint ők még nem voltak Sirtos-tánc házban az Almássy téren...).

Sok idő nem jutott elmélkedésre, hiszen hamarosan kezdődött a program, azaz japán néptánc tanítása, melyet a két meghívott, ránézésre a 60-as éveiben járó japán hölgy tanított. Ekkor azonban olyan fordulatot vett az este, amire soha nem gondoltam volna. A vasárnapi tánc házban ugyanis megismerkedtem egy fekete férfiúval, akivel itt szintén összefutottam, és egy hirtelen ötlettől vezérelve gyorsan bemutatott az est szervezőjének (akiről később kiderült, hogy a FAC igazgatója; ez

a szervezet üzemelteti a fent említett néptáncos honlapot). Ebben még nem lett volna semmi rendhagyó, csakhogy ez a hölgy megérevezve a helyzet kínálta egyedülálló lehetőséget, megkért arra, hogy tanítsak meg a társaságnak egy magyar néptáncot. Még soha életemben nem tanítottam idegeneknek csoportosan néptáncot, de kaptam az alkalmat. Az, hogy mit tanítsak, nem volt kérdéses, több komoly érv is szólt a széki lassú és csárdás mellett. Szerencsére volt nálam egy CD, rajta egy zeneszámmal, ami pontosan illett a tervemhez.

Kevés idő jutott a tanításra, de én ennek a lehetőségnek is örültem. Egyrészt azért, mert miközben tanítottam, magam is táncoltam, valamint azért is, mert meg tudtam ismertetni az ott lévőkkel a magyar néptánc egy szeletét. Az est további menete a széki tánc tanítás után gyorsan visszatért az eredetileg tervezetthez, azaz a japán néptánc tanításához. Az elsöben vonakodtam részt venni, mert nőiesnek éreztem a mozdulatokat. Inkább az egyik sarokból figyeltem a többieket, de ez is meglehetősen érdekes volt. Aztán a következő japán tánc esetében félreaktam a korábbi aggályaimat, és bár ezt is kicsit nőiesnek ítéltam, mégis beálltam, hogy ne csak kívülállóként alkothassak véleményyt. Ehhez a tánchoz kaptunk egy legyezöt kellékként, majd elkezdődött a tánc. A megtanult mozdulatsorok elég fura gondolatársításokat keltettek bennem. Az egyik mozdulat arra emlékeztetett, mikor a masiniszta szabad jelzést ad a vonat indulásához, míg egy másik olyan volt, mintha a tenyeremből rizsszemeket akarnék kisöpörni. A lépések pedig olyanok, mint amikor a részeg tengerész a szárazföldre érve a legelső kocsmá felé tántorog. Félreértés ne essék, nem leszölöm azt a táncot, inkább csak olyan képi hasonlatokat próbáltam találni, amik megközelítöleg leírják azt, amit ott táncoltunk. Olyannyira nem bántani akarom, hogy őszintén bevallom, mikor már a lépések nem okoztak gondot, nagyon is átéléssel jártam a táncot!

Újra eltelt egy hét, vele együtt a hétvége is, melyet akkor néptánc nélkül töltöttem. A következő héten viszont újra próbálkoztam ott, ahová az előző héten potyára mentem el. Ezúttal nagyobb szerencsével jártam, elég sok embert találtam ott, és kellemes meglepetés ért. Az előző alkalmakkor azt gondoltam, hogy ez a társaság nem táncol magyar táncokat. Ez tévedésnek bizonyult részemről, hiszen állítólag 10-15 évvel ezelött járt náluk kint Magyarországról egy koreográfus, aki akkor számos magyar néptáncot, illetve abból táplálkozó koreográfiát megtanított nekik, amiket ők még mindig őriznek, és a maguk módján táncolnak. Az egyik ilyennel kapcsolatban adódott is egy vicces helyzet, mert mondták, hogy most egy magyar néptánc következik, az a neve, hogy „körtánc”. Így, ékezet nélkül. Próbáltak csalogatni, hogy álljak be, de nem volt hozzá kedvem. Az egész egy karikázóra hasonlított, amiben szatmári és dél-alföldi elemek keveredtek. Ők nem értették, hogy miként lehet az, hogy én nem tudom azt a táncot...

Azért nem telt el eredménytelenül az este, mert beálltam néhány görög táncba, valamint meglehetősen leromboltam az önbizalmamat azzal, hogy megpróbálkoztam egy eredetileg ír gyökerű amerikai néptáncal, amit contra dance-nek hívnak. Nem okozott nagy örömet, mert számomra szinte megfejthetetlennek tűnt a koreográfia, és mindig rossz irányba akartam menni, és rossz irányban forogni. Szerencsére a szomszédok mindig súgtak, hogy mit kell tenni, így nem okoztam nagy zűrzavart a rendben.

Itt talán érdemes megemlíteni, hogy miként is szolgáltatták a zenét, valamint mi alapján dölt el az aznap esti program. Nos, azt, hogy aznap este mit táncoltak, demokratikusnak tűnő módszerrel döntötték el. Ez úgy történt, hogy egy táblára mindenki felírta a kívánságait, majd megszámozták, hogy mely táncokra érkezett az átlagosnál több szavazat. Miután egy tánc már véget ért, kihúzták, és vették a következő legnépszerűbb javaslatot. Azt írtam, hogy ez a módszer demokratikusnak tűnt. Hát igen, csak tűnt, mivel én felírtam a kalotaszegit (és más is szerette

volna), mégsem lett a program része. Pedig a huncutoknak volt hozzá zenéjük! Az persze más kérdés, hogy a programon kívül azért felkértem egy hölgyet, és miután a társaság nagy része elment, jót táncoltunk. A zenét aznap este egy „lemezlovas” (természetesen a társaság egyik tagja) szolgáltatta CD-ről és kazettáról, és miután egyezség született a táncról, már ment is a hozzá való muzsika. Érdekesnek találtam, hogy nem albumokat használtak, hanem minden egyes táncfajtaához szükséges zene egy kazettán szerepelt, így szinte azonnal tudták játszani, és nem kellett keresgetni. A zenékhez volt egy könyv alakú katalógusuk is, amelyben név és tánc típus alapján is lehetett keresni. Engem lenyűgözött, hogy egyszerű eszközökkel milyen szervezettséget tudtak elérni! Mellesleg javasoltam nekik, hogy érdemes lenne áttérni az MP3 formátumú zenékre, mert akkor még egyszerűbb lenne a dolog.

A hét végén egy bolgár néptáncos előadásra mentem el, amit Nagy Péter (vagy ahogy egy szórólapon viccesen átjavítva láttam, „Még elmegy Péter”) bolgár cár tiszteletére rendeztek. A környéken egyébként a balkán zenének nagy keletje van, ezen belül is inkább a bolgár és a szerb népzene. Visszatérve az esthez, az előadást egy helyi bolgár hagyományőrző együttes tartotta, meglehetősen sikerrel. Az együttest úgy hívták, hogy Zdravets. Érdekes, hogy milyen népszerű ez a név a balkán néptáncgyűtesek körében...

Amint az az eddig leírtakból látható, igyekeztem kint az itthoni tánc házakhoz hasonló élményt keresni. A kezdeti lelkesedés után azonban észre kellett vegyem, hogy valami hiányzik nekem az egészről. Amint az az ilyen nemzetközi tánc házakra jellemző, mindenből adnak egy kicsit. A választékkal nem is volt bajom, az átélés mélysége azonban hiányzott. Erre akkor döbbsentem rá, amikor az utolsó héten hétfőn elmentem sétálni a szálloda környékén, és legnagyobb meglepetésemre az egyik templomból zene hallatszott ki. Kiderült, hogy abban az eldugott kis városban rendszeres, és nem is akármilyen népszerűségnek örvendő contra dance táncest van. Nem tudtam beállni, mivel nem volt nálam váltócipő (hiszen egy sétára indultam), és utcai cipőben arra a kényes parkettára nem lehetett bemenni. Így maradt a nézelődés a terem sarkából. Amit láttam, igen tetszett, mivel mindenki arcáról sugárzott a jókedv, a táncosok egymással viccelődtek, a zenekar pedig igazi örömet játszott koncerttermi pontossággal. Egészen más volt a hangulat itt, mint azokban a tánc házakban, ahová odakint eddig eljártam!

Három nap múlva ugyanitt hasonló programra került sor, amire természetesen elmentem (cserbenhagyva a korábbi tánc házakat). Ez alkalommal vittem váltócipőt, így gyorsan be is mentem a terembe, és azt terveztem, hogy nézem egy kicsit táncot, majd beállok én is. A terv borult, mivel egy természetes, de nagyon is energikus asszonyosság odajött hozzám, és kedves, de ellentmondást nem tűrő módon felkért táncolni (ez ott természetes, hogy a nők felkérlik a férfiakat). A felkérést elfogadtam, és nem bántam meg, hiszen a hölgy nagyon jól táncolt, és az a tánc, ami másfél héttel ezelőtt még megfejthetetlen összevisszaságnak tűnt, hamarosan kezdett rendszerré formálódni a szemem előtt, és a végére már jól belejöttem. A kezdeti sikeren felbátorodva a következő táncra felkértem egy másik hölgyet, bár felkéréskor töredelmesen bevallottam neki tánc tudásom nem túl hosszú történetét. Ennek ellenére mégis vállalta a táncot, és a szokásos, mindenholnan érkező jó tanácsoknak köszönhetően minden baj nélkül végigtáncoltuk a rendet.

Összességében azt mondhatom, ez alatt a három hét alatt, amit kint töltöttem, nagyon sokat megtudtam az amerikai kultúráról és az ott élő emberekről, és mindez úgy tettem, hogy bálókba jártam. Nem lehet azonban eltitkolni, hogy a habot a tortán az az utolsó két táncest jelentette, melyek a helyi néptáncról szóltak. Minden kultúra csak a gyökerével együtt teljes, és ehhez vagy sikerül a gyökeret megereszteni, vagy a hagyomány elveszti eredeti tartalmát, és félig-meddig céltalan válik. Ebből kifolyólag mindenkinek, aki népművészet iránt érdeklődik, csak azt ajánlhatom, hogy az igazit keresse, és ha idegen helyen jár, kövesse a régi mondást: Rómában tégy úgy, mint a rómaiak!

Káplár Tamás

A Kárpát-medence öröksége

A Hagyományok Háza Népművészeti Műhelyének Néptánc – Népzene Osztálya „A Kárpát-medence öröksége” címmel hétvégi mesterkurzusokat szervez gyakorló néptáncosok, népzeneészek és együttesvezetők számára. Eddig két alkalmat rendeztünk meg:

2002. szeptember 21–22., Gyimes

A két nap tánc- és zenetanításában Antal Károly, Antal Valér, Blága Károly és Póra Borbála hagyományőrző táncosok, valamint Zerkula János, Tímár Viktor és Antal Zoltán primások, Fikó Regina és Tímár János gardonosok és Fintu Dezső furulyás vettek részt. A magyarországi oktatók Sára Ferenc és Varga Zsuzsa (tánc), Kerényi Róbert (furulya) és Ábrahám Judit (gardon) voltak. Szombat este nyolc órától nagy sikerű bált tartottunk az összes hagyományőrző (és természetesen sok „civil” érdeklődő) részvételével.

2002. november 30. – december 1., Sárköz

Ezen a szombat-vasárnapon Fejér Erika és Taba Csaba a bátai tamburazenekar kíséretével tanították a tolnai Sárköz falvainak táncait. Ezzel párhuzamosan a Méta zenekar vonósai, Salamon Beáta, Nagy Zsolt és Mohácsy Albert a boggyiszlói zenekar játékaival ismertették meg a hegedűs, brácsás és bőgős tanítványokat. A gyakorlati foglalkozások mellett Sándor Ildikó néprajzi előadást, Farkas Zoltán, Tóth Ildikó és Fügedi János néptánc módszertan gyakorlatot, Karácsony Zoltán pedig táncfolklorisztika előadást tartott. Az előtérben fotókiállítás mutatta be Sárköz hagyományos viseletét. Szombaton este órától decsi, öcsényi és sárpilisi hagyományőrzők bemutatóját láthatták az érdeklődők. Utána bál következett a bátai tamburazenekarral, jófajta szekszárdi borokkal és ételkóstolóval.

A képzés folytatását tervezzük, amelynek célja továbbra is egy-egy kiválasztott tájegység, falu, esetleg hagyományőrző egyéniség népművészetének komplex bemutatása (tánc- és zenei anyag, szokások, néprajzi tudnivalók stb.). A tanítással is foglalkozók számára a megszerzett ismeretanyag mellett módszertani segítséget is szeretnénk nyújtani annak továbbadásához. Ebben a meghívott hagyományőrző táncosok és zenészek mellett az adott területet jól ismerő néptánc- és népzene pedagógusok, néprajzkutatók segítenek. A program akkreditációja folyamatban van, a jövőben tehát a pedagógusok hétéves képzésébe beilleszthető lesz. Helyszíne a Fonó Budai Zeneház (1116 Budapest, Sztregova u. 3.), egy-egy hétvége általában a következőképp alakul:

Szombaton délelőtt a táncosoknak néptánc gyakorlat, délután táncfolklorisztika előadás, majd újra gyakorlat következik. A zenészeknek délelőtt és délután népzenei gyakorlatot tartunk. Az estét bál zárja, a hagyományőrző vendégek közreműködésével.

Vasárnap a táncosoknak néprajz, módszertan és színpadi ismeretek előadások lesznek, majd ismét néptánc gyakorlat; míg a zenészek délelőtt és délután népzenei gyakorlaton vehetnek részt.

További információk:

201-5017, 225-1012; h.h.@axelero.hu

FELHÍVÁS

Fejér Megye Önkormányzata,
Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzata,
a Fejér Megyei Pedagógiai Szolgáltató Intézet,
a Fejér Megyei Művelődési Központ,
a Hermann László Zeneiskola és Zeneművészeti Szakközépiskola
meghirdeti a

Pesovár Ferenc

III. Országos Népdaléneklési Versenyt
éneklő csoportok számára az alábbi kategóriákban:

a. duettek-tercetek
b. 4-10 fős csoportok

Az országos versenyen megyénként mindkét kategóriában
1-1 csoportot várunk, 6-22 éves korig,
magyar és nemzetiségi kategóriában.

A résztvevő csoportok egy szabadon választott népdalcsoporttal
(min. 3 népdal) indulhatnak,
a műsoridő nem haladhatja meg a 10 percet.

Kérjük, hogy az énekelt dalok kottáját a versenyen a zsűrinek
szíveskedjenek benyújtani, a dalok származási helyének
feltüntetésével. Kérjük a megyei szaktanácsadókat, hogy a megyét
képviseelő csoportok jelentkezési lapját legkésőbb 2003. április 1-ig
a szervezőkhöz juttassák el, levélben vagy faxon.

A verseny nevezési díja:
duettek-tercetek : 4.000,- Ft

4 főnél nagyobb (max. tíz fős) csoportok: 6.000,- Ft
A csoportokat a nevezési díjon és az utazási költségeken kívül
egyéb kiadás nem terheli.

A verseny részletes programját, helyszíneit a jelentkezések
visszaigazolásakor küldjük el.

A verseny időpontja: 2003. május 3-4.

További információ: Fejér Megyei Művelődési Központ
Székesfehérvár, III. Béla király tér 1.
Juhász Zsófia: 22-313-175

Énekeljünk, táncoljunk, játszunk és kézműveskedjünk
újra együtt a Pintyőke Fesztiválon
2003. március 29-én 9 órától Nagykanizsán,
a Pipitér Óvoda szervezésében.

Kedves gyerekek és felnőttek!

Gyertek el hozzánk, s mutassátok meg nekünk, mennyivel let-
tetek ügyesebbek, mi minden szépet tanultatok, készítettetek és
készítetek még óvodátokban. Az óvónénik, dadusnénik mellett
szüleiteket is nagyon várjuk, hogy veletek együtt tudjanak örülni,
játszani és kézműveskedni!

Játszani és táncolni a Kiskanizsai Általános Iskola tornatermében
lehet. Hogy a kisebbek is minden csoportot türelmesen végig
tudjanak nézni, tíz percnél hosszabb műsorral – ha lehet – ne ké-
szüljete! Ajándékot is kaptok majd! A produkciója után minden
szereplő ehét gyümölcsöt, íhat szörpöt.

Küldjete sok-sok fényképet magatokról, amiken táncoltok, ját-
szotok és kézműveskedtek, s mellé az általatok készített tárgyak-
ból, hogy az iskola folyosóján tudjunk belőlük kiállítást készíteni
Népi kismesterségek az óvodában címmel.

Az ének és a játék után óvónénikkel, szüleitekkel várnak benne-
teket a kézművesek (bőrösök, fazekas, kosaras, szövő, fafaragó,
csuhé- és rongybaba készítő, gyöngyfűző) műhelyeikben, hogy
sok-sok szép játékot készíthessetek közösen A vásárban sok min-
dent vásárolni is lehet majd.

Neves szakmai értékelőink a felnőtteknek elmondják véleményü-
ket, hogyan lehettek még ügyesebbek, szebbek és vidámabbak.
A büfében ehét-íhat aki éhes, s aki ebédelni szeretne, megtehe-
ti a közeli Ambrózia étteremben. Gyerek ebéd: 250,- Ft, felnőtt
ebéd: 450,- Ft

S hogy a szünetben is jó legyen a hangulat, nézhetek táncbemu-
tatót, hallgathattok éneket, s táncolhattok, énekelhettek Ti is!

Érdeklődni lehet: Keppel Julianna óvónő (06-93/319-282; 06-30/
253-5346); óvodavezető: Böjti Istvánné (06-93/319-259).

Várunk Benneteket!

MUZSIKUSOKÉRT SZÓL A ZENE!

Súlyos közlekedési baleset érte Csík János muzsikust, a kecskeméti Csík Zenekar vezetőjét és két zenésztársát, Urbán Zoltánt és Tormási Eleket. A Csík Zenekar, amelynek éppen idén jelent meg albuma A kor falára címmel, december 20-án, pénteken lépett volna fel a kecskeméti Erdei Ferenc Művelődési Központban. E fellépés most jótékonysági koncertté alakul a baleset sérültjeinek megsegítésére. Az estét a Csík Zenekar tagjai szervezik a magyar népzenei élet jeles képviselőinek részvételével. Fellép többek közt az Ökrös zenekar, a Tükrös zenekar, a Békés Banda, a Bekecs együttes, a Magyar Állami Népi Együttes kamaracsoportja, a Jászság Népi Együttes, s természetesen a Kecskemét Táncegyüttes és a kecskeméti Kurácsi Táncműhely. Kezdesi időpont: 19 óra. Támogatói jegyek a helyszínen válthatók. A bevétel teljes összege a szerencsétlenül járt zenészek megsegítését szolgálja. Akik nem tudnak eljönni a koncertre, de szívesen segítenének, a következő számlaszámra küldhetik hozzájárulásukat:

Európa Jövője Egyesület – OTP Bács-Kiskun Megyei Igazgatósága 11732002-20373920

„Csík János és zenésztársai gyógyíttatása és segítése” megjelöléssel.

A koncert támogatói: az Erdei Ferenc Művelődési Központ és Művészeti Iskola, az Európa Jövője Egyesület és a Bács-Kiskun Me-
gyei Közművelődési Intézet. További segélykoncertek:

Debrecen, Víg Mozi
December 21. 20.00

Közreműködnek:
Csík Zenekar és táncos barátai
Morotva zenekar
Szeredás együttes
Forgórózsa Citerazenekar
Forgatós citeraegyüttes
Alfred Polansky

Budapest, Hagyományok Háza (I. Corvin tér 8.)
December 22. 16.30

Közreműködnek:
Magyar Állami Népi Együttes, Jászság Népi Együttes
Dúvő zenekar, Bakos Árpád, Bekecs együttes
Méta együttes, Ökrös zenekar
Csík zenekar és táncos barátai, Majorosi Marianna
Dresch Mihály, Forгатós citerazenekar
Lovasi András, Sebestyén Márta

A fenti sorok elektronikusan érkeztek hozzánk, de már minden más csatornán megdöbbenve értesülhettünk a szomorú eseményről.
A megsérült kollégáinknak mielőbbi gyógyulást kívánunk! (A Szerk.)

TÁJHÁZ-AVATÓ MÉRÁN

Borbély Jolán köszöntője

TISZTELT ÜNNEPLŐ KÖZÖNSÉG, KEDVES MINDNYÁJAN!

„Mert azt tanultam mindenütt, azt láttam minden nagy nemzetnél, hogy az apák dolgát folytatják az utódok..., mert össze kellene szednünk nagy fáradtsággal az ország minden részéről a széjjelszórt köveket, hogy azokkal a magunk képére építhessünk... És ehhez hit is kellene, és nagy fanatizmus is, és rettenetesen sok munka.”

Sokaknak ismerősek ezek a mondatok! Kós Károly írta ezeket a sorokat 1911-ben „Régi Kalotaszeg” c. írásában. Én tudom és hiszem, hogy mindannyian, akik a Mérai Hagyományörzők Egyesülete „meghívására idejöttünk” az apák dolgát folytatjuk ugyanúgy, ahogy mindazok tették, akik „nagy fanatizmussal, rettenetesen sok munkával” létrehozták ezt a tájházat!

S hogy én állok most itt Méra lakói és kedves vendégei előtt, arra is választ ad Kós Károly. Mert Erdélyben és az anyaországban voltak fiatalok, akik a széjjelszórt köveket nagy fáradtsággal, fanatikus hittel szedték össze egy világégés után.

Ilyen volt Kallós Zoltán, a ma már Kossuth-díjas, Corvin láncsal kitüntetett népzenekutató, akit bár vagyonától és szabadságától is megfosztottak olykor, mégis arra vállalkozott, hogy a kincset, amit Erdély magyarsága megőrzött, ne hagyja veszni. Ő Mezőségen volt otthon, kiterjedt rokonsága csaknem az egész tájat behálózza, ott kezdte gyűjtőmunkáját kisdíjkorában. Magyarvistán tanító, ott is egy másfajta hagyománnyal találkozik, ami mellett szintén nem megy el! Kiadványokban megjelent gyűjtései tanúsítják mindezt. De testi-lelki jó barátai MÉRÁN is voltak: Tótszegi András és Károly Deák, és Varga József Hangya családjai, rokonságukkal együtt.

S így közel 40 éve ide is elhozta azokat a fiatal kutatókat az anyaországból, akiket Molnár István kolozsvári származású, európai híré táncművész néptánca tanított, s arra is felhívta a figyelmüket, hogy Kalotaszegen kiváló táncos egyéniségek élnek, akiknek tudása régi rétege néptánc-kultúránknak, s méltó arra, hogy modern technikai eszközökkel rögzítődjön, megőrződjön az utókor számára, hogy a magyar nemzeti és európai kultúra része legyen.

Andrásfalvy Bertalan, Martin György, Pesovár Ferenc – ők az úttörők, akiket Kallós Zoltán MÉRÁBA hoz elsőként. Az erkölcsi háttérrel Muharay Elemér adja, aki Budapesten a Népművészeti Intézet Néprajzi Osztályán létrehozta a tánckutató részleget, ahol helyet kapnak az említett fiatalok, s megkezdik a módszeres gyűjtőmunkát. Így az általa patronált, segített „hagyományörző” falusi paraszt csoportok is feltölthetnek a frissen gyűjtött néptánc, népzene és szokás-anythingal.

Martin György és Pesovár Ferenc 1983-ig – halálukig – évente többször jöttek MÉRÁBA, hogy e biztos háttérből, amit a baráti családok biztosítottak, egész Nádas-mentét bejárják. De Martin György háromtagú, családi gyűjtőbrigádjával – Borbély Jolánnal és Éri Péterrel – ettől az időtől fogva minden évben külön is eljött MÉRÁBA. Így a karácsonyt, szilvesztert, húsvétot szinte minden évben itt töltöttük. Részt vettünk a templomi istentiszteleteken, ünnepségeken éppúgy, mint a Kántálásban vagy a táncban, keresztlőn, esküvőn és temetésen testvérbarátainkkal, hiszen ennek éreztük és érezzük ma is egymást.

Ők hárman: Tótszegi András és Károly, Hangya Józsi jártak Kodály Zoltánnál, hangfelvételt is készítettek róluk, aki azzal köszönt el tőlük: „Tartsák meg nagyságukat!” Ekkor már Muharay Elemér halála és 1956 után voltunk. S maga Kodály Zoltán biztosított lehetőséget a néptánc, és a hangszeres népzene kutatására!

S ők hárman megtartották nagyságukat! Ismerték a nagymester szavait, ami így szólt: „Mikor egy ledöntött nemzet újjá akarja magát

Pávai István felvétele

építeni, szükség van, inkább mint valaha a hagyomány minden porszemecskéjére. Hogy tudja, mi vagyok, honnan jöttem...”

Misszió volt, amit vállaltak, sokszor fenyegetés közepette is!

De azok a kedves vendégek, akik ma ide eljöttek a nádas-menti falvakból, ugyanezt a missziót vállalták! Név szerint hosszú volna említeni mindnyájukat, épp úgy, mint a kiváló zenészeket, akik nélkül a „csodának” nem lehetünk volna részesei. A mérai öreg Árus, a kedves, fáradhatatlan zenész, s Feri – a briliáns táncos, aki fiúknak is tanított legényes pontokat.

S mint a mesében, a legkisebb fiú, ifj. Tötszegi András Deák nagy elszántsággal, kitartással, megszállottsággal visszatanítja az apák, nagyapák táncát filmről, amit korábban rögzítettünk! Társakat talál kortársai között! A hajdani fiatal legények, lányok párjaikkal együtt hagyományörző együttest alakítanak. Immáron 20 éve! Bejárják a világot! Virtuóz táncuk, pompás viseletük mindenütt nagy sikert hoz.

Önmagának Székelyföldről hoz párt, aki mindenben hú társa! Mérai lesz éppúgy, mint azok, akik idegenből jöttek, de azonosultak a falu szokásaival, írott és íratlan törvényeivel! Énekel, táncol, viseletet varr, vagy csizmát, ha kell! Kiváló pedagógusként tudja, hogy a kultúra elvész, ha újra meg újra nem tanulják azt!

Elkezdődött az iskolában is a néptáncoktatás – ma már három korosztály nemcsak szórakozik saját kultúrájával, de színpadon is megállják a helyüket! A jó példa ragadós. A többi nádas-menti faluban is vannak hagyományörzők és gyermekcsoportok. Ezért kerülhetett sor a nyáron gyermektánc-fesztiválra ezen az udvaron.

Az emberek változnak. Életformájuk, környezetük, szokásaik, táncaik. Rohanó világunkban annál inkább kell megőrizni azokat az értékeket, amiket elődeink sok évszázadon át hoztak létre rengeteg megpróbáltatás árán!

Annyi idegen, külföldi, Japántól Amerikáig jött el megcsodálni ezt a hagyományt. S szerte a világban ismerik e kis nép táncait, zenéjét. Fiatalok ezrei tanulják, ami itt a Kárpát-medencében született. Európa már a XIX. században felfigyelt Kalotaszeg kincsére. Táplálkozott belőle a magas művészet is! A XX. század végére „magyar modellként” emlegetik mindazt, ami táncházakban újrafogalmazódott, amit népzenei együtteseink, fiataljaink produkálnak! Európa 1989-es ajánlásában a hagyományos kultúra és a folklór védelmére határozatot hoz. Mi vagyunk a példa, ezt ismertetik. Budapesten hozzák létre az Európai Folklór Intézetet is! Legyünk hát büszkék!

Jászberényi vendégeink büszkék jázságukra, egyedülálló „jásznemes” viseletükre, táncakra. (Sajnos nem ebben táncolnak itt.) A sárváriak máig ápolják a Nádasdy grófok örökségét, amit műveltségben, hazaszeretben a XVI. századtól ránk hagytak.

S itt ez a ház, ami emléket állít az itt élt ősöknek, hogy soha ne felejtszünk meg róluk! Megszámálhatatlan azoknak a tájházaknak a sora, amiket szülőföldjüket szerető települések létrehozta. A Mérai Hagományörző Egyesület tagjai is a szülőföldet, s annak lakóit szeretik, tisztelik. Nekik kell megtölteni tartalommal e házat, s még olyan tárgyakkal, amik még gazdagabbá varázsolhatják. Hiszen a padlásokon, pajtákbán, szekrényekben vannak még olyan darabok, amit már nem használnak, s idekerülhetnek. Hogy az unokák-utódok elmondhassák, ez „a mi családunk hagyatéka!”

Köszönet minden mérai fiatalnak-öregnek, akik áldozatos – sokszor kétkezi – munkájukkal lehetővé tették, hogy ma együtt ünnepelhetünk! S békesség azoknak, akik már nem lehetnek köztünk. Emlékük éljen emlékezetünkben!

Wass Albert, Mezőség nagy írója az amerikai emigrációban ezt írta: „Ne mondjátok, hogy keressék magamnak máshol helyet a világban, mert nincs ennek a világnak helye, ami az enyém volna, azon az egyen kívül...” S ez a szülőföld, a haza!

Borbély Jolán

*Elhangzott 2002. szeptember 22-én,
a Mérai Tájház avatásán, amit a Mérai Hagományörző
Néptáncegyüttes megalakulásának 20 éves fennállását
köszöntő ünnepség követett. A jubileumi műsorban felléptek
a csonkai, györgyfalvi, inaktelki, magyarlapádi,
magyarvistai, mérai, szucsági, türei hagyományörzők,
a Jászság Népi Együttes (Jászberény) és a Sárvári Néptánckör.*

Film a táncházakról

VAGABOND

„Azon a nyomon szeretnénk tovább haladni, amelyen a Kopaszkutya-val és a Roncsfilmmel elindultunk. A népszerű kultúrának egy progresszív ágáról van itt szó.

Eredetileg Erdélyben, a falusi fiatalok szórakozóhelyét nevezték táncházaknak. A fiúk, a lányok nemcsak nagyobb ünnepeken, lakodalmakon, hanem más alkalmakkor és hétvégeken is gyakran összegyűltek egy kis mulatozásra, s ilyenkor élő zenére táncoltak, énekeltek hajnalig. A táncház Székéről és más erdélyi községekből vált ismertté, s ezekben a helyiségekben ma is él. A táncháznak megszületett a városi változata is, az itt folyó életről szól ez a film.

Adott a piszkos, korrupt nagyváros, s ezen belül furcsa sejtek, különös közösségek léteznek, ahol fiatal emberek valami szokatlan dologgal foglalkoznak. Mint a pogány Róma katakombáiban az öskeresztények, ők már ismerik az igazságot. Nem fogyasztói, hanem használói a kultúrájának.

Ennek a filmnek a gerincét a zenés-táncos részek alkotják, kevés benne a dialógus, így nemzetközi érdeklődésre is számot tarthat. Egy új közegben ad izelítőt a Kárpát-medence folklórkincséből. A táncház a mai magyar kultúrának az egyik legeredetibb és legérdekesebb hajtása, s a világ számos pontján, Japántól az Egyesült Államokig sokan rajonganak érte.

A filmben a budapesti táncváros világ legnépszerűbb együttese játszanak: a Tatros, a Söndörgő, a Kalamajka és Halmos Béla, valamint a világhírű Muzsikás együttes. A műfaj legkiválóbb énekesei jelennek meg, mint Sebestyén Márta és Berecz András, és olyan eredeti paraszt- és cigányzenészek, mint a gyimesi Zerkula János vagy a Szászcsávási Zenekar.”

Szomjas György filmrendező

2003. február, XXXIV. Magyar Filmszemle
Operatőr: Grunwalsky Ferenc
Főszereplők: Simon Péter, Horváti Kata
Zenei rendező: Kiss Ferenc

A 70 éves Erdélyi Tibor köszöntése

Engedjék meg, Hölgyeim és Uraim, hogy a mai műsorral összhangban az alkotótársak és tanítványok, a barátok, tisztelők és rokon eszméket vallók nevében is köszönthessem az ünnepeltet, Erdélyi Tibort. Mindazok nevében köszöntöm tehát, akikről Illyés Gyula szavaival ő is elmondhatja:

„Velük volt közös ideálom, hiedelemem, egem, hitem, velük égek közös pokolban, ha hitemet elveszítem...”

Erdélyi Tibor megőrizte a hitét. Erről tanúskodik a körülmények hatalmával is szembeszálló életútja és napjainkban is töretlen alkotókedve. Ezzel a hittel jelenítette meg az Állami Népi Együttes táncosaként a hagyományból sarjadó művészi élményt, majd fogalmazta meg a Vadrózsák, a Tisza és Duna Együttesben koreográfiáit. Ebben a szellemben végezte közösséget teremtő nevelőmunkáját, tánckultúránk külföldi népszerűsítését és faragóként is a hagyomány korszerűsítését bizonyítva alkotta archaikus hangvételű szobrait, használati tárgyait. Munkásságában meghatározó szerepe volt annak az egészséges történelem-szemlélettel párosuló magyarság élménynek, mely a szülőföldben, a szatmári nép gondolkozásmódjában gyökerezik. Jó példa erre a Verbuválás című koreográfiája, mely Kölcsey felfogásával összhangban utasítja el az idegen érdekeket szolgáló katona sanyarú sorsát, „ki hosszú útra indultában mögötte vigasztalan búcsút, előtte idegen pusztaságot lát”. A Magyar sámánnal viszont a történelem mély kútjába tekintve idézi elénk távoli múltunk árnyait, és a hazáról szóló lírai vallomását fogalmazta meg a Ratkó József meghitt szavait megszólaltató zenére.

Arany Jánossal szólva Erdélyi Tibor munkásságában is „...árnyéket napfény-tréfa üz komolyt”. Ez érvényesült, amikor a Halálra táncoltatott lány drámája vagy a jellemeket ábrázoló Párok című koreográfiái mellett megalkotta a lakodalom paródiáját, a verbunkot táncoló legények karikatúráját és kigúnyolta a kincstári optimizmust. Szemléletét gyarapító fogékonysággal vállalt részt abban a szellemi-művészeti áramlatban is, mely elmélyítette a tánchagyományról vallott korábbi felfogást, és elemi erejű élményvilágával új távlatot nyitott. E törekvés jegyében születtek a Kárpát-medencei magyarság és nemzetiségeink táncaira rácsodálkozó művei. Ennek, a hagyományt újraértelmező tevékenységnek a részeként foglalkozott tánckultúránk azon gazdag részével, amit a cigányság őrzött meg számunkra. Nem véletlen tehát, hogy éppen ebben a légkörben teljesedhetett ki a ma már csak emlékünkből élő, Balogh Béla magával

ragadó művészete. A köszöntőnek szánt arcképvázlatból nem hiányozhat a faragó művész Erdélyi Tibor markáns vonása sem. Hiszen tánc és szobor, zene és megművelt nemes anyag egymásba fonódva szövik az élményt és gondolatot, jelenítik meg az élet nagy körforgását, az ebben sodródó ember vívódását, a meglett szépséget és harmóniát. Mindezekkel igenlő választ adott a nagy kérdésre, melyet a költő, Sinka István tett fel.:

„Ki látott olyan pásztorbotot,
aki, míg a pásztor dalolt,
gyökeret vert a földbe állott;
a belsejéből hangok jöttek
s a fölhasadt bot kivirágzott...?”

Erdélyi Tiborral megtörtént ez a csoda, tehát boldog ember. Kívánom, hogy ezt a boldogságát megőrizze!

Pesovár Ernő

(Elhangzott 2002. november 23-án,
a Hagyományok Házában, Erdélyi Tibor szerzői estjén)

A VII. Vicei Találkozó
és a csíkszeredai Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes mezőségi turnéja

A szórványban élő mezőségi magyarság ünnepe

A szórványban élő magyarok számára rendezték meg idén hetedik alkalommal a Hagyaték nevet viselő találkozást a Beszterce-Naszód megyei Vicén. Bővült idén az ünnepség szervezőinek sora is, hiszen a vicei plébánia, Vice faluközössége, a helyi iskola tanítói, a csíkszeredai Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes és a besztercei kulturális központ vettek részt a szervezésben.

Ritka a jól működő összefogás az egyház, az iskola, a szakmában tapasztalt hivatásos együttes, egy kulturális központ és a mezőségi falvak művelődési életének mozgatói között, ám elmondhatjuk, hogy mindezek egyetértéséből és együttműködéséből él már hetedik éve a Vicei Találkozó. Az idei fesztivál forgatókönyve röviden a következő volt: délelőtt viseletes felvonulás, ezt követte a vicei kultúrotthon udvarán megtartott ökumenikus istentisztelet és a helybeliek, valamint a bejelentkező csoportok előadásai.

A műsor évről-évre bővül, javul az előadások színvonala, a mezőségi falvak hagyományörző csoportjai évről-évre újabb meglepetésekkel lépnek színpadra. Idén összesen 18 műsorszámot nézhettünk végig 14 hagyományörző csoport előadásában. Nem lehet leírni azt a szépséget, amivel a mezőségi falvak kultúrája szolgál, de talán érezteti ezt a falvak nevének csengése is: Óradna, Zsejk, Mezőkeszű, Várkudu, Magyarborzás, Bálványosváralja, Magyarpalatka, Cegőtelke, Ördögösfüzes, Magyardécse és Vice hagyományörző csoportjai léptek színpadra, illetve folklórműsort tartott a csíkszeredai Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes, a csíksomlyói gyermek néptánc-

csoport, illetve a marosvásárhelyi Napsugár gyermekcsoport is.

Hogyan jellemezhetnénk a fesztivált? A díszes felvonulás, a közös ima és az éjszakába nyúló táncolás, éneklés megtöri a mezőség csendjét, a találkozás felmelengeti a szíveket. A dombok közé zárt kis magyar közösségek megnyílnak, és egy napra otthonukká válik a falu, barátokká a résztvevők. Még azok is részesei az ünnepnek, akik csak kíváncsiságból jönnek el. A találkozás mindenki számára nyújt valamit, hiszen a fellépő gyerekek, felnőttek és idős bácsikák, nénikék egyforma lelkesedéssel lépnek a színpadra és elevenítik fel megőrzött hagyományait. Bár minden csoport a sajátos népviseletét, énekeit, táncait hozza el, ismerősen csendülnek fel a népdalok és a kis völgyben. Úgy vagyunk együtt, ahogy kevésszer adatik meg. Sokszíniúen és sokan vagyunk, mégis egyek, és ami a legfontosabb: együtt vagyunk. Szavakkal, dalokkal és tánccal mondjuk el annak jelentőségét, hogy meg kell maradnunk, és egységben kell maradnunk. Már románul beszélő, még magyarul éneklő csoport is fellépett, és joggal vetődik fel bennünk a kérdés, hogy a találkozás csak a hagyományok felelevenítéséről szól-e, vagy még ennél is több. Két-

ségkívül szükség van a Mezőségen az évente megrendezett vicei találkozásra és közös ünneplésre ahhoz, hogy a szórványban élő magyarok identitása a hagyományápolás révén megerősödjön.

A csíkszeredai Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes a Vicei Találkozó után a már rendszeressé vált mezőségi turnéjára indult, a társulat Magyarborzásán, Almásfalomban és Bethlenben tartott előadásokat. Ezekben a kis közösségekben már hazavárják az együttes tagjait, név szerint is ismerik őket, hiszen családoknál kapnak szállást. Ezeknek az embereknek a szeretete és közvetlensége mindenkor képes pótolni úgy a nagy színpadok ragyogását, mint a korszerű infrastruktúrát, és ezt a közvetlenséget a táncosok és a közönség között nem törheti meg semmi. Valójában az ilyen kis közösségekben élhető meg igazán az az összhang, amely a közönség, a táncosok és a zenészek között az előadások folyamán létrejöhet, itt érezhető az, hogy a találkozás közös ünnepléssé válik.

A vicei találkozó és a mezőségi turné arra engednek következtetni, hogy igény és szükség van ezekre a rendezvényekre, hiszen az ünneplés egyben az összefogás és a megmaradás örömét jelenti. Az elfeledtnak vélt hagyomány teljes szépségében feltáruul, él, de újra és újra lehetőséget kell teremteni arra, hogy megmutatkozhasson. „A kő marad” – olvasható a vicei iskola udvarán elhelyezett Wass Albert-szobor talapzatán, s ez mindaddig igaz lesz, amíg a szórványmagyarság kulturális értékeit megtartja és ápolja.

János Enikő

Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes
Gáll Gábor felvétele Egerben, az Agria Fesztiválon készült.

Elvesz(t)ett Éden?

NYILVÁNOS BESZÉLGETÉS A HÉTTORONY FESZTIVÁLON

2002. november 7-én és 9-én a Vasas Művészegyüttes színházában nyilvános beszélgetés zajlott Kiss Ferenc vezetésével, az általa meghívott szakemberek közreműködésével. Az első alkalommal elhangzottak rövidített, az élő beszédből szerkesztett változatát közöljük.

Kiss Ferenc (zenész, zeneszerző, az *Etnofon Kiadó* vezetője): Abban ugye megállapodhatunk, hogy a hagyományokhoz kötődni nem anakronizmus. Bizonyítja ezt az elmúlt 30 év, meg az elmúlt néhány ezer év is.

Pávai István (népzene kutató; a *Hagyományok Háza* tárvezetője): Két dolog az, hogy van egy néphagyomány, ami eredeti környezetében létezett, és hogy ebből létrejött városban egy adaptáció. Különböző módokon, színpadon, táncszínházban stb. A néphagyományt a színpadon már nem lehet őrizni, az eredeti környezetében sem őrizték, hanem élt. Nem volt ilyen céljuk a parasztembereknek. Azt, hogy őrizzék, nehogy elveszzen, ez egy intellektuális megközelítés. Erre már a népi írók is felfigyeltek. Ez fontos nekünk, de világos kell legyen, amit mi városban csinálunk a népi kultúrával, az jórészt sok mindenben eltér attól, ahogyan eredeti környezetében élt.

KF: Mozartnak is természetes volt, hogy a népi dallamokat beépíti a zenéjébe. A nyugat-európai zeneszerzés, amely előbb fölélte a saját hagyományát, beépült egy magasabbnak nevezett műzenébe. Különböző korokban lépték meg ezt a nemzetek, nekünk most még elég sok hagyományos zenénk maradt, de ez nem keverendő össze a falusi népzenevel.

PI: Nem is maga a népzene a lényeg, hanem a funkciója. Róka Mihály moldvai énekes – közönség előtt gyűjtöttünk tőle, amikor az árvaságról énekelt –, elkezdett sírni, meglelt férfiember letére. Ez az ő életének a része. Városban pedig ez már kulturális tevékenység, más a funkciója. A színpad is az, a kórus is az, egyedül a táncszínház őriz még valamit a népi kultúra eredeti funkciójából.

Diószegi László (koreográfus, történész; a *Martin György Néptáncszövetség elnöke*): Vitatkoznék egy kicsit, tudniillik a népművészettel való foglalkozás egy bizonyos életmódhoz való ragaszkodás is. Ez nem falusi életmód, annak összes velejárójával, de mégis csak egy közösségi forma. Amikor azt mondod, hogy a táncszínházban látod legjobban a hasonlóságot, akkor vitatkozom, mert adott esetben egy néptáncegyüttesben ugyanolyan, vagy sok tekintetben hasonló közösség jön létre, mint egy faluközösség. Együttesvezetőként azt tapasztalom, hogy a gyerekek nagyrészt ezért a közösségi létért járnak ide. Valóban „lemásolnak” a paraszti kultúrából, hogy átélhessék. Ennek egyik része az, hogy tanulni szeretnének, a másik része pedig, hogy ezeket a létezési formákat szeretnék újraélni. Ez teljesen emberi dolog, és azt gondolom, hogy a népművészet újraélése városban ezekben a mikroközösségekben lehetséges. Ami pedig azt illeti, hogy a paraszti kultúra szétesik, ahhoz hozzáfűzném, hogy a népművészet folytonosan él, csak változik. Tehát a városnak is van népművészete. Nem hiábavaló próbálkozás, hogy a jelenlegi városi népművészetbe megpróbáljuk egy picit átmenteni azokat az életérzéseket, azokat a közösségi formákat, amelyek a XIX. században éltek virágkorukat.

Berán István (zenész; a *Táncszínház Egyesület* ügyvezetője): Kezdjük ott, hogy mi is az a táncszínház, mert az elmúlt tizenöt évben véleményem szerint megváltozott a jelentése, többértelművé vált. Egyetértek Dióval, mert mondjuk huszonöt évvel ezelőtt a táncszínházak valóban spontán közösségként működtek, de idővel a táncszínház, mint szisztéma, bevonult a táncegyüttesekbe, s a táncszínház-klubok első befogadó helyé alakultak. Szerintem egy táncegyüttesi stílusgyakorlat sokkal inkább hasonlít egy eredeti falusi táncszínházhoz, mint a táncszínház-klubok többsége. Ahol a kör közepéről tanítja a vezető a botladozó lábú kezdőket, vagy a turistákat.

Fekete Mihály („szem- és fül tanú”): Kettéválasztanám az a társaságot, akiktől átvesszük a kultúrát, és akik átveszik. Akiktől átvesszük, azok abban élnek, ez nem egy választott életformájuk, csak ez van nekik, nem is tudnak másban élni. A mi számunkra pedig ez egy alternatíva, olyan mértékben, annyit, és olyat veszünk át belőle, ami nekünk tetszik. Ez vonatkozik arra, ahogyan táncolni akarunk, vagy népviseletbe öltözni, vagy veszünk egy parasztházat, vagy pedig magyar táncot táncolunk, románt, szerbet, görögöt vagy afrikait. Majd fölszállunk a 7-es buszra, és semmi közünk hozzá addig, ameddig nem akarjuk. Ennyi.

Éri Péter (zenész, néprajzos; a *Muzsikás* együttes tagja): Pávai Pista szerintem annyit akart mondani, hogy más a végkimenetele, a célja egy táncegyüttesi munkának, és más a célja – ha van egyáltalán – a táncszínház, a táncszínházba járásnak. Az egyik egy színpadi produkciót akar létrehozni, akár azokkal az eszközökkel, amiket a táncszínház honosított meg a színpadi táncművészetben, a másik pedig szórakozásként fogja föl ezt a dolgot. Egy kultúrával megismerkedik, azt elsajátítja, és magáévá teszi. Ez a lényege.

KF: Ha jól értem, akkor mindenki arról beszél, hogy létezik egy modell, ami bizonyos életformához, életvitelhez kötődött.

P. Vas János (néprajzos, történész; a *Hagyományok Háza* munkatársa): A színpadi néptáncot művelő együttesek mozgalma valóban közösséget hoz létre, ez nagyon fontos. Végigéltem, örömmel és boldogan éltem végig, hogy ott közösségek jönnek létre. De aki abba született, abban nő fel, abban él, azzal nem összemérhető. Nem hiszek abban, hogy ez a népi közösséggel összemérhető közösség. Tudomásul kell vennünk, hogy mi bármennyire próbáljuk is átvenni az eredeti résznek a számunkra értékes, használható, nekünk örömet okozó dolgait, attól még nem leszünk soha se széki, se román, se sárközi parasztok.

DL: Azt szeretném hangsúlyozni, hogy egy kultúrában vannak meghatározott bázisok, mi egy más kultúrában ezeket a pilléreket szeretnénk elsajátítani, és ezeket azért el is tudjuk. A saját közegemben úgy látom, hogy az együttesekben például meghonosodott a köszöntés műfaja, megtanulva mondjuk a széki köszöntőt. Ez nagyon lényeges, és sok ilyen van. A paraszti kultúrának fontos jellegzetessége, hogy állandó fogódzókat ad az élethez. Ezt egy kis közösségben – az egyébként globalizált világban élő fiatalok – nagyon jól el tudják sajátítani, s nekik is vannak fogódzóik. Persze sokkal bonyolultabb ez az egész, mert hogyha ők kikerülnek a Big Brother-életbe, akkor a fogódzóik semmit sem érnek, mert elsöprik őket. Itt küzdelem folyik, amiben sok reményünk nincsen, mert túl sok az ellenünk ható erő. Viszont hiszek abban, hogy a mikroközösségek, a családok határozzák meg az ember életét, kevésbé a nagy környezet. Zajlódhat úgy a világ, ahogyan zajlódik, ha ezek a fogódzóak létezhetnek.

Lelkes Lajos (a *Planétás Kiadó* igazgatója): Agrármérnök vagyok, s ezt az egész paraszti kultúrát, meg néphagyományt nemcsak viseletre, népművészetre értem, hanem művelésmódokra, hagyományos állatfajtákra, hagyományos növényfajtákra, amik mind itt honosodtak meg ebben a környezetben, ahol mi felnőtünk. Engem ez a hasznosítás nagyon izgat. Ha könyvkiadó vagyok, akkor ebből élek, mert ezt hasznosítani akarom. Azt gondolom, hogy nagyon szerencsés helyzetben vagyunk mi magyarok, mert az értelmiségünk fantasztikusan konzerválta nekünk ezt a fajta hagyományt, amiből hogyha most kell, akkor odanyúlunk, és meríthetünk. Nyugat-Eu-

Róka Mihály (Trunk)
a Héttorony Fesztiválon

Fotók: Szilágyi Gábor

rópában ez már nincs meg, Kelet-Európában még megvan, de most beszéljünk, mi magyarok, a saját kultúránkról. Ezért nekem nem elveszett ez a dolog. Tárház, kútforrás, odanyúlhatunk. Azt kell tudni, hogy az európai programban pénzt ebben az országban vidékfejlesztésre fogunk kapni. Mi a vidékfejlesztés? Nem több anyagot kell előállítani, nem több gabonát kell termelni, hanem a vidékfejlesztésbe pénzt adnak majd, hogy ezek a mikroközösségek, ezek a hagyományok, a mai életformában alkalmazva hasznosulhassanak. Én se szeretném széki módra megélni az életemet. Igenis jó autóba ülök bele, de ettől még lehet, hogy szeretnék olyan házban élni, ahol búbos kemence van, olyan kolbászt enni, amit ettem gyerekoromban Szarvason. Fölfedeztük a szürke marhát, a kopasznyakú tyúkot, a bánkúti búzát, az ökológiai gazdálkodásban a vetésforgót. Akiket mi falusi táncosként ismertünk meg, természetesen éltek ebben a kultúrában. Ezért én a Jelenlévő múlt című sorozatot a népművészetből kiviszem, átalakítom, és azt akarom, hogy hasznosítsák Magyarországon. Mi egy zárt elit vagyunk, belterjesek vagyunk, de értünk valamihez, és olyan szinten értünk, mint például a svédek a Volvo autóhoz. Egyébként a mezőgazdaságban nem, de a folklórban világszínvonalon csinálunk dolgokat. Ha ezt tudná jól hasznosítani ez az értelmiség, akinek a táncház van a kezében, az ott, akinek a kiadó van a kezében, az pedig ott! Nagyon büszkék lehetünk erre az elődeink és még a mi generációnk által létrehozott, megőrzött kultúrára és hagyományra, s ehhez ne féljünk hozzányúlni. Az lenne a még jobb, ha hozzáértően nyúlnánk hozzá. Mondom az ellenpéldát: nem Ibusz-módra, nem lajosmizsei csárda-szinten, ahol tarantelladobbal táncolnak cigánytáncot és elrabolják a vőfélyt. Ebből kéne tudni kilépni. Minél távolabb kerül Európa ettől a hagyománytól, a piaca annál inkább nő. Ebbe a piacba kellene bevinni az értékes hagyományt. Én ebben akarok szerepet vállalni, és azt gondolom, hogy ez a forrás hasznosítható.

PVJ: A régi paraszti életmódot és kultúrát nem idealizálni kell. Itt valóban arról van szó, hogy az „Éden” ennek az a része, ami eb-

ből hasznos, szép, számunkra kincs, és ezt kell valahogy tovább vinni. Úgy tűnhet, hogy a globalizáció „kinyírja” az egyes közösségek egyéniségeit, de ha megpróbáljuk, és sikerül valahogy életben tartani a saját értékeinket, akkor egy idő után fölértékelődhetnek ezek a dolgok, amik egyéniek, és nem globálisak, általánosak. Egy idő után csak fordul ez a trend! Ezen most lehet vitatkozni, de ragaszkodni kell ahhoz, hogy hátha mégis. Ha mindenki ugyanolyan, akkor az egy idő után unalmas lesz, nem?

KF: A világban egységesülési tendencia érvényesül, Európa-közösség, globalizmus stb., ugyanakkor a népek egyenként próbálják, pontosan ennek ellenhatásaként, a saját jellegzetességeiket egyre jobban megőrizni. Ez teljesen egészséges folyamat, és ha jól gazdálkodunk ezzel a bizonyos hagyománnyal vagy kincsel, akkor nem vész el az „Éden”. Szerintem rajtunk is múlik, többek között ezért is beszélgetünk most itt.

DL: A globalizáció kifejezetten a gazdasági szférából, és azon belül is az amerikai szférából érkező dolog. Ott azért tudott gyorsan hódítani, mert nekik a nemzetté válás folyamatát kulturálisan is átélte közösségekkel, nemzetekkel nem kellett foglalkozniuk. Ez Európában bonyolultabban megy végbe, de fölhívnam a figyelmet arra, hogy az ellenállás sehol sem gazdasági jellegű. Alapvetően kulturális, a globalizáció ellen csak kulturális tekintetben tudunk fellépni. Ebből következően nem hiszek a Lajos által felvázolt hasznosulási világban, Dávid és Góliát vagy tank és autó példájához tudnám hasonlítani. A globalizáció „tankja” ellen nem tudunk bánkúti búzával vagy akármivel érdemben versenyezni. Viszont ami a dolog kulturális vonatkozását illeti, az olyan, mint a biotermék. Különlegeséget föl lehet mutatni, de ez nyilvánvalóan nem lesz Európa-szerte meghatározó. Ha meg tudjuk csinálni, – és erre vannak Európában pozitív példák is, Skandináviában, Hollandiában, Dél-Franciaországban is láttam –, hogy ezt a Kárpát-medencei hagyományörzést stabilá tudjuk tenni, akkor erre föl lehet figyelni, mint kulturális unikumra. Ehhez iszonyatosan nagy feladatokat kell megoldanunk, mert ahogy Lajos mondta, ma ez egy elit, egy réteggkultúra. Az elmúlt évtizedben végre bekerült az oktatásba különböző szinteken, itt kell nekünk helytállni, de erre jelen pillanatban abszolút nem vagyunk felkészülve.

LL: Egyetértek, csak kétféleképpen beszélünk. A tokaji aszú nem csak egy sajátos ital, ami csak nekünk van, az nekem kultúrára is, hagyomány is. Ezekben a mikroproduktumokban benne van a kultúránk. Aki drága bort akar inni, és idejön Franciaországból, nem Chardonnay-t fog kérni, hanem Kéknyelűt.

KF: Megkérdezzük a közönséget, hogy van-e kérdésük, hozzáfűznivalójuk?

Szabó Mátyás: Kívülről jövök, Svédországban éltem negyvenöt évig. Néprajzos és muzeológus voltam. Ami a globalizációval kapcsolatban fölmerült, hogy most jön, mint egy gőzgép, és mindent el fog pusztítani, mindent ki fog egyenlíteni, ez nem valószínű. Erre olyan skandináv példák vannak, amik pontosan az ellenkezőjét bizonyítják. Az Európai Unióba való belépés után megváltozott a hangulat Skandináviában, főleg Svédországban, ekkor kezdődött Svédország – ahogy a kollégáim mondják, – elsvédesítése. Mikor rájöttek arra, hogy a globalizációs folyamatok mit eredményeznek az egyes kultúrákban, akkor megjött a reakció, és kezd az ország jobban figyelni saját hagyományaira.

LL: A könyvszakmában mérni lehet a példányszámokon, hogy mi után érdeklődnek az emberek. Ilyen címen, hogy Hungaricum szövegfajták, tíz éve nem lehetett eladni könyvet. Most ezt keresi mindenki. Húsz éve mangalicát Romániából hoztunk be, mert kipuштult nálunk. Behoztuk a törzstenyészetet a nemzeti parkokba, ma csak mangalicát akarnak tőlünk venni. Most mondtam az állatfajokat, de ugyanígy gondolom a táncházat is. Módszer a táncház. A

világban módszert teremtettünk. Eladhatóvá tettük a világ legnehezebb tánchagyományát, egy improvizatív kultúrát. Persze lesz, aki hamburgert akar enni. Egyen. De lesz, aki Kéknyelűt akar inni, székibe akar öltözködni, és magyar párostáncot akar táncolni.

KF: A következő kérdésem ez lenne: ahhoz, hogy mi ebből gazdálkodni tudjunk, pénzt, sikert és hírnevet csinálni, vagy csak egyszerűen jól élni, akkor kell-e ehhez az egészhez egyfajta intézményesült koncepció is, aminek például az egyik megnyilatkozása a Hagyományok Háza elnevezésű állami intézmény. Benneteket arról kérdezek, hogy jó-e, kell-e az intézményesített hagyományörzés, vagy nemcsak hagyományörzésről van szó, és ha igen, akkor milyen koncepcióval lenne ezt érdemes csinálni, mivel kellene összehangolni, s mit szól ehhez az aktuális állami vezetés?

Halmos Béla (zenész, népzenekutató; a Hagyományok Háza Táncház Archívuma vezetője): A koncepció azért nagyon fontos, mert minden annak van alárendelve. Maradjunk a táncháznál, a hagyományápolás magyar modelljénél, ami mint táncház-modell, Martin-modell lett világhírű. Az nemcsak abban az értelemben volt elit, hogy az egy elit társaság, aki táncházba jár. A koncepciója az volt, hogy abszolút a csúcsteljesítményeket tette meg minimális követelménnyé. Ha legényes, akkor Mundrucz, ha széki zene, akkor Icsán, ha méhkeréki, akkor Tivadar bácsi. Holott a paraszti kultúra, falusi kultúra nem így működött. Egy faluban volt egy Mundrucz, utána volt még két táncos, aki egész jó volt. Nálunk pedig a hegedűsök rögtön Neti Sanyitól kezdtek tanulni. A táncházban is a legbonyolultabb figurák, a legnehezebb dolgok váltak követendővé. Ugyanez érvényes lehet a viseletre, bármire.

ÉP: Ne haragudj, de a táncházban soha nem volt az követelmény, hogy mindenki átgorja a saját árnyékát, éppen azért, mert ez egy szabad és önkéntesen létrejövő valami. Senki nem kérte számon, hogy az, amit ő a saját szórakozására produkál, vagy újraéli a népművészetet, milyen színvonalú.

HB: Csak azt mondom, hogy amikor tanulni kezdtünk hegedülni vagy táncolni, akkor a maximális teljesítményeket követtük.

PI: A kutatások alapján én úgy látom, hogy a hagyományos paraszti életben nem volt „a” jó táncos, nem volt olyan, hogy nótafa, – ez a nótafa már városon kitalált fogalom, ha falun említik, onnan tanulták vissza. Egy jól működő falusi életben, ha nem is mindenki tudott egyformán táncolni, de a szórás sokkal kisebb volt. Az már csak a hagyomány egy bizonyos állapotában lehetséges, hogy már csak a Kati néni van a faluban, aki jól tud mesélni, vagy énekelni, és akkor ő lesz a nótafa a tévéstáb szemében. A nagyobb faluközösségekben belül voltak kisebb közösségek, falurészek, azon belül voltak kiemelkedőbb egyéniségek, de általában az egyéniség szerepe a faluban sosem volt akkora, mint itt a táncházban, táncegyüttesben, vagy akár most itt közöttünk. A népi kultúrának ez a lényege. Azért lett olyanná, mert nem az egyéniségek határozták meg. Amint hozzányúlunk, és feldolgozzuk a népzene, azonnal érződik az egyéniségek keze rajta, más lesz. Mindegy, hogy bartóki szinten, vagy egy táncházi zenekar dolgozza föl, és csak néhány akkordot változtat, azonnal érződik, hogy ehhez hozzányúltak, ez már nem annak a közösségnek a törvényszerűségei szerint mehet. A közösség belső szerveződése, az, ami falun volt régen, és ami kialakította azokat a folklor hagyományokat, amikért mi lelkesedünk, másként alakult ki, mint amit Mozartnál hozott fel Kiss Feri példának. A szimfóniának nem az a funkciója, hogy a táncházban táncoljanak rá, és fordítva. Nem tudok olyan filozófiai mélységekben gondolkodni a táncházzene közben, mint a Brahms-szimfónia közben. A kettő nem kizárja egymást, hanem kiegészíti, nem is kell szembeállítani ezeket egymással, globalizációs szinten sem. Globalizációs szinten a szórakoztató zene síkján jön valami, ami alternatívája ennek, és ami kiszoríthatja. Ez pénzügyi téma is, mert ha öt tévécsatornán jön egy

globalizált, egységes zene, és mi ezzel szemben egyet sem tudunk felállítani, mert nincs pénzünk rá, egyértelmű a vereségünk.

BI: Visszatérve Feri eredeti kérdésére, hogy az intézményi forma segíti-e a népi kultúra modern felhasználási esélyeit – ezt ma még nem tudjuk. Voltak erre már korábbi kísérletek, s szerintem egy jó pár évnek el kell telnie, mire kiderül, hogy a Hagyományok Háza betölti-e azt a szerepet, amire létrehozták. A kulturális életben a mi pozícióink gyengék, például a kortárs zeneművészeti elit pozícióihoz képest. A miénk is réteggal, vitathatatlan értéket képvisel, de piaci alapon ezt sem lehet működtetni, nem lehet fenntartani. Ma még nem látni, hogy a Hagyományok Háza képes lesz-e ezen a helyzeten javítani.

LL: A következő időszakban a hasznosítást, a terjesztést tartom a legfontosabb funkciónak. Ha a Hagyományok Háza tovább gyarapítja a feldolgozást, az archiválást, a kutatás részét, és továbbra is szegényes marad a szolgáltatás, a hasznosítás, a terjesztés, akkor az elvárásainkban csalódtok leszünk. Végre a magyar állam létrehozott nekünk egy nemzeti intézményt, adott hozzá pénzt is. Szakembereink vannak, módszereink vannak, hagyományaink vannak. Ha

Técsői Banda
(Kárpátalja)

ki akarunk lépni ebből a kicsi szűk kultúrából, ebből az elitből, akkor a terjesztéshez, hasznosításhoz kell egy intézmény. Én egyelőre ezt várom a Hagyományok Házától. Nem kritikusan szólok, de a két év alatt nem láttam még ennek a megmozdulását. Ha öt év múlva lenne egy szolgáltató házunk, ami ezt a hasznosítást segíti, akkor nagyon elégedett lennék. Én így csinálnám, ilyen Hagyományok Házát csinálnék.

PI: Ehhez hozzászólnék. Nem tisztom, hogy megvédjem a Hagyományok Házát, amiért én ott dolgozom...

LL: De nem bántottam!

PI: Hát azért bántás érte a Hagyományok Házát, mert itt ebben a szobában jelenlevő több kolléga több helyen hangoztatta, hogy nem kell Hagyományok Háza. Nem tudom megvédeni; azt tudom elmondani, hogy három részből áll a Hagyományok Háza, ez a három rész egy kicsit össze van házasítva erővel. Az az egy köti össze, hogy népi kultúra; ez a három dolog nem áll szervesen össze, mert eddig külön állt. Nem is biztos, hogy össze fog bármikor is, az se biztos, hogy kell ez. Az Állami Népi Együttes az egyik nagy része

Nyisztor Iona
(Pusztina)

ennek a háromszögnek. Hogy ez kell-e, vagy nem kell, erre én most nem akarok reflektálni, bár én dolgoztam állami népi együttesben 10 évig, más helyen, de ebből én kivonultam. A Népművészeti Főosztály – ami eddig más intézményben, a Magyar Művelődési Intézetben működött –, hogy az kell-e vagy nem? Mások el tudják jobban mondani, hogy ott milyen munka folyt, én evvel érintőleg voltam kapcsolatban. Azt tudom, és az biztosan igaz volt, hogy abban az intézetben egyfajta mostohagyerekként kezelték, ők másodlagos vagy harmadlagos jelentőségűek voltak, bár bevételeket hoztak stb. Annyit tudok erről, hogy a fesztiválok szervezésétől a kiadványokig, az oktatásig – a weblapon meg lehet nézni, hogy milyen tevékenységük van. Amiről tudok többet mondani, az az a rész, amire engem kértek fel, hogy vezessem, ez a bizonyos Közgyűjteményi Társ, vagy Lajtha László Hagyományőrző Műhely. Ez valójában nem más, mint a régebbi Néptáncosok Szakmai Házának a kibővítése és a kifejlesztése. Tudjuk, hogy '90 után a Szakmai Ház miért nem tudott olyan jól működni, anyagi okokra visszavezetve. És hogy valójában sikerült – nem nekem, mert én ebben csak fölkerít szakember vagyok, hogy ezt csináljam –, ezt a Sebő Feri kezdte el kilobbizni, az ő ötlete volt, és utána a Kelemen Laci szállt bele, amikor bele tudott jól szállni. Létrehoztak egy olyan részleget, ahol gyakorlatilag hús emberrel tudok avval foglalkozni, hogy archiváljak anyagokat korszerű, digitális technikával, és azokat szolgáltatassam állandó jelleggel. Tehát nem függ attól, hogy most elutazott a szolgáltató, mert közben zenész is, meg nem tudom mi, hanem folyamatosan ott van. Hogy ez még akadozva működik, ez nyilván azért is van, mert ezt a hús embert azonnal össze kellett toborozni. Egy év avval telt el, hogy összetoborozni, betanítani, új gépeket szerezni, beszerezni azt a szolgáltatható anyagot, amit tovább lehet adni ilyen úton, és ez a szolgáltatás működik. Ennek ugyanúgy nincs már olyan reklámja és érdekessége, mint ezelőtt harminc évvel lett volna, mint magának a táncosoknak. Ez ott van, és oda lehet menni, el lehet vinni. Ez nem olyan egyszerű, mert tudjuk, hogy az Akadémián nagy anyag gyűlt fel, a múzeumban nagy anyag van, és azokat nem lehet olyan könnyen elvinni, ebben mindenki megegyezhet. Próbálunk ilyen téren is áttörést elérni. Másrészt próbáljuk azt elérni, hogy nagyon sok

kint fekvő anyag, ami nálatok is kint van, sokaknál kint van, amiket az Akadémia '90 után szintén nem tudott bevenni, mint korábban, mert nem volt annyi pénze sem, hogy nyersanyagot vegyen, amire ingyen átmásolják, és akkor ő archiválja. Mert nem volt erre pénz. Most ezeket a dolgokat jelenleg mind meg tudjuk oldani, és folyamatosan meg is oldjuk. Odakerült Kallós Zoltánnak a teljes gyűjtése, Martin Györgynek a teljes magángyűjtése, nagyon sok olyan elfekvő erdélyi anyag a Kallós előtti korszakból, amiről nem is hallottatok; Gurka Lászlónak a széki vagy palatkai felvételeit azt hiszem, nem hallotta közületek senki, pedig az a Kallós előtti időben készült; és nem utolsó sorban a saját gyűjtéseink is ott vannak, tehát ezt próbáljuk szolgáltatni. Hogy ez még nem megy jól, az az oka, hogy be kell ezt jártni, a gépek most vannak felállítás alatt, szoftver-fejlesztés stb., tehát kiforróban van a dolog.

BI: Nagyon röviden hadd mondjak ellent. Elég sok előzetes megbeszélésen részt vehettem a Hagyományok Házával kapcsolatban, mert a civil szakmai szervezetek mintegy „betüremkedtek” ebbe a folyamatba, hogy a koncepció valamennyire közelítsen ahhoz, amit mi elképzelünk. És soha, egyetlen alkalommal le nem írta senki közülünk, és nem mondta, még egymás közt se mondtuk, még összekacsintva se, semmilyen szinten, hogy a Hagyományok Házára mint olyanra, nincsen szükség. Ez egyfajta tévhit, vagy rémhírtérjesztés, vagy valami ilyesmi. A kollégák nevében is mondom.

LL: Hús évig ezért harcoltunk.

HB: Mindnyájan úgy vagyunk itt nagyjából, hogy a saját zsebünkben gyűjtöttünk, és áldoztunk eleget az energiánkból, az életünkben arra, hogy összegyűjtsünk népzenei vagy néptáncot. S amikor most van egy olyan lehetőség, hogy állami állásban, állami fizetésért valamilyen módon ilyennel foglalkozzál, ez nyilván feszültséget támaszt azok között, akik benne vannak, és azok között, akik nincsenek benne. Ez egy alaphelyzet. A másik dolog az, hogy ide olyan emberek kerültek szakemberként, akik szakemberek voltak a kontrázásban, a bőgőzésben, a primáskodásban, a táncolásban, sok mindenben, de azt, hogy hogyan kell egy olyan intézményt működtetni, ami még nem volt soha, abban nem voltak szakemberek. Mert a magyar modell nem intézményesült. Most egyszerre kell csináljuk azt a munkát, amit az MTA népzene kutató csoportja kéne csináljon, de nem csinálja, egyszerre kéne olyan dolgot csináljunk, amit a Népművelési Intézet módszertani és szervezési téren csinált, és ehhez vegyük hozzá most már a piacot és mindent. Mikor én a Zenetudományi Intézetben dolgoztam volt, és nem kíváncsi voltam ki onnan, akkor azt mondtam, hogy az ott lévő archívum, ami népzene, néptánc szempontjából egy önálló gyűjtemény, megérdemelné egy önálló archiválási osztályt. Ennek a világhírű népzene- és néptáncgyűjteménynek volt a Sztánó Palija, meg a Németh Pistije, meg a Pálfy Gyuszija. Akkor született meg az a dolog, hogy kéne talán egy archívum, mint önálló osztály, akik nem gyűjtenek, lejegyznek, hanem csak avval foglalkoznak. Csak a példát akarom mondani, hogy miért ilyen lassú ez a folyamat, mert itt jön a harmadik motívum – mondtam egy emberit, mondtam egy szakmait, és mondom egy technikait. Azok a jegyzőkönyvek a Zenetudományi Intézetben – Olsvai Imre bátyám, Halmos Pista bátyám különböző írástechnikáját és jegyzőkönyv-technikáját ismerve – ezek a jegyzőkönyvek mindennek mondhatóak, csak homogénnek nem. Adva van az anyagmenyiség, ami most a Hagyományok Házában van. Aspirálunk erre az anyagra, hogy ezt terjesszük, és ne múzeumban legyen. Ehhez vegyük hozzá az Utolsó órát, ami eszméletlen mennyiségű anyag, és vegyük hozzá a még kint lévő mindenféle gyűjtéseket. Hogy mikor lesz ebből olyan szolgáltatás, amire most vágyunk, az sok év. És türelem kell hozzá, ami nagyon nehéz.

PI: Köszönöm, hogy Béla itt nagyjából elmondta ezeket. Igyekszünk, azt akarjuk elérni, amit ő mond. Azt akarjuk, hogy a dél-

amerikai magyar táncegyüttes vezető, de lehet japán is, ha az Interneten bemegy, és megkeres egy széki, vagy nem széki táncot vagy dallamot, el tudja vinni, és fel tudja használni. Ezt szeretnénk elérni. Az egész műhely úgy jött létre nálunk, hogy Martin özvegye (*Borbély Jolán – a szerk.*) Martin György könyvtárát, ami egyedülálló, páratlan tánc, néptánc és népzenei szakkönyvtár Európában, azt ideadományozta, és annak építettünk egy szép könyvtárszobát. Ebből indult ki az egész. Ideadta a hangfelvételeit is. Itt van egy olyan dokumentációs bázis ettől kezdve, ahová be lehet jönni és lehet nézegetni a dán táncműveket is, és a románokat is, és a szerbeket is. Azért ez sem kis dolog. Martin özvegye éveket várt, hátha az Akadémia befogadja, de nem tudta befogadni, mert nem volt helye. Nem bántom az Akadémiát. Emiatt van az, hogy mi ezt létrehoztuk, hiányt éreztünk máshol. Dolgoztam a Néprajzi Múzeumtól az Akadémiáig mindenhol, ahol próbáltam ebben áttörést létrehozni, nem lehetett. Maximum megengedték, hogy pályázzak, és belefutok a pályázatból nyert gépekbe, mert utána a munkához már nem adtak embert, egyedül kellett mindent megcsinálni. Például a múzeumban CD-re írtuk a teljes fonográf-anyagot.

KF: Itt érződik a laikus számára is, hogy egyfajta átfedés lehet mondjuk a Néprajzi Múzeum célkitűzései, vállalt kötelezettségei, a Zenetudományi Intézet eddigi tevékenysége, valamint a Hagyományok Háza munkái között. Van-e munkamegosztás, a munkamegosztásnak a koncepciója kialakult-e, és ha igen, akkor hogyan?

PI: Lajostól elhangzott a kutatás, de nem folyik kutatás a Hagyományok Házában. Kizárólag archiválás, digitalizálás, pont azért, hogy a hozzáférést és közönségszolgálatot meg tudjuk maximálisan oldani. Kutatóhelyet tudatosan nem hoztunk létre, én sem kutatóként vagyok alkalmazva. Tudjuk, hogy a Néprajzi Múzeum egy történeti gyűjtemény. Fonográf-, gramofongyűjtemény. Egyetlen segédmuzeológus látja el ezt a feladatot, ahol még egy hangszergyűjtemény is van. Nem foglalkozunk hangszerekkel sem. Az Akadémia pedig egy kutatóintézet, s az akadémiai törvények nem kötelezik az intézetet, hogy közgyűjtemény legyen, hogy a gyűjteményt közművelődési célra szolgálta. Ez nem jelenti azt, hogy neki nem szabad, de nyilván, ha nincs rá tér, ha nincs rá ember, akkor kell egy határt szabnia, hiszen ha odamenne naponta húsz-harminc táncművész átjátszásokat kérni, az bizony a kutatók munkáját alaposan megrongálná.

Fügedi János (néptáncutató; MTA Zenetudományi Intézet): Visszatérve a korábbi kérdésre, kell-e intézményes támogatása ennek a műfajnak? Persze hogy kell, mert anélkül nem megy. Viszont belülről talán nem is érzitek, vagy nem látjátok, nem biztos, hogy ilyen formában kellene működnötök. Létrehoznak egy intézményt központi elképzeléssel, központi intézményt; kicsit szovjet típusúnak tűnik ez kívülről, és hogyha összehasonlítom azokkal a régről megmaradt struktúrákkal, például a művészképzés főiskoláival, ezek mind monopol helyzetű intézmények. A vezetésnek érdeke, hogy ez a monopolhelyzet meg is maradjon, ne legyen konkurenciája. Ez pedig bemerevítheti ezeket az intézményeknek a szemléletét és a struktúráját is. Ez óhatatlanul is elvezethet a kliens-rendszerhez, ahhoz, hogy ha kívülről valaki ötlettel jön, akkor azt kipöckölik. Így feltehetőleg néhány év múlva a saját fejlődésének a gátja lesz. Nem központi támogatás, hanem témátámogatás kellene, vagy személyiség-, egyéniségtámogatás. Kutató egyéniség támogatás, vagy szolgáltató egyéniség támogatás.

LL: Úgy gondolom, hogy István abszolút tisztességesen válaszolt nekem a kérdésre, és azt fogalmazta meg, hogy igenis szolgáltatni akar. Tehát egyetért velem abban, hogy van egy olyan funkciónk most már, hogy ha ki akarunk lépni ebből a szűk körből, akkor szolgáltassunk színvonalasat és jót. Én ezt várom el a jövőben Hagyományok Házától.

ELŐHANG A XVI. ORSZÁGOS SZÓLÓTÁNCFESZTIVÁLHOZ

2003. január 10-12., azaz péntektől vasárnapig: ez a XVI. Országos Szólótáncfesztivál ideje, amely a hagyományos helyszínen, a Körös-parti Ifjúsági Házban kerül megrendezésre. Tlyenkor dübörög a palló, és zeng a zene a földszinttől az emeletekig. Megtelik a ház izgó-mozgó fiatalokkal, s a tánc eluralja a terepet, ott van minden szegletben – és így megy ez már, kérem, egy hűján harminc éve.

A csabai szólótáncfesztivál lassacskán korban megelőzi a versenyzőit, bár erre még kissé várni kell, mert hál' Istennek akadnak még táncoslábú „öregrókák” (és rókánék, bocsi!), mint amilyen a fesztiválnál négy évvel idősebb, székesfehérvári Hahn Kakas István vagy a Maródi Attila – Kiss Anita páros Miskolcra, akik nem hagyják magukat, újra és újra előjönnek, és elfoglalják a színpadot. Makacsságukhoz adjon az Isten jó egészséget és hosszú életet, amire állítólag a legjobb patikaszer a magyar „népi tánc”!

Szerencsénkre, az idén is számos versenyző került az országos mezőnybe, akik mind reménykedve lépnek majd a szigorú szemű ítések elé. Az öt főből álló tudortestület minden bizonnyal megint salamoni döntést hoz, s lesznek, akik nyerne, s olyanok is, akik nem; a salamoni döntések már csak ilyenek. Magunk mögött hagyjuk már azokat a versenyeket, amikor még a kötelezett tudnivalókat és a szabadon választott versenyprogramokat mély szakadék választotta el, mintha nem is ugyanaz a táncos adta volna elő. Az is igaz, olykor mi sem a megfelelő táncokat jelöltük ki, de a szándékunk az volt, hogy a kevésbé ismert anyagokra is felhívjuk a figyelmet. De utóbb a fiatalabb táncos generáció már a kötelező tananyagot is perfekt módon és élményszerűen tudta felmondani. Reméljük, ez most is így lesz, és meggyőzően fognak versenyezni a legények a „Györgyfalvi legényes” és „Rábaközi dus”, illetve a párok a „Feketelaki szökös és sűrű” és a „Tyukodi lassú és friss” nevű kötelező táncanyaggal. Hogy így lesz-e, vagy sem, az majd a pénteki próbán kiderül, amely amolyan előversenyzés-féle, s amelyre szeretettel várunk minden érdeklődőt, csakúgy gratisz.

A Megyei Művelődési Központ már begyakorlott és a hagyományokhoz ragaszkodó rendezőgárdája – copyright by Dombi Ildikó – most meglehetősen probléma előtt áll: hová lett a fagy és a hó? Én sem tegnapelőtt láttam meg a napvilágot, de ilyen tavaszi télre nem emlékszem. Ezen a decemberi napon, mikor e sorokat írom, ugyan még nyílik az ibolya az ablakom alatt, de azért még január 12-én előállhat, hogy aznap lesz a tél. Ha esik, ha fúj, szombat reggel a szakmai főrendező, Mlinár Pál szájából elhangzik majd a megszokott mondat: „Remélem, sikerült felébrednetek, akkor belevágunk, és kezdődjön a verseny!” Ezúttal is sikeres versenyzést kívánunk mindnyájatoknak, a zsűrinek igazságos ítéleteket – noha tudjuk: meghalt Mátyás király! – a barátoknak lelkes szurkolást, a gálaest nézőinek élménydús, felejthetetlen előadást. Tudniillik erről szól már egy hűján harminc esztendeje az országos szólótáncfesztivál.

BORN MIKLÓS

Archiválás és Fehér Folt program a Hagyományok Házában

Beszélgetés Pávai Istvánnal, a Lajtha László Hagyományörző Műhely vezetőjével

Még a Kiss Ferenc által a Héttorony Fesztivál keretében Elvesztett Éden címmel szervezett beszélgetéseken, szakmai körben felmerült, hogy valójában mivel is foglalkozik a Hagyományok Háza. Pávai István, az intézmény Lajtha László Hagyományörző Műhelyének jelenlévő vezetője igyekezett tömören válaszolni az őt érintő kérdésekre. Eljött tehát az ideje, hogy szélesebb körben is tájékoztassuk az érdeklődőket a Műhelyben folyó munkáról, s a hozzá tartozó Martin Médiatár által nyújtott szolgáltatásokról. Ezért kerestük fel Pávai Istvánt, aki nemcsak a jelenlegi helyzetet ismertette, hanem a tervekről is beszámolt.

– A weblapokon olvasható megfogalmazás szerint Magyarországon a népzene és a néptánc tudományos feldolgozását a Magyar Tudományos Akadémia Zenatudományi Intézete és a Néprajzi Múzeum végzi. A folklór társadalmi felhasználásának dokumentációs bázisa ugyanakkor a Hagyományok Háza általad vezetett Lajtha László Hagyományörző Műhelye, amely a tudományos intézményekkel együttműködve, a korszerű digitális technika és az Internet igénybevételével kívánja hozzáférhetővé tenni mindenki számára a kezdetektől napjainkig Magyarországon felhalmozott, bármely etnikumhoz tartozó népzenei és néptánc-gyűjtéseket. Na, erről szeretnénk hallani egy bővebb ismertetőt...

– A Hagyományok Háza három nagy egységet foglal magában: a Magyar Állami Népi Együttest, a Népművészeti Műhelyt, amely korábban a Magyar Művelődési Intézetben működő Népművészeti Főosztály átvételéből alakult, illetve a Lajtha László Hagyományörző Műhelyt. Az első kettőről nem az én tisztem szólani. A Hagyományörző Műhely közvetlen előde a Néptáncosok Szakmai Háza, amely a nyolcvanas évek elején Martin György támogatásával jött létre. Ez az intézmény azt a célt szolgálta, hogy kapcsolatot teremtsen a népzene- és néptáncutatás tudományos műhelyei és a népzeneoktatás, valamint a folklórral foglalkozó népművészeti mozgalmak között, hiszen a népművészeti mozgalmaknak támogatásra volt szükségük, s olyan gyűjtött, eredeti folklóranyagokra, amelyekből kiindulva tevékenységüket végezheték. A Hagyományörző Műhely valójában nem más, mint a Néptáncosok Szakmai Házának olyan kibővített formája, amely a feldolgozandó és szolgáltatandó anyag megnövekedett mennyiségéhez és az érdeklődők egyre fokozódó igényeinek kielégítéséhez igazított létszámú szakembergárdát foglalkoztat. Ebből következik, hogy a Néptáncosok Szakmai Házában korábban felhalmozott anyag is birtokában van, s azt szolgáltatja is az érdeklődőknek, egyelőre hagyományos módon, de a jövő a digitális kiszolgálásé.

– Tudomásom szerint a nálatok lévő anyagoknak ez csupán egy részét képezi...

– Így igaz, hiszen sikerült még megszerezniünk további jelentős gyűjteményeket. Többek között az Utolsó Óra program teljes anyagát, amelynek időtartama kb. 1200 óra. Kallós Zoltán összes gyűjtését is említhetem, amely a gyűjtő és a Zenatudományi Intézet hozzájárulásával került a Hagyományörző Műhelybe. Rendkívül lényeges, hogy megfelelő mennyiségű anyaggal rendelkezünk, hiszen az igények ma egyre szerteágazóbbak. Ha például egy tánc-házzenekarnak az a feladata, hogy este hattól reggelig széki zenét húzzon, akkor arról a tájról mindent ismernie kell, ehhez például nem elég betéve tudnia Lajtha kötetnyi széki gyűjtését, hiszen abban zenekari partitúrák vannak, ahol egy-egy oldal még egy pernyi felvételt sem tesz ki. Több olyan városi táncházban működő hegedűst ismerek, aki Kallós Zoltán összes magyarpalatkai felvételét megtanulta, s továbbiakat szeretne áttanulmányozni.

– A hangzó anyagok mellett mennyiben vagytok bővebben videofelvételeknek?

– A videofilmek összegyűjtését is megkezdtuk, intézményektől és magánszemélyektől egyaránt, természetesen a megfelelő szolgáltatási engedélyekkel együtt. Azt az elvet követjük, hogy a szolgálta-

tás elérhető legyen az érdeklődők teljes köre számára, függetlenül attól, hogy képzett koreográfusról, zenésztől vagy egyszerű tánc-ház érdeklődőről van-e szó. Úgy gondoljuk, mindenkinek joga van hozzáférnie a magyar népi kultúrához, amelyhez a magyar törvények értelmében személyhez köthető szerzői jogok nem fűződnek. Itt természetesen közművelődési és oktatási, illetve magáncélú felhasználásról van szó. Ha valaki kiadványt akar készíteni vagy sokszorosítani akar a tőlünk másolt felvételekből, meg kell szereznie a megfelelő engedélyeket. Ugyanakkor a hozzánk beérkező felvételek eredeti hanghordozóját, ha a gyűjtők, tulajdonosok másként nem rendelkeznek, a feldolgozás után átadjuk a Zenatudományi Intézetnek egy digitális kópiával együtt, mert szeretnénk, ha ezek a felvételek bekerüljenek a központi népzenei gyűjteménybe, s ezáltal a népzene kutatás vérkeringésébe is. Ha a tulajdonosok viszsza akarják az eredeti hordozót, akkor is javasoljuk nekik, hogy engedélyezzék számunkra egy digitális kópiának a ZTI-ben való elhelyezését. Jelenleg a debreceni Déri Múzeum fonográf és magnós felvételeit, illetve a mohácsi Kanizsai Dorottya Múzeum anyagát készítjük elő ilyen átadásra.

– Milyen fontosabb magánfelvételek kerültek eddig feldolgozásra vagy vannak folyamatban?

– Szenik Ilona kolozsvári népzene kutató anyagát említtem, aki azért is fontos személy, mert tudományos szemmel-füllel gyűjtött. Egy másik kolozsvári kutató Pozsony Ferenc, akinek háromszéki anyaga egyedülállóan fontos, hiszen erről a vidékről igen kevés gyűjtés van bármelyik archívumban. Emellett olyan amatőr filmeket és videofelvételeket is megszereztünk, amelyek különböző magyarországi és határon túli folklórrendezvények műsorait örökítették meg. Közülük kiemelném a Marosvásárhelyen több évtized óta rendszeresen megtartott Öregtáncos Fesztivált, amelyen erdélyi román, magyar és szász adatközlőket léptettek fel egész Románia területéről, így a Kárpátokon túli román folklórról is nyújtanak némi tájékoztatást. Gyűjtőkörünkbe a fotók is beletartoznak. Kallós Zoltán teljes fotó-, dia- és negatívfilm anyaga feldolgozás alatt áll, illetve Kása Bélának az Utolsó Óra gyűjtési program adatközlőiről készített teljes fényképkészletének digitalizálása elkészült már.

PÁVAI ISTVÁN

Székelyudvarhelyen született 1951-ben. A Kolozsvári Zeneakadémia zenetudományi szakán szerzett diplomát, A Sóvidék népzeneje c. dolgozatával (1976).

Munkahelyek: Csíkszeredai Népi Alkotások Háza (1976-1980: zenei szakirányító), csíkszeredai Művészeti Népiskola (1980-1981: zeneelmélet és zenetörténet tanár), marosvásárhelyi Maros Művészegyüttes (1980-1989: művészeti titkár, 1990: igazgató), Marosvásárhelyi Rádióstúdió (1990-1991: zenei szerkesztő, 1991-1994: kulturális műsorok osztályvezetője), sepsiszentgyörgyi Háromszék Állami Népi Együttes (1990-1994: szaktanácsadó), budapesti Néprajzi Múzeum (1994-1998: osztályvezető főmuzeológus, 1998-2000: külső munkatárs), MTA Zenetudományi Intézete (1994-1998: tudományos munkatárs, 1999-2002.08: Népzenei Archívum vezető, 2002.09: tudományos munkatárs), Hagyományok Háza (2000 óta: Lajtha László Hagyományörző Műhely vezetője).

Oktatás: Óraadó tanár (népzene, etnomuzikológia): ELTE Folklor Tanszék (1995), JPTE Néprajzi Szak (1999), Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem zene-tudományi szak (1998-2002).

Ismerkedés a népzenevel: Zenetanár édesapja (Pávai Ferenc) többféle hangszerre tanította, gyermekkorában Bartók és Kodály műveket énekelt, tőle hallott először a népdal és műdal különbségeiről. Egyik osztálytársától, akit a többiek „csángónak” csúfoltak, több különleges, a többiek által nem ismert népdalt hallott. A korondi nagyszülőknél töltött iskolai szünidők során többször alkalma nyílt a helyi hagyományos paraszttáncok (hegedű, cimbalom, bőgő) játékaival, a sóvidéki táncoknak a megfigyelésére. Elsőéves kolozsvári zeneakadémista korában kezdte a népzenei szakirodalom tanulmányozását, a harmadévesek Jagamas-kurzusok látogatását, a népzene gyűjtést (Gyimes, 1972). Később, a zenetudományi szakon Jagamas Jánosnál tanult zenei paleográfiát, majd az ő hatására kezdett behatóbban foglalkozni a magyar népzene tudományos vizsgálatával. Közben két évig hallgatta Traian Mărza román folklórkurzusát, és részt vett a Szenik Ilona vezette folklór szakkör gyűjtőútjain (Kutasföld, Kalotaszeg, Sóvidék). Martin Györggyel 1975-ben kerül kapcsolatba, akinek biztatására a népi tánczene kutatására szakosodott, s akivel később is szoros kapcsolatot tartott fenn.

Folklorgyűjtés és -közreadás: 30 év alatt mintegy 500 óra népzenei, kisebbségi néptánc felvételt készített Erdély és Moldva minden fontosabb magyar néprajzi táján. Gyűjtötte az itt élő románok, németek, zsidók és cigányok népzenejét. Gyimesi-, Mezőkölpényi-, Sóvidéki- és Kis-Küküllő menti népzene címmel 4 hangrelemez adott közre gyűjtéseiből. Kiadatlan gyűjteménye dobudrszai bolgár, lipován, török, tatár és muzulmán cigány dallamokat is tartalmaz. Gyűjtéseket végzett a koszovói törökök, krimi tatárok és azeriek körében. 1997-99 között a Fonó Budai Zeneház Utolsó Óra elnevezésű programjának keretében 46 erdélyi falusi zenekarral 530 archív CD-lemezt készített (Kelemen Lászlóval). Ebből szerkesztik közösen az Új Pátria CD-sorozatát, amelyből eddig 15 jelent meg a Fonó Records kiadásában.

Népzenei revival tevékenység: A csíkszeredai Barozda együttest alapító tagja (önálló nagylemez, 1982), amellyel létrehozta az első székelyföldi városi táncházat, majd részt vállalt az erdélyi táncmozgalom széleskörű kibontakoztatásában (Táncház, 5 erdélyi együttes nagylemeze, 1979). A Kájoni régizene együttes alapítója és a Csíkszeredai Régizene Fesztiválsorozat kezdeményezője és 1980-ig zenei szerkesztője, amelyen a népzene és a historikus magyar műzene kapcsolatainak bemutatását vállalta fel. 1981 őszétől részt vett a marosvásárhelyi táncház újjászervezésében, az egykor kolozsvári Ördögsekér együttes felépítésében (nagylemez, 1984). A Maros Művészegyüttesrel a folklór eredeti formáihoz a korábbiaknál közelebb álló műsorokat valósított meg (1980-1990). Tudományos dokumentációs háttérrel biztosított a sepsiszentgyörgyi Háromszék Állami Népi Együttes produkcióihoz (1990-1994). Táncházmuzsika címmel műsorsorozatot szerkesztett a Marosvásárhelyi Rádióban. Több alkalommal zenei rendezője és szaktanácsadója, illetve zenei rendezője volt a bukaresti és a budapesti televízió népzenei műsorainak.

Tudományos kutatás: Fő témája, a népi tánczene mellett a következő témákat kutatta: népzene-kutatás-történet, interetnikus folklórkapcsolatok, strófabővülési kérdések, változat- és típusrokonosság-elemzés; népi többszámolás, komputeres etnomuzikológiai vizsgálatok, zenei dialektológiai vizsgálatok, csángó kulturális identitás, folklór-dokumentumok digitális archiválása és nyilvántartása.

Önálló kötetek:

Az erdélyi és a moldvai magyarság népi tánczeneje. Budapest, 1993.

Barozda 1976-2001. Csíkszereda, 2001.

Kötet- hangrelemez és CD-ROM szerkesztés:

A magyar népi tánczene. Tanulmányok. Szerk.: Virágvolgyi Márta – Pávai István. Budapest, 2000.

Demény Piroska: Aranyosszék népzeneje. Sajtó alá rendezte, jegyzetekkel ellátta, a CD-mellékletet szerkesztette Pávai István. Budapest, 1998.

Régi magyar népdaltípusok. CD-ROM. Főszerkesztő: Pávai István; szerkesztő: Richter Pál és Sebő Ferenc. Budapest, 1999. Lásd még a <http://www.nepzene.kfki.com/help/index.html> webhelyen.

Audio-CD melléklet Csorba János: Bár emlékezete maradjon meg című kötetéhez. Szerkesztette Pávai István. Budapest, 2001. MKK-0001.

Uram, irgalmazz nekünk. Moldvai magyar szentes énekek és imádságok. Kallós Zoltán gyűjtése. Szerkesztette, a kísérfőzetet összeállította Pávai István. Marosvásárhely, ST-CS 0309. 1993.

Gyűjteményes kötetekben és folyóiratokban publikált írásainak jegyzékét lásd a <http://www.zti.hu/archivum/pavai/pavai.htm> webhelyen.

– *A Héttorony Fesztivál beszélgetésen többek között megemlítetted, hogy Gurka László gyűjtéseit is digitalizáljátok, s hozzátetted, hogy a táncházak nemigen ismerik a szóban forgó kutatót. Bemutatnád nekünk?*

– Az ötvenes években a Jagamas János által vezetett kolozsvári Folklorintézetben dolgozott. Kodállal kialakított kapcsolata miatt a hatóságok később kizárták az intézetből. Ezt követően nem hivatalosan végzett gyűjtéseket Széken, Kalotaszegen, Mezőségen, s többek között Bartók bihari román adatközlői közül is fölkeresett néhányat. Gyűjtései a közönség és a kutatók számára ismeretlenek. Említhetem továbbá Falvai Károlyt, a Martin György generációjához tartozó koreográfust és kutatót is, akinek a teljes anyaga hozzánk került, az ötvenes években készített hangfelvételektől, a korai, ún. képmagnós táncfelvételekig.

– *A Martin-hagyaték is a Hagyományörző Műhelyben van...*

– Igen. Ide került Martin György mintegy 6.000 tételből álló, páratlan európai kitekintésű népzene-néptánc szakkönyvtára, továbbá kéziratai és magánhangfelvételei. A könyvtár az 1983 előtti magyar szakirodalmat majdnem teljességében tartalmazza, igen nagy áttekintést nyújt a szomszédnépek szakirodalmáról, de a távolabbi európai népek folklóráját ismertető, feltáró kiadványok száma sem csekély. A Martin halála óta megjelent szakirodalom beszerzése már a mi feladatunk. Ilyen téren eddig mintegy 2000 tétellel sikerült bővíteni az állományt. Lajtha László családi hagyatéka is gyűjteményünk része. Ebben levelezésének jelentős hányada, népzenei lejegyzései, egyes műveinek kéziratai, könyvei található, továbbá bútorai és zongorája. Utóbbiakból a Hagyományok Háza új épületében egy emlékszobát szándékozunk berendezni. Több száz órát tesz ki Sipos János anatóliai, kaukázusi és belső-ázsiai török népektől származó gyűjteménye, amelynek digitalizálása szintén elkészült, tematikus feldolgozása folyamatban van. Ezer órát meghaladó mennyiség a belső munkatársak magángyűjteményeinek zenei anyaga, amelynek feldolgozását szintén tervbe vettük. Ezek között több száz óra videó-párhuzammal is rendelkezik, s

táncgyűjtést tartalmazó videófelvételek is vannak szép számmal.

– *A táncházmozgalom 30 éve alatt is rengeteg anyag keletkezett. A Hagyományok Háza mennyiben tartja fontosnak az ilyen dokumentumok megőrzését?*

– A Halmos Béla kezdeményezésére létrejött, s általa vezetett Táncház Archivum januártól a Hagyományörző Műhely részéént folytatja működését. Feladata nemcsak a táncházmozgalom eseményeinek és eredményeinek dokumentálása, hanem az ennek hatására megújult színpadi néptáncmozgalom és a folklorizmus egyéb formáira vonatkozó írott és audiovizuális adatok gyűjtése.

– *További gyűjtéseket nem szerveztek?*

– Még mindig vannak kevésbé feltárt néprajzi tájak a Kárpát-medencében, illetve kevésbé kutatott műfajok, témák, vagyis „fehér foltok”. 2003-ban szándékozunk beindítani a Fehér Folt programot, amelynek keretében szakmailag jól előkészített gyűjtéseket szervezünk, amelyek célja nem egy-egy széki vagy gyimesi dallam több száz eddig gyűjtött variánsainak szaporítása még eggyel, hanem pontosan a fehér foltok fokozatos felszámolása. Ehhez a szakintézmények munkatársai és az önkéntes gyűjtők közötti jól koordinált együttműködésre van szükség. A Fehér Folt programhoz az is ötletet adott, hogy már a tavaly óta végeztünk olyan terepmun-

MARTIN MÉDIATÁR
Hadas Gyöngyvér médiatáros

kát, amelynek során hordozható számítógéppel és szkennelvel járunk a falvakat, az adatközlőknél vagy őket túlélő családtagjaiknál a családi fotógyűjteményekből a néprajzilag értékelhető felvételeket a helyszínen digitalizáltuk, s a rájuk vonatkozó szóbeli információkat is rögzítettük. Ilyen módszerrel már több ezer fotó gyűlt össze. A Hagyományok Háza 2003. évi falinaptára számára ebből készül egy válogatás. Természetesen a terepen mindig készülnek új fotók is, immár szintén digitális technológiával.

– *A Fehér Folt programban miként képzelitek el a gyűjtéseket?*

– Partnerek jelentkezését várjuk erre a munkára, akár például a folkMAGazin olvasói közül is. Lényeges a munka összehangolása, s hogy a résztvevők felkészültek legyenek, illetve vállalják a felkészüléssel kapcsolatos teendőket. Annál a „bevett” módszernél mindenképpen többet szeretnénk, amely eddig úgy működött, hogy a már jól ismert és agyongyűjtött adatközlők újbóli budapesti szerepeltetésekor ismét készítettek velük további felvételeket. Én a terepre való kiutazást részesíteném előnyben, azzal együtt, hogy mindig partner voltam és maradok a Budapestre bármely okból felhozott adatközlők tudásának további felmérésében, de utóbbi esetben még nagyobb felkészülés szükséges, hogy ne csak variánszaporító gyűjtésről legyen szó ismét. Az is természetes, hogy minden további változat jobban rávilágít egy-egy dallam zenei lényegére, ám óriási különbség van aközött az eset között, amikor egy dallam egyetlen variánsa ismert, s végre sikerül mellé találni egy

másodikat, harmadikat, s aközött, amikor kétszáz változat mellé hoznak egy kétszázegyediket. A „túlgyűjtött” adatközlőktől a hagyományra vonatkozó szöveges információkat érdemes leginkább kérdezni, mert ezeket korábban jobban elhanyagolták. Ugyanakkor revival-dokumentálási kérdés azoknak a benyomásoknak, élményeknek az elmeséltetése, amelyeken átmegy egy-egy falusi adatközlő, zenekar, táncos a gyakori külföldi utaztatás és a városi művészekkel való fellépések során. Az ezzel kapcsolatos információk gyűjtése néprajzi, folklorizmus-történeti és művelődésszociológiai szempontból egyaránt fontos.

– *Jelenleg milyen szolgáltatásokat nyújt a Hagyományörző Műhely?*

– Az intézmény közszolgálati egysége a Martin Médiatár. A Szakmai Házról öröklött felvételeket egyelőre hagyományos módon szolgáltatjuk, digitalizálásukra később kerül sor. Előbb ugyanis az újabban bekerült anyagok feldolgozása folyik, hiszen ezek zömmel még ismeretlenek a jelenlegi felhasználói körben, meg az új szerződések határidőket is tartalmaznak. Emellett prioritást kapnak a veszélyeztetettebb hordozókon rögzített tartalmak. A szolgáltatásban fokozatosan kizárólagossá szeretnénk tenni a digitális kópiák használatát, az eredeti hordozó és a digitalizált mesterpéldány kímélése érdekében. A közönségszolgálat korszerű szinten csak multimédiás adatbázis segítségével valósítható meg. Ennek szakmai tervét még 2001 elején elkészítettem. Lényege, hogy nem különböző médiatípusokon tárolt hang- és képfelvételeket stb. tart nyilván, hanem alapegysége a folklórral kapcsolatos esemény, amely egészében kerül feldolgozásra, teljes kapcsolatrendszerével együtt. Ilyen esemény maga a gyűjtés is, de lehet pl. egy falusi lakodalom, ahol számtalan médiaféleség együttesen dokumentálhatja a történeteket: hang- és mozgóképfelvétel, fotó, térrajz, helyszíni kottás lejegyzés, adatközlői interjú, a gyűjtő utólagosan leírt vagy verbálisan előadott visszaemlékezése stb. Egy ilyen nagy adatbázisrendszer kiépítése, algoritmizálása majd feltöltése időigényes, ezért igyekszünk a korábban keletkezett részeredményeket egyszerűbb megoldásokkal közzétenni az Interneten, illetve a belső közönségszolgálatban is hasznosítani. Itt olyan még nem multimédiás részadatbázisokról van szó, amelyek pl. az Utolsó Óra gyűjtések alkalmával már a helyszínen keletkeztek, a katalogizálási munka során kiegészültek, s jelenleg a weblapon megtekinthetők, sőt internetes rendelésre is van lehetőség.

– *A háznak nyilván fel kellett állnia – értem ezalatt a személyi és a technikai feltételek megteremtését –, de most is sokan mondogatják, hogy nem tudják, mi is történik az intézményben. Tény és való, hogy a kommunikációkon lehetne javítani, hiszen a szolgáltatásaitokra várhatóan sokan igényt tartanak majd. Nem így gondolod?*

– A Hagyományok Háza egészére és a Hagyományörző Műhelyre nézve is igen sok a pozitív visszajelzés. Valójában örülnünk kell, hogy kisebb részt kritikai hangok is megjelennek, hiszen ezek nyomán jobbíthatjuk munkánkat. Az általam vezetett Hagyományörző Műhellyel kapcsolatban nem tapasztaltam értetlenséget a népművészeti mozgalmak szakemberei részéről. A Héttorony megbeszélésen is arra irányultak az érdeklődők kérdései, hogy a Szakmai Hához képest mi az újdonság a munkánkban. Ez az ott megadott válaszból – s remélem a fentiekből is – kiderült, a kérdezők válaszaimat meglepedéssel nyugtázták. Sajnálom, hogy ott nem volt jelen a Hagyományok Háza másik két tárának vezetője, illetve a felsőbb vezetése, hogy a többi részleg, illetve a Ház egészének tevékenységére közelebbről is ráláthasson a közönség. Jelenleg az intézmény weblapja (www.hagyomanyokhaza.hu) átdolgozás és bővítés alatt áll, tehát a kommunikációkban látványos javulás várható. Az időszakos tájékoztatásban természetesen a folkMAGazinra is mindig számítunk.

K. Tóth László

Régi néven (is), tiszta lappal

A folkMAGazin 2002. őszi számában olvasható az „Új néven, tiszta lappal avagy, hogyan lett a Hegedősből Fonó zenekar” című riport. Már az első pillanatban rácsodálkoztam az írásra, főleg az alcímre, hiszen ha már ez sem igaz, mit takarhatnak a későbbiek. Oldalági mellékjegyzésként a későbbiekben elhangzik ugyan, hogy a Hegedős egyébként létezik tovább, mint zenekar, de páran új néven zenekart alapítottak, melynek neve: Fonó. Kár, hogy nem ez az alcíme az írásnak, mert ez így, ahogy megjelent, ugye nyíltszíni megtévesztése a gyanútlan olvasónak.

A Fonó zenekart egyébként az Isten éltesse sokáig! (Tiszta lappal!) Talán nem „ragadtam volna tollat”, ha a Hegedős együttes húsz éves jubileuma nem közelegne, mely idő alatt hajdani kollégáimmal sokat tettünk a Hegedős név tartalommal való megtöltéséért. Ám az idő kérelhetetlenül jelzi, már ennyi telt el ezerkilencszázhárom március elseje óta – mindez pillanatnak tűnő gyorsasággal. Mint ha tegnap lett volna... – de nem úgy, ahogy az előbb említett írás folytatódik. Ebben az szerepel, hogy a Honvéd együttes tánckarának kísérőzenekaraként alakult, és a jelenlegi formációig ilyen funkcióban élte életét... A „tiszta laphoz” hozzátartozik, hogy ez sem igaz! Tudom, mert ellentétben a nyilatkozókkal, én ott voltam, mint megbízott zenekarvezetője a Hegedősnek. Az időszámítás kezdete tehát a Hegedősnél is foglalt, másról nem is beszélve!

A Hegedős együttes Novák Ferenc művészeti vezető, és Rossa László zenei vezető kezdeményezésére alakult. A zenekar önálló karként (egységként) került a Honvéd Művészegyüttes (akkor még a Magyar Néphadsereg Művészegyüttese) karainak sorába. Az önálló zenekari arculatot Novák Ferenc folyamatosan, mint alapvető igényt tartotta fenn a zenekarral szemben, ottlétemig, 1996. 03. 31-ig bizonyosan. Ezt mi sem mutatja jobban, mint a Táncháztalálkozó 1983. március végén, ahol természetesen mint önálló zenekar jelentkeztünk. Továbbá a Hegedős első műsora, a „Katona vagyok én...” című zenekari előadás Szvorák Katalin és Balogh Márton közreműködésével. Az akkori, első formáció tagjai: Balogh Kálmán, Major László, Dankó Gábor, Ferenczi József, Horváth Gusztáv és jómagam. Novák Ferenc több mint hat hónapot biztosított a zenekari bemutatkozó koncert felkészülésére. Addig a tánckart nemhogy nem kísértük, de még annak repertoárjával sem foglalkoztunk! A bemutató után hónapokig forgalmazta műsorunkat a művészegyüttes, miközben a tánckart csupán egy-egy szám erejéig kísértük. Műsorunk „kemény” helyeken, a helyőrségi laktanyákban is megállta a helyét. Most is a fülemben csengenek az ott megélt vastapsok. Tehát nem kísérőzenekarként alakult a Hegedős!

Kevés kivételtől eltekintve a zenekarokat eléri az átalakulás hulláma. Ez velünk is megtörtént, sajnos nem is egyszer. Hol kényszerűségből, hol a jobbítás rendíthetetlen szándékától vezérelve. A következő Hegedős tagjai: Vavrincez András, Dóczy András, néhai Németh Géza, Kürtösi Zsolt, valamint e sorok írója. Ennek a csapatnak alapvetően fontos volt, hogy az újonnan alakult tánckar kíséretét is elássa – nem kényszerként, hiszen a hivatásos táncegyütteseknél akkoriban zajló stílusváltás részesei lehettünk. Természetesen, mint koncertező zenekar is folyamatosan dolgoztunk a ránk jellemző megszólalási mód kialakításán. Az idősebbek emlékeznek rá, hogy abban az időben milyen ne-

héz volt a zenekaroknak lemezt megjelentetniük. Nekünk először ez Belgiumban sikerült, 1986-ban a Flagel házaspár gondozásában, Novák Ferenc önzetlen segítségével. A címe: Hegedős.

Az ezt követő zenekari átalakulás is az egyéni hangvétel markánsabb kialakításának jegyében zajlott. Hegedős és zeneszerző posztra (Vavrincez András mellé) Szabó András, a hajdani Gépfolklor első embere, a kíséretbe D. Tóth Sándor, az akkor már a Métában is sok szép sikert megért muzsikusz érkezett. Jövetelük rendkívül színes, összetett zenekari megszólalásra adott módot. Ennek máig szép emlékei a Hungarotonnál megjelent Tündérbert, s Fele-Más című lemezünk, a Magyar Televízió folkzenekari vetélkedőjén elért második helyezésünk, a Sevillai expo nyitó előadása a Magyar Pavilonban, és megannyi televíziós, rádiós, filharmóniai, színházi fellépés, stb., stb. Egy „kísérőzenekartól” talán nem is kis teljesítmény...

A következő zenekari átalakulást a kényszer szülte: Vavrincez Andrásnak, a primásnak, sok zenekari és tánccsínházi zene szerzőjének – az akkori igazgató felé „csomagolatlanul” megfogalmazott véleménynyilvánítása után – mennie kellett. Sőt! Annyira egységként kezelték a zenekart a Honvédban, hogy először mindahányunknak szólt az útilapu, de aztán másként történt. Vavrincez András nélkül, de maradtunk. Érkezett később Porteleki László, akit gondolom, nem kell külön bemutatni e sorok olvasóinak. Ma a Muzsikás együttes hegedűse. Új ember – új zenekari műsor. Porteleki László személyisége, zenekari gyakorlata, éneklése nagyot lendített az együttesünkön. Emlékezetes sikereket éltünk meg többek között a Kalács Fesztiválokon. Itt, mint tudjuk, mindig rangot jelent fellépni. Tipikus kísérőzenekarokat ide nem szoktak meghívni.

Aztán Porteleki Laci is elvált a Hegedőstől, s jött az elsőhegedűs Gombai Tamás. Én akkorra már belefáradtam az állandó átalakulásokba, s úgy döntöttem, hogy elhagyom a Honvéd Együttest. A zenekarvezetői feladatokat az addigra már ügyelőként gyakorlatot szerzett Kürtösi Zsolt vette át és látja el a mai napig. Hogy ne zavarjuk a Honvéd együtteshez kötődő Hegedőst, Hollókői Lajos és a Hegedős együttesként léptünk jó párszor a közönség elé. Eddigi életem talán legnagyobb zenekari sikere ehhez az időszakhoz kötődik. 1998-ban Shaffield-ben a „Haydn és Magyarország” elnevezésű fesztiválon Gulyás Márta, Szabadi Vilmos és a világhírű Lindsay's Quartet társaságában olyan koncertsorozatot adtunk, aminek sikerét zenészként csak kívánni tudom minden muzsikusznak. Közben a Hegedőshöz második hegedűként Szabó Gábor érkezett, majd két kitűnő fúvós zenész (Ágoston Béla és Vaskó Zsolt) után Agócs Gergely. Itt mindenki nyert. A zenekar egy sokoldalú, vibráló személyiségű tehetséget, míg Agócs Gergely a professzionális zenészi követelmények ismeretét. Később Agócs Gergely és Gombai Tamás kivált a Hegedősből. Ma Ökrös Csaba, Nagy Zoltán és Csávás Attila tagja még az együttesnek. Talán ők sem kifejezetten „csak” kísérő zenészek. Bár egy jó kísérőzenésznek sincs semmi szégyellnivalója a zenészek társadalmában.

Az említett cikk mellett fényképeket is láthatunk a Fonó zenekarról. Mindenki határozottan tekint ránk a képekről, sőt, van, aki határozottabban. Egyeseken mellény látható. Némelyeken ez mintha nagyobb is lenne a kellesténél. Érdemes vele vigyázni, mert így könnyen aláírja a szél, s még megfázhat az ember.

Hollókői Lajos

A NÉPZENEI-TÁNCHÁZAS TURIZMUSRÓL

Szemelvények Benkő András szakdolgozatából

A népzenei-táncmuzika turizmus kialakulása, térnyerése és fejlődésének jövőbeli lehetőségei Magyarországon – e címet adta szakdolgozatának Benkő András népzeneész, állandó szerzőnk az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Övönképző Főiskolai Karának nappali tagozatos hallgatójaként (művelődésszervező szakon) nemrég készített – és jelesre értékelt – szakdolgozatában. S bár a Héttorony Fesztivál keretében megrendezett beszélgetéseknél e munka korábban született, Benkő András gondolatai szervesen kapcsolódnak az ott felvetett kérdésekhez. A dolgozatról ugyan csak töredékeket teszünk közzé, ám a csonkítatlan összefoglaló egyértelművé teszi a szerző mondandójának lényegét.

Témaválasztásomban jelentős szerepet játszott, hogy a főiskola előtt idegenforgalmi középiskolát végeztem, s ezért „szakmailag” nagyon kötődöm a turizmushoz. A tanulmányaimmal párhuzamosan megismerkedtem a népzenevel, hét évig kobozt, majd további hét évig fűvös népi hangszereket tanultam. E kettősségnek köszönhetően érdeklődni kezdtem a két terület kapcsolata iránt. Régóta foglalkoztat az a gondolat, hogy a turizmus és a népzene között összefüggés van. Véleményem szerint ez a téma több tízezer embert érint mind a fővárosban, mind az elmaradott vidéki falvakban. Dolgozatom célja, hogy igazoljam a kapcsolat létezését, és felhívjam a figyelmet az általam alkotott új fogalom – „népzenei-táncmuzika turizmus” – fontosságára, valamint a benne rejlő lehetőségekre.

Magyarországról minden turistának (mind a mai napig) a puszta-piroschka vagy a gulyás-pálinka és a cigányzene jut eszébe. Egy átlagos külföldinek az elmúlt évtizedekben igen kevés a lehetősége volt, hogy megismerje az eredeti magyar népzeneét. Manapság sem igazán megoldott ez a probléma. A hazánkba látogató turista gyakran nem is tudja, hogy Magyarországon még létezik népzene, ami a fejlett nyugati országokban már eltűnt. Élő néphagyományunk különösen értékes tehát, szinte egyedülálló Európában, méltán nevezhető kuriózumnak. Az országról kialakult kép már húsz évvel ezelőtt is elavultnak számított, mégsem történt azóta semmi változás.

„A hazánkba szervezeten érkező turisták zöme egy képet, egy impressziót kap a magyar folklórról. Felmerül azonban a kérdés, hogy a közel 20 éve azonos műsor megfelel-e? Kétségtelen annak a szükségessége, hogy népművészetünk a turisták szórakoztatását is kell, hogy szolgálja, de akkor az feleljen is meg a tiszta, izléses folklór-követelményeknek. Fel kellene használnunk azokat a lehetőségeket, amelyeket néprajzkutatóink feltártak és gyűjtöttek. Olyan népzene- és néptánc-kultúrával rendelkezünk, amelyet meg kell ismertetnünk a hazánkba érkező turistákkal.” (Idegenforgalmi Közlemények 1984/3.)

A népzene iránti hatalmas érdeklődésnek köszönhetően gomba módra szaporodnak az amatőr népzenei együttesek. A fejlődés mértéke az 1984-es és a legfrissebb (2001-2002-es) adatok összehasonlításával vizsgálható. A Téka és a Sebő együttes által megjelentetett tájékoztató füzetek révén pontos információkkal rendelkezünk az egykori zenekarokról és táncmuzikáikról.

1984-ben összesen hét együttesnek volt állandó táncmuzika Budapesten: keddenként a Muzsikásnak az Fővárosi Művelődési Házban, csütörtökön a Sebő Együttesnek a Kassák Klubban, pénteken a Tékának az Almásy téren, a bolgár, macedón, görög zenét játszó Zsarátnoknak a Lágymányosi Közösségi Házban, szombaton a Kalamajkának a Molnár utcában, Jánosinéknak a MOM-ban, a Kamarásnak a Józsefvárosi Művelődési Házban.

Ezzel szemben 2001/2002-ben közel 50-60 állandó táncmuzika működik az ország területén, ennek közel 75 százaléka Budapesten. A kínálat óriási: az indiai zenei klubtól az ír-kelta, balkán, délszláv, cigány, görög, skót, klezmer, német és magyar táncmuzikáig. A népzenei együttesek, rendezvények és klubok elterjedése megerősíti azt a tényt, miszerint fizetőképes kereslet van rájuk.

A népzenei programok számának növekedésével egyre több ember kerül kapcsolatba és ismerkedik meg a népzenevel. Megnőtt az igény arra is, hogy nyáron összejöjjenek valahol vidéken vagy külföldön, a

munkahelyüktől és lakóhelyüktől távol, hogy együtt zenéljenek, kapcsolódjanak, szórakozzanak. A tapasztalatok szerint egyre több a magyar népzene után érdeklődő külföldi turista. Ezek az emberek pénz és fáradságot nem kímélve felkeresik a nyári táborokat, majd élményekkel feltöltődve és sok friss ismeretséggel gazdagabban térnek vissza hazájukba. A kapcsolatoknak köszönhetően többen ismét felkeresik hazánkat.

A nyári népzenei táborok mindig igen jelentős szerepet játszottak az ifjúsági turizmusból. A táncmuzika fejlődésének kezdetén (1975) már számos népzenei-nomád tábor közül választhattak az érdeklődők. Közülük csak az ismertebbeket említeném. Az első táborokat még a Kassák Klub és a Sebő együttes szervezte, majd hamarosan a Téka együttes is rendezett nyári népzenei és kézműves táborokat. E táborokról rövid beszámolókat olvashatunk a zenekarok, egyéb szakmai szervezetek, valamint a művelődési házak által kiadott népzenei vagy táncmuzika tájékoztató füzetekben. A korabeli fényképek (mind a mai napig) visszaadják azt a csodálatos hangulatot, amely a népzenei és népművészeti táborokat jellemezte. A „hivatalos” korabeli szakirodalom ezekről az eseményekről (véleményem szerint) nem túl gyakran számolt be.

1997-ben megközelítően 25, 2001 nyarán pedig már kerekén 40 nyári népzenei tábor közül választhatott a belföldi és a külföldi érdeklődő. A szakértők szerint a népművészettel foglalkozó folkMAGazinban sem a teljes kínálat jelent meg, csupán a legjelentősebb és legnagyobb érdeklődésre számító táborok listája. Nagyobb rendezvények alkalmával számtalan szórólappal buzdít mindenkit a részvételre. A számok ismeretében és a dinamikusan növekvő tendencia figyelembevételével kijelenthető, hogy egyre többen érdeklődnek a magyar népi kultúra és az ehhez kapcsolódó nyári táborok iránt.

Akik nem ismerik a népművészetben és a népzeneben rejlő értékeket, gyakran kétségbe vonják e táborok jelentőségét. A tapasztalatok azonban másról tanúskodnak. Az emberek többségét ugyanis örömmel tölti el az a tudat, hogy kiszakadva a sivatár hétköznapiokból, egy csendes kis félreeső faluban, barátaival együtt zenéljen, énekeljen, szórakozzon. Fontos vonzerőt jelent az is, hogy megismerheti az eredeti népzeneét, hasonló gondolkodású emberekkel teremthet kapcsolatot, köthet barátságot. A programok alkalmával kipróbálhat érdekes hangszereket, s megtapasztalhatja azt a baráti hangulatú légkört, ami ezeket a táborokat jellemzi.

Véleményem szerint a népzeneért lelkesedő fiatalság fizetőképes keresletnek tekinthető, ezért közvetett módon általuk is növekszik hazánk idegenforgalomból származó bevétele. A népzenei turizmus miatt nem kell a természetes környezetet megbolygatni, szennyezni. Törekedni kell arra, hogy jó minőségben, széles társadalmi réteget tudjon megcélozni, hisz ez mindannyiunk érdeke.

ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatom célja az volt, hogy bebizonyítsam a turizmus és a népzene közötti kapcsolat létezését, felhívjam a figyelmet az általam alkotott új fogalom, a „népzenei-táncmuzika turizmus” fontosságára, valamint a benne rejlő lehetőségekre. Három fejezetre tagoltam munkámat, melyben először bemutattam az idegenforgalmat és a kulturális turizmust, majd a népzene jelentőségét és annak idegenforgalmi kötődéseit, végül a két terület kapcsolatát, azaz a népzenei-táncmuzika turizmust.

A szakirodalom hiányát gyakran személyes tapasztalatokkal pótoltam. Amikor lehetőség nyílt, összehasonlítottam a témával kapcsolatos számadatokat, hogy konkrét tényekkel támasszam alá a népzenei-táncmuzika turizmus életképességét, versenyképességét, valamint jövedelmezőségét.

Részletesen bemutattam a népzenei-táncmuzika turisztikai ág kialakulásának első jeleit. Felhívtam a figyelmet arra, hogy már az első táncmuzika is tökéletesen megfelelt a turizmus elvárásainak. Kiemeltem főbb jellemzőit és részleteztem a rekreáció legkülönbözőbb megnyilvánulásait is. Ráműtöttem, hogy a jó közösségi szellem összetartóvá, nyitottá és érdeklődővé teszi a résztvevőket, akikre nem jellemző a rasszista, agresszív, durva és kirekesztő viselkedés.

Megfogalmaztam, hogy a magyar népzene, kuriózuma folytán, jelentős szerepet kaphatna a nemzetközi turizmusból is, hiszen egyedi-

Kalamajka együttes (Székely Levente - hegedű, Dövényi Péter - kontra, Nagymarosy András - bőgő); Jávoroka Lilla és Sára Ferenc
Archív fotó – 80-as évek, Budapest, Selyemgombolyító (Bodor Ferenc hagyatékából)

ségével, valamint magas színvonalú „szolgáltatásaival” képes kitűnni. Kiemeltem, hogy versenyképességünk és bevételeink növekedéséhez érdekessé, egyedivé kell válnunk, s olyat kell kínálnunk, ami csak nálunk létezik. Magyarország – történelmének köszönhetően – bővelkedik ember alkotta látnivalókban, ugyanakkor léteznek olyan adottságai is, amelyek sehol máshol nem találhatók meg. Ezek közé tartozik a népzene. Példaként megemlítettem a világhírű Muzsikás együttest, amelynek tagjai saját bőrükön tapasztalhatták népzeneink sikerét és a nyelv ismeretétől való függetlenségét. Európai turnéik igazolták, hogy a magyar népzene nemcsak a magyar népé, hanem mindenkié, aki szereti, hiszen az európai kultúra szerves része.

Tényekkel igazoltam, hogy mára népzeneinket a világ szinte minden táján ismerik és szeretik. Megemlítettem, hogy muzsikusainkat a világ legrangosabb zenei fesztiváljaira hívják szerepelni. Kiemeltem, hogy népzeneink bármely más igényes zenei stílussal fel tudja venni a versenyt sokoldalúságával, egyediségével és szépségével. Hangsúlyoztam továbbá, hogy fontos szerep hárul a magyar kultúra széles körű terjesztésében a nyomtatott sajtóra, amely több millió emberhez eljut. Megfogalmaztam, hogy a kulturális események és a népzenei rendezvények árucikknek is tekintendők, hiszen ezekért a „szolgáltatásokért” a fogyasztóknak fizetni kell. Rámutattam, milyen fontos az, hogy minél többen hozzáférjenek, megismerjék, s így vonzóknak és érdekesnek tartásák. Szükségessnek tartom, hogy a népzenei rendezvények eladhatóvá, értékesíthetővé és nyereséggé váljanak, ehhez azonban támogatni és reklámozni kell, mint bármilyen más árut a XXI. században.

Megalkottam a „népzenei-táncázás turizmus” szakágat, amely véleményem szerint mára a kulturális idegenforgalmunk meghatározó részévé nőtte ki magát. Felhívtam a figyelmet arra, hogy mihamarabb lehetővé kell tenni, hogy nemzeti kultúránk a külföldi turisták számára eddig kevésbé ismert oldalát is megmutathassa a nagyvilágnak. Népművészeti rendezvényeinket és táncázásainkat be kell vezetni a köztudatba, s meg kell ismertetni az olyan potenciális érdeklődőkkel, akik diszkrécionális jövedelemmel rendelkeznek. Ehhez elengedhetetlenül szükséges a társadalom különböző szereplőinek szoros együttműkö-

dése. Véleményem szerint egy olyan összefogás szükséges, amelyben együtt dolgoznának az idegenforgalmi szakemberek, a művelődésszervezők, a PR- és marketing-szakemberek, a reklámügynökségek, a népzenészek és a média.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a népzene egyre jelentősebb pozíciót szerez magának a mindennapokban. Fizetőképes kereslet van rá. Nagy az érdeklődés iránta nemcsak Budapesten, hanem országszerte is. A három nagy népzenei-népművészeti rendezvény sikere, a nyári népzenei táborok számának dinamikus növekedése, a táncházak terjedésének folyamatossága és az archaikus népzenei játékok együttesek számának emelkedése mind azt látszik alátámasztani, hogy óriási igény van iránta. Véleményem szerint ezt a keresletet (megfelelő kínálat birtokában) mihamarabb ki kell elégíteni. Leszögeztem, hogy e program megvalósításához szakképzett, turisztikai és népművészeti ismeretekkel is rendelkező munkaerő, megfelelő infrastruktúra és vonzó természeti környezet szükséges.

Véleményem szerint megéri befektetni a népzenei-táncázás turizmusba. Nemcsak azért, mert oktatási, művelődési, hagyományörző és szórakoztató célokat szolgál, hanem azért is, mert jelentős szerepet játszhat kapcsolatainkban, valamint hazánk külföldi megítélésében is. Kulturális előnye mellett - nem utolsó sorban - jelentős bevételhez juttathatja hazánkat.

A jövő feladatai közé tartozik az is, hogy a magyar népi kultúra köztudatban lévő hamis „puszta-piroschka-cigányzene” képét egy ma már korszerűbb valódival kell felváltani, majd azt hatékonyan és folyamatosan kommunikálni belföldön és külföldön egyaránt. A MAGYart elnevezésű kulturális programhoz hasonló rendezvények sikeresen befolyásolhatják hazánk európai megítélését, éppen ezért törekednünk kell arra, hogy világszerte minél több helyen, magas színvonalon jelenjen meg kultúránk és ezen belül népzeneink az érdeklődő közönség előtt.

Remélem, hogy munkám is hozzájárul valamelyest ahhoz, hogy a magyar népzene a közeljövőben az őt megillető helyre kerüljön hazánk turizmusában (is).

ARCHIVÁLÁS ÉS KATALOGIZÁLÁS A BUDAPESTI KÖZINTÉZMÉNYEKBE 1990 ELŐTT

Németh István a 2001. szeptember 14-15-én Dunaszerdahelyen rendezett népzenei konferencián elhangzott két előadása írott változatát bocsátotta rendelkezésünkre. A sokunk számára nem kevésbé érdekes második témáját – Kellene-e korlátok a népzenei hangfelvételek terjesztésénél? – következő számunkban közöljük. A konferencia teljes anyaga várhatóan 2003-ban jelenik meg a dunaszerdahelyi Gyurcsó Alapítványnál, Huszár László gondozásában.

1969-ben kezdtem dolgozni a Népzene Kutató Csoportban. A Hangarchívumban eltöltött harminckét év bátorított fel arra, hogy műszaki végzettségem és beosztásom ellenére, egy ilyen tudományos konferencián előadásra vállalkozzam. Egyeztetve a következő előadóval, az eredeti címhez képest, előadásomban most csak a Hangarchívum múltjáról beszélek. A jövőről az Archívum osztályvezetője, Pávai István fog majd előadást tartani.

Úgy vélem, hogy a népzenei hangarchívum története, eddigi működésének tapasztalatai mások számára is hasznosak lehetnek a népzenei gyűjtések archiválásánál. Nagyon hasonló feladatokat, problémákat kell, vagy kellene megoldani más gyűjteményeknél is. Szeretném hangsúlyozni, hogy a hangfelvétel nem csak egy megelőző forrása a kottának, majd a megjelenő kiadványnak, hanem olyan információkat is tartalmaz, amit a kottairás nem képes visszaadni. Tudomásul kell vennünk, hogy kottairásunk egy nagyon primitív jelrendszer, ami az elhangzó valóságnak csak egy töredékét képes rögzíteni, vagy ha nagyon pontosan igyekszünk leírni az elhangzottakat, akkor az előadás egyszerűen értelmezhetetlenné, reprodukálhatatlanná válik a bonyolult kottakép miatt. Éppen ezért, a hangfelvételt őrizni kell, hogy utána reprodukálható, megismerhető, tanítható legyen a korábban rögzített zene. Nézzük, melyek is egy gyűjtemény fő feladatai.

1. *A gyűjtemény gyarapítása.*
2. *A beérkezett anyag leltározása, katalogizálása, feldolgozása.*
3. *A kutatók, érdeklődők, felhasználók kiszolgálása.*
4. *A gyűjtemény megőrzése a jövőnek, az utókornak.*

Gyarapítás. Egy gyűjteménynek a gyűjtési területen belül mindig a teljességre kell törekednie. A teljesség tehát egy regionális gyűjtemény esetében az adott területről származó felvételek összességét jelenti. Egy központi gyűjteménynek, mint a Zenetudományi Intézet Hangarchívuma, a teljesség a teljes magyar nyelvterület népzenei anyagának az összegyűjtését jelenti. Egy-egy részterület kutatásakor mindig kiderül, hogy a már meglévő anyagok viszonylag milyen kevesek, milyen kis mennyiségűek, a kutatás számára optimálisnak tekinthetőhöz képest.

Leltározás, katalogizálás, feldolgozás. Folyamatos, precíz nyilvántartások nélkül egy gyűjtemény kezelhetetlen, használhatatlan. A katalógusokat, nyilvántartásokat, lehetőleg naprakészen kell vezetni. Amikor beérkezik egy anyag a gyűjteménybe, akkor azt adatolni, jegyzőkönyvezni, kell, hogy mindent, amit tudunk róla, azt rögzítsük. Ez nagyon fontos, mert amit a gyűjtéskor, illetve a gyűjtés után rövid időn belül nem rögzítünk, nem írunk le, az az adat elvész. A hiányok öt-tíz év múlva már pótolhatatlanok.

A leltározott adatokat különböző szempontok szerint katalogizálni kell, mert a katalogizálatlan, feldolgozatlan anyag a kutató számára olyan, mintha nem is létezne. Cél az, hogy minél többféle szempont szerint tegyük lehetővé a keresést, és minél gyorsabban megtaláljuk az egyes szempontok szerint keresett tételeket.

Szolgáltatás. Az adott gyűjteménynek ki kell elégíteni a kutatók és az érdeklődők jogos igényeit. Biztosítani kell a tudomány és a közművelődés számára a gyűjteményben való keresést, kutatást. A felhasználók viszont sohasem veszélyeztethetik az archív anyag

épségét. Tehát nagyon veszélyes az a gyakorlat, amikor a pillanatnyi felhasználás vagy kutatás miatt használnak, kölcsönöznek eredeti dokumentumot.

Megőrzés és archiválás. Egy gyűjtemény kialakulása, fennmaradása esetenként több generáció sok-sok munkájának az eredménye. A Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetében található Népzenei Archívum kezdetei például több mint száz évre nyúlnak vissza. A mindenkori kezelőnek kötelessége szakszerűen tovább őrizni a gyűjteményt. A megőrzés fontos feltétele: megfelelő hőmérsékletű és páratartalmú tárolóhely. Tehát lehetőség szerint klimatizált körülmények között kell tárolni az adathordozókat. Mágneses hordozók esetén, magnószalagoknál, videóknál a külső mágneses tértől is óvni kell azokat.

Az archiválás legegyszerűbb és rendszerint igen eredményes módszere az archív anyag elzárása a tisztelt kutatók elől. Csak úgy van esély egy gyűjtemény fennmaradására, ha az eredeti, egyedi archív példányokat a kutatók, a felhasználók nem vehetik kézbe. Példát vehetünk Martin Györgyről, aki a saját filmfelvételeit csak akkor nézte meg, amikor már másolat készült róluk. Ő az ötvenes évektől kezdve már filmre rögzítette a táncokat. Volt olyan film, amit 25 évig sem nézett meg, mert nem volt pénz a film másolására. Csak a kilencvenes években került sor ezen filmek másolására és a kutatás számára hozzáférhetővé tételére. A kutatói kézbe vétel során óhatatlanul elhasználódik, romlik, sérül, sőt elég gyakran el isvész a kiadott példány. Felelőtlenség megismételhetetlen hang- vagy képfelvételt az érdeklődőknek kiadni.

A kutatás számára másolatot kell biztosítani, az eredeti példányokat pedig el kell zárni. Ezt minden más gyűjtemény számára is követendő példának tartom. Magyarországon a néprajzi, népzenei felvételek készítése több mint száz éves múltra tekint vissza. Az első időszakban, Vikár Béla gyűjtéseitől az ötvenes évekig, a Néprajzi Múzeum volt a népzenei felvételek központi gyűjtőhelye. Itt gyűjtötték össze és őrizték meg a fonográf felvételek legnagyobb részét, több mint 4500 hengert, mintegy 200 órányi hangfelvételt. Ezekon kívül csak pár száz népzenei fonográf henger maradt más múzeumokban, egyetemeken, illetve magángyűjtőknél. Ugyancsak a múzeum őrzi az 1936-ban kezdődött Pátria sorozat lemezeit és fémmatricáit. Az intézményben nem csak megőrizték a fonográf hengereket, hanem Bartók, Kodály, Lajtha és más népzene kutatók a dallamokat is lejegyezték a hangfelvételekről. Sajnos a század első felében a technikai és pénzügyi feltételek nem tették lehetővé a hengerek másolását, ezért a feldolgozás, a részletes lejegyzés során sok hengernél, szó szerint lejegyezték a hangot a viaszhengerről. (Például több Lajtha László által részletesen lekottázott dallamnál tapasztalható, hogy ő szó szerint „le-jegyezte” a hangot a fonográf hengerről, rárakta a kottapapírra, és manapság azokon a fonográf hengereken alig lehet értelmezhető zenei hangot hallani a nagy alapzaj mellett.) Ráadásul a használat során több henger is összetört. A gyűjtemény gyarapítása, feldolgozása és időtálló archiválása, tehát fémmatrica készítése a 60-as években Lajtha László halála után fokozatosan elsorvadt.

A háború után az 50-es évektől kezdve több intézmény – mint az Állami Népi Együttes, a Népművészeti Intézet és mások – munkatársai is készítettek népzenei, néprajzi felvételeket. Ezek a helyeken azonban a népzenei felvételek nagy része megsemmisült, a dallamok, szövegek lejegyzése után ugyanis egyszerűen letörölték a felvételt a szalagokról, mondván, hogy a papír olcsóbb. Ha kész a kotta, majd eljátssza a zenekar, leénekelni az énekkar. A

drága, nehezen megszerezhető import magnószalagra pedig újabb felvételeket készítettek.

A letörléstől megmenekült hangfelvételek is többnyire nagyon rossz állapotban maradtak fenn, mert az egy példányos eredeti hangfelvételekről készült a dallamok, a szövegek leírása. Az eredeti szalagot a munkatársak rendszeresen használhatták, és többször bele is töröltek a hangfelvételekbe. Az MTA Népzene kutató Csoportban szerencsére nem ez volt a gyakorlat. Először is a gyűjteménybe került hangfelvételtől másolat készült, úgynevezett AP lemez. A kutatók ezt a kópiát használhatták, erről jegyezték le a dallamot, szöveget. Az eredeti hangdokumentumot a kutatók többé nem vehették kézbe, még a gyűjtő sem.

1958-tól Sztanó Pál volt a Hangarchívum vezetője. Ettől kezdve a gyűjtemény nemcsak a Népzene kutató Csoport munkatársainak felvételeivel gyarapodott, hanem a más intézményekben őrzött felvételeket is átmásolták a Hangarchívumban. Sztanó Pál és Csapó Károly a Néprajzi Múzeum teljes fonográf gyűjteményét átjászta magnószalagra. Ugyancsak szalagkópia készült Kodály Zoltán saját hengereiről, a vidéki múzeumokban őrzött fonográf hengerekről és más gyűjtők fonográf hengereiről. A teljes Pátria sorozatról is őriz magnómásolatot a Hangarchívum, akárcsak a Magyar Rádió által készített autentikus népzenei felvételek egy részéről is. Azért is szerencsés, hogy készültek másolatok, mert a Rádióban időközben többször selejtezték a hangfelvételeket, és sajnos az intézmény 50-es években készült népzenei felvételeiből jó pár a Magyar Rádió Hangarchívumában már nincs meg, csak az a másolat, ami nálunk megmaradt.

A 60-as évek végére Magyarországon már a Népzene kutató Csoport mondhatta magáénak a legnagyobb népzenei hangfelvételi gyűjteményt. A csoport céljának tekintette a hiteles népzenei felvételek minél teljesebb összegyűjtését. A magyarországi gyűjtőkön kívül több határainkon túli magyar népzene kutató felvételeit is az archívumban őrizzük. Sztanó Pál és a Hangarchívum hírnevének köszönhetően a máshol dolgozó néprajzos szakemberek is itt helyezték el a gyűjtéseiket saját intézményük helyett, mert anyagukat nálunk, a Zenetudományi Intézetben érezték biztonságban. A Zenetudományi Intézet őrzi például Andrásfalvy Bertalan, Erdélyi Zsuzsanna, Manga János, Schmidt Éva és mások gyűjtéseit, pedig ők sosem voltak az intézet munkatársai.

A 70-es évek elejétől Martin György ösztönzésére és szakmai irányításával a fiatal táncmuzikus zenészek új lendületet adtak a határon túli népzenei felvételek gyarapodásának. Tömegével készültek szalagos és kazettás magnókkal a felvételek, melyeket az archívum számára magnószalagra másoltunk. A gyűjtemény gyarapodásának tempóját jellemzi, hogy 1970-ben hozzávetőleg 1700 magnószalagunk volt, 1975-ben már 2900, és 1980-ban már 3000. Jelenleg 6300 tekercs magnószalagon, 275 tekercs Webster magnódróton, 280 DAT kazettán, 150 videokazettán, 110 minidisc-en, és körülbelül 1000 audio CD-n, összesen mintegy tíz-tizenegyezer órányi hangfelvételt őrzünk a klimatizált raktárunkban. (Az állandó hőmérséklet és a páratartalom megnöveli a magnószalagok, hanglemezek és filmek élettartamát.)

Az elmúlt 50 év tehát bebizonyította, hogy az archív kép- és hanganyag, megőrzésének egyik alapfeltétele az eredeti felvétel elzárása a felhasználóktól, ennek viszont az a feltétele, hogy munka-

kópiát kell biztosítani az érdeklődők, a kutatók számára. A Népzene kutató Csoportban, majd az egyesítés után a Zenetudományi Intézetben a kezdetektől fogva saját vágású hanglemezeket készítettek a magnófelvételekről. A kutatók ezeket az AP lemezeket hallgathatták, erről jegyezheték le a dallamokat. Összesen 9140 darab AP lemez készült az évek során.

A 80-as években technikai korszakváltás következett be. A hagyományos hanglemez gyártása háttérbe szorult, majd a 90-es évekre szinte teljesen felváltotta a CD. Nálunk is megszűnt az AP lemezek készítése, mivel nem tudtunk elérhető áron nyers lakklemezeket beszerezni. A nagy mennyiségű munkakópia számára a magnókazetta nem vált be. Nagyon nehezen kezelhető, nehezen található meg a szalagon belül egy-egy dallam, gyorsan tönkremegy, összegyűrődik, elszakad stb. Ezért öt éve elkezdtük a gyűjteményünk digitalizálását és CD-re írását. Eddig több mint kétezer

órányi hangfelvételt digitalizáltunk és írtunk CD-re. Szeretném hangsúlyozni, hogy a CD-t nem tekinthetjük a hangfelvételek igazi tartós megőrzésére alkalmasnak. A nagysebességű magnószalagnak az élettartamát (50-60 évet) csak jó esetben érik el, de tapasztaltuk, hogy akár 10-15 év után már használhatatlanná válik.

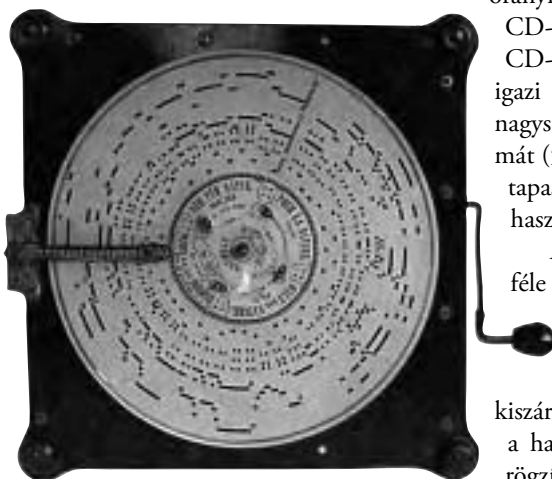
Az elmúlt több mint 100 év alatt sokféle hanglemez rögzítették a hangfelvételeket. A fonográf henger törékeny, sérülékeny és rossz hangminőségű. A lakklemez a lakkréteg kiszáradásával zajossá válik, tehát romlik a hangminőség. Minden mágneses úton rögzített felvétel idővel demagnetizálódik, egyre inkább hallgathatatlan lesz. A mágnes-

es elvű rögzítés közül legtartósabbnak a nagysebességű 38 cm/sec-os analóg magnószalag tűnik, ami kb. 50-60 évig elég jó minőségben megőrzi a hangot. Az aranyozott felületű egyedi írható CD-k talán megközelítik ezt az élettartamot.

Eddig egyedül a fémmatrica bizonyult alkalmasnak a hangfelvételek megnyugtató, tartós megőrzésére. A nikkel fémmatrica több száz évig megőrzi minőségromlás nélkül, és kezelés, ápolás nélkül a hangfelvételt. Nem igényel utólagos karbantartást, frissítést, különleges tárolást. Egy hátránya, hogy nagyon drága, ára az egyedi CD előállításának körülbelül a húszszorosa. Míg egy CD-lemez 2500 forint körüli összegért előállítható, addig egy órányi matrica előállításának költsége 50.000 forint körül mozog.

Lajtha László vezetésével a Néprajzi Múzeumban fémmatrica készült a teljes Pátria sorozatról, akárcsak Kodály Zoltán összes népzenei hangfelvételeiről. (Ezeket a Kodály Emlékmúzeum őrzi.) A Hungarotonnál korábban megjelent autentikus népzenei lemezekből 56 darab matricát kaptunk megőrzésre. Szerencsére nálunk meg is őrizték, mert a Hungaroton időközben az összes fémmatricáját beolvasztotta. A Zenetudományi Intézet az elmúlt években 280 fémmatricát készített.

A Népzenei Hangarchívum anyagának összegyűjtése kutatók százainak köszönhető. Óriási anyagi befektetést is igényelt az elmúlt évszázad során a felvételek elkészítése és megőrzése. Több százmillió forint a Hangarchívumban őrzött anyag fizikai értéke – amennyibe került –, eszmei értékét nem is merem megbecsülni, hiszen ezen felvételek nagy része pótolhatatlan. Ezt az értéket kötelességünk megőrizni. Magyarországon csupán mintegy 200 órányi népzenei felvételt archiváltunk fémmatricára. A teljes gyűjteményünk több mint 10 000 óra. A Hangarchívumnak tehát alig két százalékát tudtuk mi megmenteni, igazán időtálló hordozóra.

HÁZRÓL HÁZRA JÁRVÁN...

Számítgatom mikor is lehetett... Ezerkilencszáznegyvenkilencben, -ötvenben? Karácsony este volt. A házunkban frissen sült kalács, töltött káposzta és fenyőillat lengedezett. Ablakunk alól már elvonultak a paradicsomoló gyerekek, s az énekes leányok. Csak itt-ott hangzott fel még a faluban egy-két megkéselt leánycsapat éneke.

Egyszer csak, óriási kolompolás, csilingelés, ostorcsattogatás, kutyaugatás verte fel az utcánk csendjét. Valaki bekopogtatott az ajtónkon, szót váltott a szüleimmel, majd kisvártatva mintyánbundásan, kicsi templommal a fején, keresztapám lépett be a szobába. Mögötte koronásan, karddal az oldalán egy gyönyörű legény. Fel-alá kezdett járkalni előttünk, s furcsán, monoton hangon énekelt. A legényt ismertem is, nem is. Álmlétkodva hallgattam kántálását. Egyszerre újabb csoport nyomult a házba. Bundás, maszkos szörnyekkel telt meg a szoba. Sikoltozni kezdtem rémületemben. Édesanyám magához ölelt, csitítgatott:

– Ne féj kicsim, nem bántanak! Ez csak játék! Ők a pásztorok! Tudod?! Ott meg a Kis Jézus a jászolban!

Tudtam, tudtam, hogy kik ők, már elsőáldozó is voltam, de csak akkor nyugodtam meg, amikor végre kivonultak a házból, majd vállukra vetett csuklyával visszatértek egy-egy pohárka borra. Csupa ismerős férfi volt. Sorra kezelt apámmal, István napja alkalmából jó egészséget, szerencsét kívántak neki, majd elvonultak.

Az éjféle misére menet még egyszer találkoztunk velük. Nagy fűrtökben rajzottak körülöttük a gyerekek. Visongtak, hógolyókkal dobálózta. Ők vonultak szép komolyan, viharlámpáik imbolygó fényével a behavazott, sötét utcán. Akkor se ijedtem meg, amikor a „Hammubotos” a „pungájával” gyengéden hátbavergetett.

A parasztházból kialakított kicsi templomban összeszűföldöttünk. Az oltárlépcső elé furakodtam, miként mindig, a vasárnapi szentmiséken is, ministráló unokabátyám háta mögé álltam. Boldogan, tiszta szívvel zengtem a többiekkel, hogy „Mennyből az angyal, lejött hozzátok...”, majd azt, hogy „Fel nagy öröme, ma született...”

Ó Istenem! Akkor még nem tudtam, mennyire kellett akkoriban a mi cseppnyi falunk, felsőháza népének is az öröm! Nem tudtam még a tengeri bánatról, ami a felnőttek szívében rejtezett. Éppen csak, hogy túl voltunk a világháború borzalmain. Mi, bukovinai székelyek a Bukovinából való kitelepítés, a bácskai menekülés, a völgyeségi letelepítés kitörölhetetlen, fájdalmas emlékeivel, fejünkön a tizedik parancsolat megszegésének átkával; a felvidéki magyarok a Paradicsomból való kiűzetés friss élményével; s az evangélikus templomban összesereglett helybéli németek a Szibériába elhurcolt családtagjaik ordító hiányával, a kitelepítés kicédulázott rémével szívükben ünnepelték a Megváltó születését.

Úgy emlékszem, hogy a falunkban nem betlehemeztek többé. Államiilag betiltották. Szomorú idők és új megpróbáltatások vártak a háromféle népcsoportra.

Az ezerkilencszázhatvanas évek elején számos rokonunkkal, ismerősünkkel, Érdre költöztünk. Akkoriban már közel kétszáz bukovinai székely család élt a hatalmasra duzzadt agglomerációs faluban. Érd minket is elnyelt jótékonyan, miként a téészesítés elől, munka- és tanulási lehetőség után idesereglett más népeket. Nekünk, bukovinai székelyeknek kétszáz év óta ez lett az első szabadon választott lakóhelyünk.

Frissen végzett tanítónő voltam, az elsőik közül való, akik bukovinai székelyek, s a tetejében leánylétükre tanulhattak. Már főiskolás koromban gyűjteni kezdtem a bukovinai székely hagyományokat a völgyeségi, székelyek-lakta településeken. Ebben az időben erősen kezdett foglalkoztatni a népcsoportunk története. Kik vagyunk, honnan jöttünk, mi történt velünk és miért történt?

1968-ban, amikor először útlevelet kaptam, elindultam visszafelé őseim útján. Madéfalva, Moldva, Bukovina volt az útirány. Hadikfalva, Andrásfalva, Istensegíts, Fogadjisten, Józseffalva utcáin, mezőin, virágos

rétjein, a fűzesekkel övezett gyönyörű Szucsáva folyó partján megelevenedtek apám, nagyszüleim, adatközlőim elbeszélései. Mindent felismerem sosem volt „szülőföldemen”. Mintha minden, ami megesezt ezen a tájon, velem történt volna. Sírva bolyongtam a vadrózsával benőtt, ősbözőtá vált hadiki temetőben, hogy megeljem fiatalon meghalt nagymamám sírját, hasztalanul.

Vasárnap délelőtt a hadiki templom előtt állodgálva, a felzendülő hangzúgásban azt reméltem, hogy favirágrokolyás asszonyok, harisnyás, zsinóros lánjs férfiak tódulnak ki majd az ajtón. Katrincás asszonyok, inges, gatyás, széles derékű férfiak jöttek ki, rám mosolyogtak s kedvesen köszöntöttek.

– Bunezioa, domna!

A szívem nehéz lett, mint a kő. Azon az estén sokáig sírtam fejemet a párnába fúrva, a még 1941-ben ottragadt, árva, magyar öregasszony tisztaszobájában.

Veronka néni nem vigasztalt, megszokta, hogy akik hazamennek, sírnak. Másnap megmagyarázhatatlan mámor lett úrrá rajtam, szinte ujjongtam: Nincs semmi baj! Mi már otthon vagyunk! Hála legyen az Istennek, mi már otthon vagyunk!

Hazatérésem után újult erővel folytattam a székely hagyományok gyűjtését. 1971-ben, tizenegy székely asszonyból, leányból megalakítottam az Érdi Bukovinai Székely Népdalkört. Ez a kis közösség lett a lelke az Érdre szakadt bukovinai székelyeknek. Sok esztendőbe telt, míg levetkőzték székely származásuk miatti szégyenérzetüket, ami a sok elszenvedett megaláztatás miatt szinte beléjük égett.

Miközben újratánítottam sok, napjainkra már feledésbe merült, régi stílusú népdalt, mesélni kezdtem a történeti mondáinkat, meséinket, örökké foglalkoztatott a betlehemes játék színpadra állításának gondolata. Néhányszor meghívtuk az érdi művelődési házba az Izményi Székely Együtttest. Ők az andrásfalvi betlehemeset játszották. Az érdi székelyek, akiknek zöme hadikfalvi származású, nagy szeretettel fogadták ezeket az előadásokat, de mindig mondogatták, hogy a hadikfalvi csobánolás azért szebb volt.

Bár arra reményem se volt, hogy egyszer Érdre is betlehemes csoport alakulhasson, azt gondoltam, valamilyen formában mégis megmentem a hadikfalvi betlehemeset. Akkoriban készült a népdalköröm hanglemeze, gondoltam, hogy legalább arra felvesszük.

1985-ben dr. Forrai Ibolya, bukovinai székely néprajzkutató rendelkezésemre bocsátotta az általa Kétyen gyűjtött hadikfalvi betlehemes játék szövegét. Ezzel indultam el a dallamok után, előbb Érdre kérdezősköd-

tem, majd, amikor nem boldogultam, én is Kétyre utaztam, az egykori hadikfalvi kántorhoz. Orbán József és felesége nagy igyekezettel próbálták felidézni a dallamokat, de már igen öregek voltak, s emlékezetük rostáján sok minden kihullt. Ahogy töprenkedtek, egyszer csak Józsi bácsi megszólalt:

– Rózsika, hát miért nem kérdezed meg Antal bácsidot? Ő biztosan emlékszik, mert Hadikfalván, a legutolsó karácsonyon, negyvenben, ő volt a király.

Nagybátyámék tőlünk kétháznyira laktak. Átmentem hozzájuk s egy fél óra alatt felvettem az egész hadikfalvi betlehemest. Hamarosan kiderült, hogy vannak még Érden néhányan, akik Bukovinában is játszottak a betlehemesben valamilyen szerepet. Felkerestem őket, s néhány fiatal férfival meg a népdalkör tagjaival kiegészítve hamarosan összeállt a betlehemes csoport.

Heteken át próbáltunk, lelkesen, az öregek irányításával, majd megtörtént a hangfelfelvétel. Már a stúdióban mondogatták az emberek, hogy milyen jó lenne „rendesen” eljátszani a csobánolást. Valaki tudni vélte, hogy valakinél, Tolnában van egy betlehem, amit még Bukovinában készíttettek, s hogy az éppen olyan, mint a hadikfalvi templom. Alig titkolt szándékkal sorolgatták, hogy mi mindenre lenne szükség a betlehemezéshez, ami, természetesen tudják, nincs. Nem nagyon akartam kötélni állni, de azért szereztem egy autót, s elindultam, hogy megkeressem a betlehemescskét.

A hetedik faluban alkalmi gépkocsivezetőm fellázadt, megsokallta a reménytelennek tűnő házagólást s vissza akart fordulni. A nyolcadikban, Zombán, özvegy Cseke Lázárnénál megtaláltam, amit kerestem. Ezután bőrtöket gyűjtöttünk, amelyekből a férfiak megvarrták a csobányok bundáit, az asszonyok elkészítették a koronákat, s összeszedtük a többi szükséges kelléket is.

Az első előadásaink 1985 karácsonya táján, Budapesten voltak, a Kertészeti Egyetemen és a Szabó Pál Művelődési Otthonban. Az érdi közönségnek 1986 vízkeresztjén mutattuk be a hadikfalvi betlehemest. Elmondhatatlan, megrendítő élmény volt, amikor a nézőtérben ülők anynyi esztendő után, újra láthatták a saját betlehemesüket. Könnybe lábadt szemmel, együtt fújták velünk az énekeket, mormolták a szövegeket, mintha mindenkinek egyszerre tért volna vissza az emlékezete.

Kóka Antal nagybátyám a Királyszolga szerepét játszotta. Halálos beteg volt már, de még ez egyszer játszani akart. A játék végén fejére akarta tenni a betlehemet, hogy szerepe szerint kivezesse a csoportot. Ekkor ereje elhagyta, a karjai lehanyatlottak. Csak az ölében tudta kivinni a kicsi, hadikfalvi templomot. Két hét múlva elhagyott bennünket. Aztán, sorra elballagtak utána, az öreg pásztorok is, Galambos Péter, az Öreg csobán, László Gáspár, a Szürke, s végül Csernik Gáspár, a Fekete.

Az eltávozottak helyére mindig léptek mások. Karácsony táján újra és újra felékesítjük a kis betlehemünket, s elindulunk, hogy ahol befogadnak, ott a hadikfalvi csobánolás verseivel elmondjuk:

*Mi nem azért jöttünk, hogy komédiázzunk,
Vagy valami tréfás játékot indítsunk,
Hanem egy fertájnýt mulatni kívánunk,
Míglen a Krisztusról mi példát mutassunk.*

És el akarjuk mondani mindenkinek, az e sorokat olvasóknak is, az énekeinket hallgatóknak is, hogy:

*Dicsőség mennyben Istennek,
Békesség földi népeknek,
Jóakarató embernek!*

Kóka Rozália

Fekete Sas Könyvkiadó, 1067 Budapest, Csengery u. 51.
(36.1) 332-8931; feketesas@mail.pharmanet.hu

APRÁJA * APRÁJA * APRÁJA

A X. Országos Népzenei Találkozóra került sor október 11-13-án Bonyhádon. Az évente megrendezésre kerülő versenyen kívül konferencia, kirakodóvásár, játszóház, Méta koncert, táncház, kiállítások és szüreti programok színesítették a találkozót.

Nyolcadik éve kerül megrendezésre a Kortárs Néptánc gála, melynek szervezője a Martin György Néptáncszövetség. A november 3-i műsorban a közelmúlt új koreográfiáiból és régebbi, ma már klasszikusnak mondható alkotásokból kaphattunk ízelítőt.

A IV. Vass Lajos Népzenei Verseny Kárpát-medencei döntőjére került sor november 9-10-én Budapesten a Csili Művelődési Központban. A hazai versenyzőkön kívül szép számban képviseltette magát a határon túli magyarság is.

November 23-án a Pesti Magyar Színházban tartotta 55 éves jubileumi műsorát a Vasas Művészegyüttes.

A Martin György Emlékév záróeseményeként tartotta előadását a Csillagszemű Gyermektáncgyüttes és a Timár Kamara Táncgyüttes november 29-én a Hagyományok Házában. Közreműködött a Pentaton Népzenei Együttes.

A Periferic Records/Stereo Kft. idén is megrendezte a Határon Túli Magyarok Zenéje estét a budapesti Zeneakadémián, amelyre december 13-án, pénteken este 19:30-kor került sor. Fellépők: Bátya citerazenekar (Felvidék), Tatros (közreműködik: Petrás Mária és Legedi László István), Söndörgő (vendég: Bakos Árpád, Délvidék)

A martonvásári Szászorszép Táncgyüttes hagyományos Luca napi műsorát tartotta december 13-án, pénteken a Fővárosi Művelődési Háznál. A műsorban közreműködtek a tordasi Pillikék, a Magyar Táncművészeti Főiskola táncosai és a martonvásári Művészeti Iskola növendékei. A talpalávalót a Dívó zenekar húzta.

„Kalotaszeg” címmel elkészült az „Élő Martin Archivum” újabb darabja, melyet december 19-én mutatott be a Budapest Táncgyüttes és zenekara, köszönetét róva le azoknak a gyűjtőknek és adatközlőknek, akik megőrizték számunkra e csodálatos világot. Az est rendező-koreográfusa Zsuráfszki Zoltán.

A Millenáris Parkban és más külső helyszíneken tartották az idei, immár XII. Nemzetközi Betlehemes Találkozót december 21-én.

Magyarországot ebben az évben a szekszárdi, sárospataki, kecskeméti, szarvasi, hidvégyardói, szegedi, tinnyei, pellérdi, tiszatardosi, köröszegapáti, szári, füzéri, érdi, kakasdi, csátaljai betlehemesek képviselik.

Bartókos karácsonyra invitálta barátait Budapest Főváros Bartók Táncgyüttese december 21-én a Budapesti Művelődési Központba. Az est programjaiban szerepelt betlehemezés, regölés, táncbemutató, táncház. A zenét, mint máskor is, a Csombor zenekar szolgáltatta.

A Muzsikás együttes hagyományos karácsonyi gyermektáncházára és koncertjére került sor december 21-én a Fővárosi Művelődési Háznál. A gyermekek programjában táncház, ajándékkészítés és a Maszk Színpad bábelőadása szerepelt. Az esti koncerten Sebestyén Márton és a Muzsikáson kívül közreműködtek Tóth Ildikó, Farkas Zoltán táncosok és a Szászcsávási Kórus.

December 22-én a Muzsikás együttes Sebestyén Márttal, Farkas Zoltánnal, Tóth Ildikóval és a Szászcsávási kórusal tartotta Karácsonyi koncertjét a Zeneakadémián.

Sem az időjárásra, sem semmi másra nem lehetett panaszunk. Étél, ital volt bőven – még a

Komárom melletti szentpéteriek is borsát-
rat állítottak, s a Csemadok rozsnyói helyi szervezete is büfét működtetett. Volt ott a völgyben sok minden: könyvsátor, népművészeti sátorok, mesterség bemutatók, babakiállítás. Idetelepítette irodáját Rozsnyóról a Szövetség a Közös Célokért, egész nap készültek a fényképek, segítettek a magyar igazolvány kérvényeinek kitöltését, működött az Új Szó, a Vasárnap sátra, s az OTP Szlovákia Bank is tanácsadó helyet működtetett. Eljöttek a környezetvédők, még a miniszterük, Miklós László is megjelent egy rövid időre. „Hazajöttem – mondta –, hiszen én is Gömörben, a murányvölgyi Licén születtem, ismer engem néptáncosként is ez az óriási színpad.”

Szóval, ezen a hirtelen összerántott szlovákiai magyarok 44. Országos Kulturális Ünnepeyn volt minden, ami szemnek, szájnak, léleknek, testnek örömet tudott szerezni. A kiváló, nagyon sokrétű, sokféle igényt kielégítő műsor délelőtt kilenc órakor Kapunyitással indult, és este tízig tartott. Látványossággal kezdetben a fúvószenekar hangjaira menetelő mazsorett csoportok, a zenei aláfestéssel pedig a különböző térváriációkban masírozó '48-as huszárok szolgáltatták. A nóta, a cigányzene és a dalkedvelőknek a Banyák István vezette csallóközi népi zenekar, az országos nótafesztivál nagyszerű győztesei, valamint a vendégénekesei (Gaál Gabriella és Madarász Katalin Budapestről) nyújtottak nehezen felejthető élményt.

A tíz órakor kezdődő, a gyerekeknek szórakozást és szereplési lehetőséget egyaránt biztosító Lánc, lánc, eszterlánc... című műsor csodálatos tehetségeket vonultatott fel. A gyermek táncgyüttesek, a Kismalom Jókáról, a Rakonca Fülekről, a kis Bodrogekői Királyhelmecről a gyermek és felnőtt tánc- és dalhagyomány kiváló képviselői, mes-

Gombaszög újra éled

A szlovákiai magyarság 44. Országos Kulturális Ünnepeye

Három év kihagyása után, 2002. augusztus 25-én újra daltól, táncból, muzsikától, meg vagy 8-10 ezer ember zsongásától volt hangos a gyönyörű völgy. Igaz, a kulturális ünnepély újraélesztése egynaposra sikeredett, de ezt az egy napot az égiek is kegyeikbe fogadták, hétágra sütött a nap, és az éjfélbe nyúló este is kellemesen langyos volt.

A nyárvégi eseményről szóló írás előző számunk lapzártáját követően érkezett. (A szerk.)

terként mozogva élték szerepüket a színpadon. Az ő műsoruk szikrázóan fényes gyöngyszem csillogtatása. Ide kívánczok: csak akkor válik igazán családi ünnepé Gombaszög, ha ezeket a délelőtti gyermekműsorokat sok-sok kiránduló család aprajánagyja együtt nézi, élvezi végig.

A déli harangszóval indított Jó ebédhez szól a nóta és az azt követő Lazítani című rádiós kabaréműsor szintén profi teljesítmény volt. Kár, hogy előadás közben a művészek elfelejtettek az órájukra nézni és bőven túlléptek a számukra kiszabott időt. Így van ez, a közönség tapsa nagy erő, s ráadást szorgalmaz a művésztől.

Szerencsére az Écsi Gyöngyi és Kovács Marcell A felvidéki népi líra gyöngyszemei c. műsorát nem zavarta ez a csúszás. Nagy kár lett volna abból a szépségből bármit is kihagyni. Iskoláról-iskolára kéne vándoroltatni ezt a műsort a szépséges előadása miatt és a tartalmáért is.

A Gombaszögi gála c. délutáni programba a rendező ügyes fogással Csáky Pál miniszterelnök-helyettes és Kvarda József Csemadok országos elnök megnyitó beszédeit is beépítette. Érzékelve a műsoridő csúszását, beszédüket mindketten rövidre fogták, mégis nagyon sok mindent elmondtak. Hangsúlyozták, hogy Gombaszög éltető megnyilvánulása kultúránknak,

s folytonosságát meg kell tartani. S hogy ez főleg tőlünk függ: elmegyünk-e majd szava-

vazni, kit választunk, hogy megfelel-e számunkra a 11-es szavazólap, mert az általuk képviselt politikai irányvonal biztosíthatja nemzetiségi kultúránk ápolásának folytonosságát is. A tapsból ítélve a jelenlévők igen nagy százaléka akarja a kulturális ünnepélyt és a kivított politikai irányvonal továbbélését.

A színpadon ezt követően egymást váltották az ország legjobb magyar éneklőcsoportjai és táncgyüttesei. Munkájuk dicséretét oldalakon keresztül lehetne zengeni, de ebben az írásban nem jut hely másra, mint felsorolásukra. Dióhéj citerazenekar Diószegről, kórus, illetve éneklő csoport Nagytárkányból, Balogfalváról, Szesztárol, Padányból, Bodrogszerdahelyről. A Felvidék kiváló néptáncgyüttesei: az Új Hajtás Diószegről, a Malmos Jókáról, az Ilosvai Nagyidáról, a Szóttos Pozsonyból – ennyien voltak a hirtelen mozgósíthatók, s ezért a műsorszerkesztés két-két fellépési blokkot biztosított részükre. Ők a kimaradt három színpadon remek koreográfiai alkotásaiból építették fel műsorukat. A látottak alapján van mire büszkének lennünk.

Tavasszal, nyárelőn alkalmam nyílt részt venni Myjaván a szlovák, Stráznycén a cseh és morva, Budapesten és Esztergomban a magyar és nemzetközi folklórfesztiválokon, és az itt, Gombaszögon látott csoportok mindegyike az ott szereplők között is a legjobbak közé soroltatott volna.

A műsorépítés élt az 1976-ban Gombaszögon először alkalmazott gondolattal: több együttes közreműködésével létrehozott közös nyitó és záró számmal ámitotta el az igen nagyszámú közönséget, mely a műsor alatt is állandóan növekedett. Mire a méltán világhírű budapesti Honvéd Együttesre került sor, a rendezők már kitehették volna a „teltház” feliratú táblát. A tömeg végigtapsolta a Romantico együttes műsorát is. Mindkét, egy-egy órás műsorcsokor a legjobbat hozta, és óriási sikert aratott. A Honvéd záró számát, a Szatmári csapás és friss-t a mintegy tízezer ember állva, háromszor is visszatapsolta.

Gombaszög a maga több mint negyvenéves múltjával országos találkozóhely, s egyben az ország-világ előtti kitarukozás fóruma is lett, fogalom, mely összetartott, felemelt és évről-évre nemzeti hovatartozási tudatunkban erősített bennünket. Bizonyította: a magyar kultúra nagy érték, részé a tánc, a dal, a zene a legszebbek közé tartozik, s erre büszké lehetünk.

Takács András

HELYREIGAZÍTÁS

Lapunk előző számának 5. oldalán ez a fotó téves képaláírással jelent meg. A helyes névsor, illetve az adatok a következők:
Luresi György „Gyurica” – primás (sz.: 1910),
Mikó Albert – kontrás (sz.: 1908),
Moldován „Ilka” György – kisbögös (sz.: 1927)

Téli áldás Széken

Hosszú téli estéken akaratomon kívül is többet időzöm könyveim míves szellemű társaságában. Segítségükkel elmélkedem, utazom szárazföldön vagy vízen, valahonnan valahová valamiért. És nem utolsósorban emlékezem többek között arra is, hogy miként védekezünk az anyanyelvünk „gerinccsigolyáit örökösen kínozó meszesedés ellen”.

Bármennyire hihetetlennek tűnik, az olvasás varázsa megkaparinthatja az embert még egy faluban is, ahol a tanítón, a papon és a jegyzőn kívül senki nem rendelkezik saját könyvjúteménnyel. A mi házunk sem erről volt híres, egy-két kalendáriumon kívül nem sok lapozgatnivaló akadt. A könyvek hiánya mégsem az emberek kultúra iránti közömbösségéről tanúskodott. Mihelyt a nehéz, őszi betakarítási munkák a földeken befejeződtek, a tél is beköszöntött. Ilyenkor a falusi ember is több időt szentelhetett a „szellemi magvetésre”.

Emlékezetembe villan, ahogyan az esti harangszó után jöttek hozzánk a szomszédok „fonóba”, hónuk alatt a hímzőkerettel, guzsallyal. Mikorra a maguk és a falu gondját megvitatták, és már az ujjuk között sem pörgött villámgyorsan az orsónyél, valamelyik férfi kabátzsebéből előkerült a könyv. Míg szertartásosan kiszabadították a vászontakaróból, addig anyám még egyet törölt a tiszta asztalon. Módot és teljes biztonságot teremtetek a felolvasáshoz.

Velük együtt hallgattam és könnyeztem meg a János vitézt, az Egri csillagokat és több csokorra való balladát, majd a végén a hosszan tartó „kiértékeléseket”, hogy ők miként cselekedtek volna a főhős helyében...

Többször láthattam, hogy igen féltett kincsük a könyv. Az apró gyerekek elől valósággal rejtegették, hogy megőrizhessek nekik, hiszen tudták: egy kicsit a könyv is alakítja a mindenkori termés sorsát... Nekik köszönhetően elég korán „rákaptam” az olvasásra, és megtanultam a könyvet értékelni.

Egyik este csoda történt. Vitus szomszédunk szép kivitelezésű, vastkos könyvet tett az asztalra. Félszemmél odapillantok, olvasom: Toldi. Írta: Arany János. Nagy izgalommal vártam, hogy kezdje olvasni, de ő mindegyre csak a zsebeit tapogatja.

– Otthon maradt a szemüvegem, Sári! – sajnálkozik feleségének. Szótlanul vette tudomásul mindenki, és sehogyan sem értette Vitus szomszéd felelőtlenségét. Már-már kezdtek szedelődzködni „fonósaink”, mikor Vitus bácsi közbekiáltott.

– Mit szólnátok, ha János olvasna fel?

– Na, halljuk, mit tanult az iskolában! – adták beleegyezésüket a többiek.

Helyet szorítottak nekem is az asztalon a lámpa alatt, aztán többször is megkérdezték, hogy jól ülök-e, nincs-e igen távol tőlem a könyv, és majd szóljak csak bátran, ha elfáradtam. Éreztem a sok figyelő szem tűzét piruló arcomon, miközben elkezdtem az első ének felolvasását.

A langyosodó szelek rendre kiverték a tél fogát. Tavaszodott, mire mi is befejeztük és a magunk módján megbeszéltük a híres Toldi históriáját...

Az utolsó estére már annyira hozzám nőtt a szép könyv, hogy csak fájó szívvel tudtam volna tőle megválni. Folyton az járt az eszemben, miként tudnám megszerezni. Vajon eladják-e? De hogyan is kérhetném megvételre, hiszen pénzem sincs. Hiába szólt minden a könyv megszerzése ellen, vágyam erősebbnek bizonyult.

– Vitus bácsi, szeretném, ha a Toldit nekem adná egy fél liter szilvapálinkáért...

– Nocsak, honnan van neked pálinkád?

– Hát... a szüleim, gondolom, adnának – válaszoltam halkán.

– Ha ők is így gondolják, hát legyen – kacintott mosolygó szüleim felé.

Néhány nap után – tántorogva a kacagástól – elmondták nekem, hogy ment volna ez magától is, hiszen a könyvet eredetileg is nekem szánták. A pálinka meg éppen kapóra jött, legalább áldomást ihattak „felolvasóvá” avatásomra...

Soós János

A kapcsolatépítő

BESZÉLGETÉS VARGA EDITTEL, AZ UNION INTERNATIONALE
DES FÉDÉRATIONS DE GROUPES FOLKLORIQUES ALELNÖKÉVEL

A magyar néptáncmozgalom résztvevői szinte kivétel nélkül ismerik. Évtizedek óta elmaradhatatlan résztvevője a hazai népművészeti eseményeknek, ott van mindenhol, ahol megszólal a hegedű, libben a szoknya. 2002-ben az Union Internationale des Fédérations de Groupes Folkloriques nemzetközi szervezet (IGF) alelnökévé választották. Ebből az alkalmából készült vele ez az interjú, mert bár ahogy már említettem, nem ismeretlen a szakmában, mégis szinte semmit sem tudunk róla.

– *Mindenek előtt engedj meg, hogy őszinte szívvel gratuláljak megválasztásodhoz. Úgy gondolom azonban, hogy hazánkban alig lehet tudni erről a nemzetközi szervezetről. Jó lenne tehát, ha beszélgetésünk elején mondanál néhány szót az IGF-ről...*

– Ez Európa első nemzetközi folklórszövetsége. Egy francia úr, bizonyos André Ghis alapította 1949-ben Franciaországban, igaz, a bejegyzésre csak 1953-ban került sor. Több évtizeden keresztül csak nyugat-európai országok voltak a tagjai. Ám a nyolcvanas évek közepén az azóta sajnos elhunyt Ferdinand Zeltner, az osztrák képviselő javaslatára a szervezet kinyitotta kapuit. Elsőként az akkori Csehszlovákiát, illetve Magyarországot hívták meg, hogy megfigyelőként vegyen részt a munkában.

– *Mi az IGF vállalt feladata?*
– Elsősorban is a tagországok folklórcsoportjai közötti kap-

Az IGF elnöksége, Prága, 2001. szeptember
Középen Lillo Alessandro elnök, a kép jobb szélén Varga Edit

csolatrendszer kialakítása, fesztiválok szervezése. Az IGF létrehozásának ez volt a kiindulópontja. Nyugat-Európában korábban kezdtek néptánc-fesztiválok szervezését, mint mifelénk. Ezért korábban merült fel az igény, hogy a fesztiválszervezésben érintettek kontaktusban legyenek egymással.

– *Miként kerültél kapcsolatba a szervezettel?*

– Ahogy már említettem, Ferdinand Zeltner javaslatára a szervezet kitérítette működésének határait. Ez természetes igény volt, hiszen a fesztiválszervezők szeretnék minél érdekesebb országokat megmutatni a rendezvényeiken. Egy idő után az IGF tagországai nyilván szerettek volna saját magukon kívül másokat is látni.

A vasfüggönyön túli országok bizony abban az időben nekik az egzotikumot jelentették. Ferdinand, aki burgenlandi volt, jól ismerte a magyar kultúrát, a magyar együttesek színvonalát. Természetesen első lépésként az akkori Népművelési Intézetben Vásárhelyi Lászlóval vette fel a kapcsolatot, aki a későbbiekben engem kért meg, hogy megfigyelőként legyek jelen az IGF konferenciáin. 1985-ben vettem részt először IGF-rendezvényen.

– *Milyen tevékenység jellemezte ekkor a szervezetet?*

– A IGF megtartotta az alapfeladatát: a csoportok közötti csere lehetőségeinek bővítését.

Varga Edit gimnazistaként ismerkedett meg a néptáncsal, a Helikon Ünnepek versenyén Vásárhelyi Laci bácsi biztatta a tánc szeretetére. A szombathelyi Tanítóképző Főiskola elvégzése után – ahol Kővágó Zsuzsa és Pesovár Ernő koreográfiáit táncolták – a keszthelyi művelődési ház munkatársa lett. Innen került az akkori Népművelési Intézet együttesvezető képző tanfolyamára, ahol Vásárhelyi László és Bodnár Sándor szakmai irányításával bővítette tudását. Tanulmányai alatt a keszthelyi gimnázium néptánc-együttesét és az Agrártudományi Egyetem Georgikon Együttesét vezette, s rendszeresen kijárt a sármelléki hagyományörző együtteshez. 1969-ben került Budapestre, ahol a Csili Művelődési Központ művészeti előadója lett, s Vásárhelyi László felkérésére elvállalta a Nagytarcsai Szlovák Hagyományörző Együttes vezetését, felváltva Timár Sándorral. Munkájához Borbély Jolántól

és Martin Györgytől kapott segítséget. 1972-ben került Csepelre, ahol a Csepel Táncegyüttes utánpótlás csoportjának lett a vezetője. Azóta is néptáncra, a népművészet szeretetére, a hagyományok tiszteletére neveli a csepeli és a környékbeli gyerekeket. 1977-től az Ipari Szövetkezetek Országos Szövetsége (OKISZ) Kulturális Osztályán dolgozott, a szervezet fenntartásában működő néptánc-hagyományörző együttesek külföldi kapcsolatainak szervezőjeként 1983-ban került a Szövetkezetek Országos Szövetségéhez (a SZÖVOSZ-hoz). Itt valamennyi művészeti ág szakmai tanácsadója, gazdája volt: országos eseményeket, fesztiválok szervezését, külföldre utaztatását a SZÖVOSZ fenntartásában, támogatásában működő együtteseket. A szervezet jogutódaként létrejött ÁFÉSZEK Országos Szövetsége (ÁFEOSZ), majd az Általános Fogyasztási Szövetkezetek és Kereskedelmi Társaságok Országos Szövetsége a mai napig

nem szüntette be kultúra- és művészpártoló tevékenységét. (Példaértékűen, nem a nagy tömegeket vonzó eseményeket és csoportokat, hanem továbbra is az amatőröket támogatva.)

Itt dolgozik a mai napig tanácsosként, segítve az amatőr művészek és művészpártolókat egyre nehezebb életét. Számos kitüntetés közül az Örökség díjra a legbüszkébb, hiszen az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület alapító tagjaként, alelnökéként több ezer ifjú néptáncos munkáját segíti, szervezi fáradhatatlanul. Csepeli tanítványai közül többen hivatásos néptáncosok lettek: az Állami Népi Együttesben, a Duna Művészegyüttesben, a Honvéd Együttesben és az ExperiDance Együttesben táncolnak.

Szerteágazó munkájának értelemszerű következménye a kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszer. Nem véletlenül választották 2002-ben az IGF alelnökévé.

A NEMZETI TÁNCSZÍNHÁZ KHT.

– Várszínház, Budapest I. Színház u. 1-3. –

2003. januári műsorából

Ezeregyév

ExperiDance produkció – Román Sándor Táncársulata

11., 18., 22., 24., 31. – 19.00

Országalma, avagy Mátyás király és a cigánylány

A Honvéd Együttes bemutató előadása

23. – 10.30 és 15.00; 26. – 10.30

Holle anyó

Budapest Táncszínház

19., 28., 29. – 10.30

Asszonyszerlem – asszonysors / Stabat Mater

Imre Zoltán koreográfiáinak felújítása

Az Eurodance Company előadása

28., 29. – 19.00

A klasszikus balett gyöngyszemei

Magyar Nemzeti Balett

12., 26. – 19.00

Dél-amerikai táncvarázs

(dél amerikai táncok – argentintangó)

Budai László és barátainak előadása a Galériában

23. – 19.00

Koncert / Homo ludens

Szegedi Kortárs Balett előadása

25. – 19.00

Természetes, hogy számomra ez nagyon fontos volt, hiszen szívügyemnek tekintettem, hogy a magyarországi együttesek számára minél több meghívást, lehetőséget lehessen megteremteni. Számos együttest sikerült delegálni a szervezet fesztiváljaira. Ezek közül a legnagyobb az Europeada, ahol negyven-ötven együttes vesz részt. Néhány magyar csoport is szerepelt már ezen a rendezvényen. Az Europeada kezdetben fedezte a résztvevő együttesek költségeit, de az utóbbi években sajnos önköltséges lett, s így nem sok magyarországi csapat vállalkozik a kiutazásra. A részvételi díj a nyugat-európai együttesek számára ma sem megterhelő, nekünk viszont jelentős gátat jelent.

– *Hogyan lehet taggá válni?*

– A jelenlegi elnök (Lillo Alessandro, Olaszország) elképzelése az, hogy országos hatáskörű szakmai szervezetek lépjenek be. Ám ez nem valósítható meg, hiszen nem minden ország rendelkezik ilyen szervezettel, vagy az is előfordul, hogy épp ellenkezőleg, több is van belőlük. Az IGF tehát nyitott szövetség, ennek megfelelően már meglévő szervezetek épp úgy beléphetnek, mint azok a szerveződések, amelyek napjainkban alakultak meg, nem átfogó szakmai céllal, de szintén néptánc, hagyományőrzéssel, fesztiválszervezéssel foglalkoznak.

Ennek következtében, – valamint Ferdinand Zeltner áldásos tevékenységének köszönhetően –, az IGF tagsága folyamatosan növekszik. A többi szervezet (CIOFF) meglehetősen zárt rendszere miatt mindazok keresnek és kereshetnek bennünket, akik oda „nem férnek” be. Nem várjuk el, hogy tagjaink további IGF nemzeti szekciókat hozzanak létre. Érdekes módon – vagy talán ennek hatására – az IGF határai igencsak kibővültek. Mára már Mexikó és néhány ázsiai ország is tag lett.

– *A tagbővüléssel változott-e az IGF tevékenysége?*

– Új elemek itt is vannak. Megjelentek a kézművesek, a tárgyalók is. A konferenciákat rendszeresen tudományos előadások kísérik. Ebben az évben a „Tradicionális éneklés” témában hangzottak el előadások. Érdemes még megemlíteni, hogy egy magyar lány, Farkas Sára negyedéves néprajz szakos hallgató nagyszerű előadást tartott.

– *Hogyan lettél te az alelnök?*

– Korábban 5 évig én töltöttem be a főtákarai teendőket. Ez idő alatt Sátoraljaújhelyen szerveztem konferenciát, gyermek néptánc ügyben, amelyen CIOFF-os szakemberek is részt vettek. Úgy gondolom, hogy munkámat az elnökség és a tagság meglegedésével végeztem, ezért szavaztak bizalmat számomra.

– *Valljuk meg őszintén, az IGF nem közismert Magyarországon. Nem tervezel nagyobb propagandát?*

– Természetesnek tartanám, ha a nemzetközi szervezetek (CIOFF, IOV, IGF) hazai képviselői nyitottan működve, együtt nagyobb erőt képviselve, jelentősebb eredményeket elérve, akár jobban propagálnák magukat. Egyre kevesebb a meghívás, a magyar együttesek külföldi szereplései sem mindig a megfelelő eredményt hozzák. Visszagonolván a hetvenes-nyolcvanas évekre, amikor csoportjaink országos szakmai szervezetek ellenőrzésével, támogatásával, egyeztetésével, kijelölésében utazhattak, bizony nagyobb volt az elismertségünk is. Manapság – és ez szerintem rendkívül elgondolkodtató –, megjelentek az úgynevezett ügynökségek, amelyek pénzért, sokszor bármiféle szakmai kontroll nélkül utaztatnak csoportokat.

Ezeket a problémákat csak úgy lehetne kezelni, ha a nemzetközi szervezetek képviselői párbeszédet folytatnának egymással, s nyitottabbak lennének egymásra. Az IGF nyitott, céljaiban csak alternatívát szeretne nyújtani az érdeklődők számára. Ezzel egyetértve magam részéről szívesen veszem az érdeklődést, a megkeresést is.

Szigetvári József

APRÁJA * APRÁJA * APRÁJA

2003. január 15-én nyílik az „EDIT 2000 Pályázati Tanácsadó Iroda”.

A cég pályázatban nagy tapasztalattal rendelkező munkatársai segítik a művészeket, kulturális intézményeket a pályázatok kitöltésében, adminisztrációjában.

Emellett pályázatfigyelés is megrendelhető, aminek keretében elsőként értesítik a jelentkezőket az őket érdeklő friss pályázatok kiírásáról.

Az iroda Budapesten az Andrássy út 124. I. emeletén hétfőtől-péntekig 10-15 óra között várja a pályázni kívánókat és az érdeklődőket.

Telefon 2003. január 3-tól: 312 5071, 354 1487

*

A 2002. évi „Kisebbségeikért” díjat idén a *Martenica Néptáncegyüttes* kapta. A kitüntetést 2002. december 17-én a Parlamentben vették át Medgyessy Péter miniszterelnöktől és Mádl Ferenc köztársasági elnöktől.

*

Csángó tánc minden szombaton 20.30-04.00-ig, muzsikál az Eszteni zenekar és vendégeik.

Családi jegy: 500,- Ft (két felnőtt és 14 éven aluli gyermekeik)

Felnőtt: 350,- Ft; diákjegy: 200,- Ft

Magyar igazolvánnyal és 14 éven aluliaknak: ingyenes

Magyarok Háza, V. Ker. Budapest, Semmelweis u. 1-3.

Információ: 3-914-739; 20-9125-306

*

Ír táncanfolyam minden kedden 19 órától a *Marczibányi Téri Művelődési Központban* – *Barn Dance, Set, Ceili* és kezes táncok *Táncokat tanít: Balogh Melinda és Vadányi Gabriella*
Belépő: 400,- Ft

„Bandázás és pëndzsom”

TÁNC-TÖRTÉNETI EMLÉKEK A JÁSZSÁGBÓL

Jó bort iszok, gyijófaival tüzelek,
Kis pej lovam csárda elejbe kötlek,
Szípen kérem csaplárosné nézze meg,
Jól áll-e még lovam hátán a nyereg?

Lovad hátán fére csúszott a nyereg,
Nem jó nyergelte fel ez a rossz gyerek,
Mettanítom a gyereket nyergelnyi,
Hogy kell a jányt a kapuba ölelnyi.

Faragó Ferenc (sz.: 1908. Jászszentandrás)
gy.: Molnár István, Jászszentandrás, 1954.

Egyelőre a rendelkezésre álló adatokból úgy tűnik, hogy a Jász-ság táncaira, hagyományaira való odafigyelés, foglalkozás, gyűjtés, ösztönzés csak az 1950-es évek elejétől az 1950-es évek második felének közepéig, végéig terjedő rövid időszakra tehető. A Jász-ság táncjai, szokásai ekkor éltek országosan elismert világot. Ez idő tájt gyűjtött erre Kaposi Edit (1952), készült el Muharay Elemér kezdeményezésére – aki 1953-ban szintén ellátogatott a jász-ság vidékére – Molnár István: „Bandázás és pëndzsom” című összeállítás, amelyet Budapesten mutattak be 1953-ban, s Kodály Zoltán tetszését is elnyerte. Majd jöttek sorban egymás után érdeklődve: Pesovár Ferenc (1954), Martin György (1954) – aki a jász-sági oláhost és seprútáncot nem is felejtí ki a később megjelent, máig is példaértékű A magyar táncípusok és táncdialektusok című kötetéből –, Maác László (1955). Bemutatják szintén a fővárosban, a MOM székházban a Jászkóhalmi Tánc-együttes „Jákóhalmi lakodalmas” c. koreográfiját, amellyel kijutnak a VIT-re, s a korszakot lezárva megérkezett a jász-ságba Vásárhelyi László (1961). Izgalmas időszak.

Molnár István jász-szentandrás helytörténész így mesél a „Bandázás és pëndzsom” létrejöttéről, bemutatásáról: „Pontosan nem emlékszem, de lehet, hogy egy pályázat jelent meg az akkori Népművelési Intézet gondozásában, és éppen ennek az alapján Budapestről indult az Elemér bácsi

kezdeményezésére a gyűjtés Jászszentandrán. Így találkoztam Muharay Elemérral 1952-ben. Miután jobban megismerkedtünk, a néprajzzal kapcsolatosan, Muharay Elemértől még én három könyvet is kaptam, azokat is elég hosszú dedikálással. Ő nagyon népszerű, népszerű, népét segítő és a népművészetnek szinte minden ága iránt érdeklődő, s hozzá nagyon-nagyon értő személyiség volt. Muharay Elemér azt mondta, hogy Jászszentandrán népi együttest kellene létrehozni. Itt táncgyüttest létrehozni nem tudtunk, ezt elmondtam Elemér bácsinak, így mondom, mert hát ő akkor jóval öregebb volt nálam, én akkor 27 éves voltam. Figyelmünk a szokások felé fordult. Hosszú ideig csak beszélgettünk róla, majd a Népművelési Intézet által küldött szakemberek segítségével állítottam össze a »Ban-

dázás és pëndzsomot«. Ez 1953-ra össze is állt, s még ennek az esztendőnek a telén fel is utaztunk Budapestre. Jászszentandrás, Panyola és Pitvaros vett részt ezen a szakmai bemutatón, ahol mind a három csoport bemutatkozott a Vince pápa téren. Ez a meghívás egy óriási örömet adott nekünk. A budapesti bemutatón Muharay Elemér, Veress Péter és Kodály Zoltán is jelen volt. Kodály Zoltán külön is gratulált nekem. Mondták, miután hazajöttünk, hogy na akkor most egy hétig ne mossak kezét, mert hát Kodály kezét fogott velem. Akkor ott beszélgettem mindhármukkal. Ezen a bemutatón a miénk lett a legsikeresebb előadás. Tájéltunk is ezzel az anyaggal, volt Jászapáti, Erken meg nem is tudom hol. Ami az 1955-ös filmfelvételen dokumentálva van, az a már említett 1953-as budapesti szakmai bemutatón jelent meg először.”

A gondolatokat tovább eresztve Molnár Pista bácsi eszébe jutnak a gyűjtés, az újjáélesztés részletei, a helyi segítők: „Itt Jászszentandrán figyeltem fel rá, hogy bandázás, mint ilyen létezik. Jászapáti »Kakas« Pista bácsi, Béres Pista bácsi, a »Kakas« a csúfneve volt neki, mondta, hogy egy szalmahordónyi kas mellett eltöltöttek egy teljes éccakát is bandázáskor. Sokszor csak hajnalban feküdtek le, két, három, négy, tíz szálalt raktak rá és az világított, meg kicsit melegített is. A jászszentandrás gyűjtésben, szervezésben a fő szerepet Medveczky Ferenc játszotta, akinek óriási jó volt a kapcsolata a környékbeli lakossággal, ezzel a sűrűn lakott járás tanyái résszel. Azóta persze már nagyon megváltozott az is, de akkor a beszélgetések közben az emberek mondogatták, hogy valamikor mit csináltak ők a bandázások, a pëndzsomok alatt. Tíz-szer is kimentem, így esténként, olyankor

mindig összejöttek a környékbeli emberek. A sok általánosból én egy igazi, szép régít szerettem volna összehozni, megjeleníteni és rögzíteni. Mint szórakozási forma, a »Bandázás és pëndzsom« a 20-as, 30-as évekre nyúlik vissza, de még a 40-es években is akadt élő bandázás. Mikor a leírásokat befejeztem, utána egy jó hét múlva kimentem hozzájuk akkor, amikor Medveczky Feri barátom összehívta ismét őket. – Na, emberek – koccingattunk, iszogattunk, elolvastam nekik

Muharay Elemér a jászszentandrás öregekkel beszélget (1953).
Molnár István jászszentandrás helytörténész felvétele

összeállításomat –, kérdeztem tőlük, megfelel-e ez egy bandázásnak? Azt mondták meg. Ennek nagyon örültem. A belterületről még sógorom, Guba Béla nagyon sokat segített a gyűjtésben. Így született akkor újjá a »Bandázás és pëndzsom«

Molnár Pista bácsi 1971-ben a Bandázás és pëndzsom teljes anyagát közreadta „A jászberényi járási-városi könyvtár értesítője I. 1966–1970.” című Jászberényben megjelent kötetben.

1955. június 20. nevezetes nap. A Jászkóhalmi Táncgyüttes készülődik Budapesten, a MOM székházban, bemutatni tudását a tisztelt nagyjérdeműnek. Előkerülnek az „aranyos féketők”, vállkendők, viseletek, csizmák, kalapok és más egyéb kellékek, s kezdődhet a „Jákóhalmi lakodalmas” című koreográfia bemutatása. 1953 után 1955-ben ismét egy jász-sági szokás, s im-

„Menyecukének nem jó lenni” – A Jászjákóhalmi táncgyűttes a budapesti MOM színházban (1955. június 20.)
Egy-Étvényi László fényképe

már táncok előadása Budapesten. Az előadás sikerrel zárul, az együttes kijut VIT-re.

Az időben tovább lépve essék most pár szó a jászsági páros táncok hangsúlyának a kérdéséről. Szakirodalmunkban ehhez a témához kapcsolódóan a következő fontos megállapítást találjuk: „Néha – érdekes módon – a nyugaton jellemző lenthangsúlyos csárdással is találkozunk”. Ezt a megjegyzést a már említett, A magyar táncípusok és táncdialektusok című kötet Nagykunság, Jászság fejezetében olvashatjuk. A jászsági táncokkal kapcsolatban el kell mondani, hogy a filmgyűjtéseken van, aki fenthangsúlyban táncol, s van olyan is, aki a két formát váltogat-

ja, de a ránk maradt gyűjtésekben a lenthangsúly a jellemzőbb. A táncgyűjtések alapján tehát megállapítható, hogy a jászsági táncok lassú és friss csárdásában a lenthangsúlyos forma az általánosabb. Az eddig föllet filmgyűjtések mindegyike rövid terjedelmű, s akad olyan gyűjtés is, amit technikai akadályok miatt még nem tudunk tanulmányozni. Következésképpen az eddig megismert és bemutatott jászsági táncok még nem adnak teljes mértékben átfogó képet a táncok motívumkészletéről, de amint sikerül ezeket a filmeket tanulmányozni, a motívumkészlettel együtt a hangsúly kérdése is teljesen egyértelművé válhat.

Kocsán László

A Villő Énekegyüttes 1999 decemberében alakult Budapesten. Tagjai: Dobák Katalin, Horváti Kata, Papp Ágnes és Szabó Ágnes népdalénekesek.

A hagyományos magyar népzenei összeállítások mellett repertoárunkban jelentős helyet foglal el a népi liturgia. Megszólalásunkban a népi előadási gyakorlatot követve egyéni, hiteles megformálásra törekszünk.

A paraszti gondolkodásban nem különült el élesen a szent és profán világ. A jeles napok megünneplése az egyházi és világi szokásren-

Villő Énekegyüttes *Mennyei király születik*

det egyaránt tükrözte. A szájhagyomány régi korok írott, műzenei kultúráját őrizte meg eleven, kiérlelt előadásban.

A magyar és európai egyházzene részét képező magyar nyelvű népelemek a népi kultúrában továbbélve megtartották eredeti stílusjegyeiket, valamint a korabeli előadási gyakorlat jellegzetességeit. Ugyanakkor a profán népdalok előadás-

módja erősen hatott a népelemek megszólaltatására.

Mennyei király születik... című adventi műsorunk CD-anyagát 2002 augusztusában rögzítettük a vámoszabadi katolikus templomban. A Szokolay Dongó Balázssal közösen készített lemez a karácsonyi ünnepkör énekes és hangszeres hagyományt mutatja be. A régi, kézíratos dallamokat, népeleket, karácsonyi kántákat, betlehemes dalokat részben tradicionális módon, részben feldolgozás formájában szólaltatjuk meg. (Papp Ágnes)

A Tücsök Zenekartól Tíz Lépcsőn át a Magyar Kalendárig

BESZÉLGETÉS KÁLMÁN PÉTERREL, A SZEREDÁS ZENEKAR SZAKMAI IRÁNYÍTÓJÁVAL

– *Mikor is kezdődött? A betvenes években?*

– 1973-tól foglalkozom népzenevel. Akkoriban működött Debrecenben az Úttörő Házban egy együttes, ahol furulya, köcsögduda és dob kísérettel citeráztak és énekeltek a gyerekek. Ide, a Tücsök Zenekarba kerültem én vonósként. A bontakozó táncház-mozgalom arra inspirált bennünket, hogy vonós zenekari összeállításban is kipróbáljuk magunkat, így hegedű, brácsa, cselló – később a cselló helyett bőgő –, s kiegészítésként cimbalom és tekerő is helyet kapott a zenekarban. Amikor a „tücsök korból” kiléptünk, vonós felállásban Csobolyó zenekarrá alakultunk át. Büszkéek voltunk arra, hogy akkor az ország egyik legrangosabb zenekarának, a Joób Árpád vezette Délibáb Együttesnek az utánpótlás csoportja lehettünk, s végtelenül hálás vagyok az ott muzsikáló embereknek, hiszen a művészet olyan ágára irányították a figyelmemet, amit a mai napig életcélként, hivatásként élek meg.

A Csobolyó zenekart a honvédség morzsolta szét, hiszen különböző időpontokban vitték a tagokat katonának, évekre ellehetetlenítve ezzel az együttes működését. Ez után egy rövid ideig a Karikás együttesben, majd a Csüördögölő zenekarban muzsikáltam. A Csüördögölővel másodszor lehettem a Népművészet Ifjú Mestere, ezt a címet először a Csobolyóval kaptuk meg. A Csüördögölő akkor az ország egyik legjobbjának tartott Nyírség Táncegyüttest kísérte, szép sikereket értünk el közösen. Sokat jelentett ez az időszak, de saját zenekarra vágytam, ahol saját utamat járhatom, így a kilencvenes évek elején megszületett a Szeredás.

– *Milyen az az út, amire a Szeredás megalakításával léptél, s hová vezet?*

– A név az én fejből pattant ki, s mivel az évek során sokszor változott a tagság, tulajdonképpen a körém csoportosuló zenészek alkották, alkotják a mindenkori Szeredást. 1993-ban találkoztam Pete Laci barátommal, akivel eddigi tevékenységünk mellett – én például klasszikus zene tanári diplomát szereztem – a magyar népzene-kultúra mélyreható megismerését tűztük ki magunk elé. Ez volt az az időszak, amikor a Vojtina Bábszínház zenei rendezőjeként dolgoztam, majd lehetőséget kaptam egy kis népzenei műhely létrehozására a Hollós Utcai Kézműves Iskolában. Szabadidőnk arra áldoztuk, hogy felkeressük a még élő adatközlőket Erdélyben, Felvidéken és Magyarországon egyaránt, s emellett az Óbudai Zeneiskolába jártunk konzultációkra, ahol Csoóri Sándorral – akit egyik mesteremnek és barátomnak tekintek – két éven át a széki zenén keresztül próbáltuk felfejteni azokat a technikai, szellemi, és bátran mondhatom, lelki tényezőket, amiről a magyar népi hangszeriskola szól. Nem volt ez elfecsérelt idő, hiszen azt vallom ma is, hogy csak az tud igazán tanítani, aki saját maga mestere a hangszerének.

– *Legendák keringtek arról, hogy 6-7 évig foglalkoztál a széki zenével, mielőtt pódiumon is hallhattuk volna tőled. Ez a nagyon aprólékos munka meghozta-e számodra a gyümölcsét? Mindent megmutattál-e már abból, amit ez idő alatt tanultál, vagy van még a kezdedben, a fejedben ebből a muzsikából?*

– A széki zene számomra örök szerelem marad, hiszen azt a célt tűz-

tem ki magam elé, hogy egy stíluson belül fedezem fel azokat az esz-közöket, amivel egy népi hegedűs dolgozik. Valóban évekig nagyon komoly, szinte napi kapcsolatban voltam főleg Ádám István Icsán és bandájának muzsikájával, s azt tapasztaltam, hogy ez jobban segített a hasonló, régies stílusban muzsikáló primások játéka felfejtéséhez, mint ha több dialektusnak az anyagát felületesen karcoltam volna meg. Olyan zenészekkel foglalkoztam azóta, mint az Öreg Árus – aki ugyanaz a korosztály, mint Icsán –, Gyimesben Zerkula János bácsi, a palatkaiak közül Kodoba Ignác bácsi, s a bonchidai zenészek is nagy hatást gyakoroltak rám, e település zenekultúráját is behatóan tanulmányoztam. Rajtuk kívül is rengeteg zseniális primástól maradt fenn anyag, aminek a tanulmányozása nagy feladatot jelent a jövőben. A széki zene a mai napig bennem van. Egy ideig pihenttem – talán ez sem vált kárára –, de szeretném ismét előásni, s talán ebből is születik valami izgalmas dolog.

– *Térjünk vissza a Szeredáshoz, hiszen érdekesen alakult a történetetek. Az általad elmondott előzményekből műsorok, lemezek születtek. S csavargónak miért tart a világ?*

– Igen, ez a címe az első önálló kazettánknak, próbálkozásunknak, amelyen kizárólag ének nélküli hangszeres magyar népzene szól. Ebben az időszakban a „Tánczáttalálkozó”, valamint az „Új élő népzene” lemezek is megjelent a Szeredás, s ekkor kezdtünk el foglalkozni a magyar dramatikus szokásokkal. Ezt két dolog is inspirálta. Az egyik az a szellemi töltés, amely a bábszínházi működésem alatt e témában megérintett, a másik pedig az, hogy a Hollós Utcai Iskolában létszámleépítés miatt a tagozatunk sajnos megszűnt. Pete Lászlóval úgy döntöttünk,

Szüreti bál a debreceni Motolla-táncházban; tánctanító: Jeremiás Lajos (fotó: Andics Árpád)

hogy nem más irányba keressük a megélhetésünket, hanem maradunk a népi kultúránál. Ekkor már együtt dolgoztunk a sárospataki Bodrog Néptáncegyüttesrel – ez az egyetlen olyan együttes, amelyet megszakítás nélkül lassan 10 éve kísérünk, emberileg és szakmailag is nagyon jó a kapcsolatunk –, s elkészítettük az első betlehemes műsorunkat. Megpróbáltuk komplex formában – zene, ének, dramatikus szokások, bábjáték és szövegek összeszerkesztésével – feldolgozni a téli ünnepkört, és sikerült elérnünk azt, hogy gyermek közönség előtt bemutatva nagyon jó véleményeket hallottunk vissza, például, hogy nem is gondolták, milyen izgalmas, mozgalmas lehet egy betlehemes.

E sikeren felbuzdulva beástuk magunkat a könyvtárba, konzultáltunk Ujváry Zoltán professzorral – aki a magyar dramatikus szokások kiemelkedő kutatója –, s összeállítottunk egy szüreti, farsangi, pünkösdi műsort, gyermeklakodalmast, vásári műsort, s táncosokkal kiegészítve egy alföldi maskarás lakodalmast. Nagy szerepet kapott ezekben a szokásokhoz kapcsolódó zenei kincs, állatalakoskodók megjelenítése, s ezeknek az előadásoknak a gyermekek nem csak befogadói, hanem sokszor részesei. Természetesen több év munkája fekszik ebben, de mára elértük azt, hogy nem nekünk kell a műsorok miatt napokat telefonálgatnunk – mint kezdetekben –, hanem nálunk cseng állandóan a telefon, s keresik műsorainkat óvodák, iskolák, művészeti iskolák, művelődési házak. Kifejezetten a felnőtteknek készítettük viszont az a

A Magyar Kalendár stúdiófelvételén
Bárdosi Ildikó és a hajdúböszörményi gyerekek (fotó: Nagy Gábor)

műsort, amelyben Bárdosi Ildikó 12 balladából álló előadásának összekötő zenei témáit játszottuk. Ezt is érdekes kísérletként értékeltük.

– *Gondolában térjünk vissza a lemezeitekhez. Több CD-n közreműködőként hallhatunk benneteket – különböző műfajokban –, de két önálló albumot is sikerült 2002-ben megjelentetnetek. Ezek mennyiben kötődnek eddigi munkáitokhoz?*

– A Lux Együttes Ethnosphaera című lemezén a folk-rock műfajba kóstoltunk bele, amely érdekes volt, de kicsit el kellett távolodnunk a megszokott zenei világunktól. A másik lemezt – amely szintén nem hagyományos népzene – egy osztrák zeneszerző-barátunkkal, Alfred Polanskyval készítettük. Ő Ady vers megzenésítéseket álmodott e lemezre, s ebben voltak segítségére többek között Sebestyén Márta, Juhász Erika, Tóthné Dénes Anikó, Bárdosi Ildikó, Porteleki László és a Szeredás. E lemez stúdió-munkálatai közel egyidőben készültek a később megjelenő önálló lemezünkkel, így nagy öröm nekünk, hogy Alfred Polanskyval cseréltünk egy számot: az ő lemezén van egy szám a Tíz lépcső-ről, s a mi albumunkra is került egy az ő szerzeményeiből. Ezek a számok jól megférnek a lemezekon gondolatiság és hangzásvilág szempontjából is, s erősítik egymást.

– *Említetted a Tíz lépcsőt. Mi is ez?*

– Annak az önálló lemezünknek a címe, amely leginkább kapcsolódik eddigi népzenei munkáinkhoz. 2002 őszén jelent meg. Széki zenével kezdődik, hallható rajta erdélyi, felvidéki és magyarországi muzsika, s Polansky barátunk szerzeményével zárul. A kezdetektől a mai napig átfogja az egész életünket. Olyan anyagokat válogattunk össze, amelyek legkedvesebbek számunkra, s amelyeket – saját érzéseink alapján – leghitelesebben tudunk tolmácsolni. Ezen jelenlegi felállásban muzsikálunk: Bárdosi Ildikó énekel, Pete László brácsázik, Erményi Tamás játszik bőgőn, Csurkó Dezső cimbalmon, jómagam hegedűn. Emellett több barátunk is részt vett a lemez elkészítésében, segítségüket ezúton is köszönöm. November végén megjelent a gyermeklemezünk is, Magyar Kalendár címen, amelyen dramatikus műsoraink legkedveltebb darabjait mutatjuk be, a szórakoztatva oktatni, nevelni mottó jegyében.

– *Ez tehát a jelen. És a jövőt hogyan látod? Marad az általatok kitapozott vonal, vagy lesznek még oldalhajtások a Szeredás életében?*

– Az általad oldalhajtásoknak nevezett vonulatokat is fontosnak tartjuk, hiszen ezek is hatással vannak gondolkodásunkra, érzéseinkre, s ezekben is hagyományaink továbbélését látjuk. Természetesen szeretnénk folytatni, amit elkezdtünk, alapos folklorisztikai ismereteken nyugovó igényes műsorokat, lemezeket szeretnénk a jövőben is a közönség elé tárni. Foglalkoztat bennünket népmesék bábos vagy utcaszínházi – tehát a legarchaikusabb módon történő – feldolgozása. Emellett természetesen továbbra is lelassítva, hangról-hangra tanuljuk az öregek játékát, mert bármit is csinálunk, csak innen indulhatunk el.

Darmos István

Halász Péter:

Bokrétába kötögetem vala A moldvai magyarok néprajzához

Szakmai körökben és a magyarság sorskérdései iránt érdeklődők között egyaránt ismeretes, hogy a moldvai magyarok a hagyományos népi műveltség igen régies állapotát, archaikus rétegeit őrzik, s ezek a magyar művelődés szempontjából megkülönböztetett jelentőségű értékek. A moldvai magyarok – földrajzi, politikai, nyelvi és vallási elszigeteltségük következtében nagyobb mértékben őrizték meg hagyományos műveltségünk történelmi rétegeit, azokat, amiket a Kárpát-medencén belül élő magyarság, részben a különböző európai hatások, részben pedig a belső változások következtében, jórészt már felhagyott. A néprajzkutatásnak fontos feladata tehát, hogy népi kultúránknak ezt a viszonylag egységes, ebben a formában és teljességében már sehol máshol fel nem lelhető területét minél tökéletesebben feltárja, a tudomány és a nemzeti művelődés számára hozzáférhetővé tegye.

E kötet lapjain többségükben korábban már megjelent csángó tárgyú tanulmányait gyűjtötte össze a szerző. Halász Péter írásai, részletező megfigyelésen, alapos terepmunkán nyugszanak. Általában nem elégszik meg az archaikus jegyek leírásával, hanem változásokban követi őket. Egész szemléletét áthatja az együtt élő népek közös múltjának, műveltségi kapcsolatainak értelmezése, így a tanulmányok alapvetően interetnikus vonatkozásúak.

A történelem, társadalom, gazdálkodás, mesterségek, népszokások, nyelv című fő fejezetekbe sorolt tanulmányokon átüt a személyes elkötelezettség, leírásai az érdeklődő olvasó számára is élvezetesek és tanulságosak.

Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor: Magyarságszimbólumok (3. bővített kiadás)

A szerzőpáros a mindennapi életben megjelenő magyarságszimbólumok szociológiai felmérésére és kulturális antropológiai elemzésére vállalkozik. A problémafölvétel rendkívül aktuális, a szűkebb, szakmai olvasóközönségen túl is méltán tart igényt az érdeklődésre.

A bevezetés pontosan, korszerűen körülhatárolja a vizsgált témát és megadja az elméleti hátteret az ezt követő elemzéshez.

Ezt követi a hipotézis ismertetése, amely földrajzi-természeti (hegy- és vízrajz, éghajlat, flóra és fauna, települések) és kulturális (szín, címer, öltözet, zene-tánc, építészet, járművek, ünnepek, foglalkozások, ételek-italok, sport, mentalitás, politika) tényezőkhöz köti a magyarságszimbólumokat.

Az eredmények a számszerű adatok ismertetéséből és elemzéséből, értelmezésből állnak össze. Ez utóbbihoz a néprajz, antropológia, szociológia, szociálpszichológia kutatási eredményeit felhasználva, a kérdést tágabb társadalmi kontextusban helyezik el a szerzők.

A kutatás legfőbb erénye, a téma aktualitása mellett, az egyenrangú kvantitatív és a kvalitatív elemzés: a szociológiai kérdőívezés és a jelenségeket mélységükben is bemutató, értelmező, antropológiai analízis.

Az Európai Folklor Intézet kiadványai megvásárolhatók a L'Harmattan Kiadó Könyvesboltjában (Bp. 1053 Kossuth L. u. 14-16. Tel: 267-5979) illetve korlátozott számban kaphatók az Európai Folklor Intézetben (1011 Budapest Szilágyi Dezső tér 6. • Tel./fax: 212-2039, 214-4685)

TABLE OF CONTENTS

Page 7 **Kiss Ferenc** - musician, composer, director of Etnofon record label, publisher of folk and ethnographical publications, founder of the Héttorony Festival. A prolific mind with a wealth of ideas. Active in encouraging discourse amongst colleagues on tradition preservation. Kiss has now even applied for funding to make documentary films...
Interview by K. Tóth László

Page 10 'The Brashov Train Station'
An event staged at the Kelenföld Train Station in Budapest in November of 2002, directed by Diószegi László and Szántó Zoltán. Included 3 bands of traditional musicians from Transylvania and Romania, dancers and musicians from Budapest.
Article by Babarczy Eszter (appeared in 'Népszabadság' 2002 November 16.)

Page 16 The Forrás Folk Dance Ensemble toured in Mexico. Report by Szigetvári József

Page 18 **Publication announcement:**
'*A magyarság népzeneje*' [Folk music of the Hungarians]
The large scale **comprehensive work of Vargyas Lajos. Edited and revised by Paksa Katalin.**
Book includes: more than 1000 examples of music notation, 10 CDs of 433 melodies. Published by Planétás Kiadó, part of the series entitled '*Jelenlévő múlt*'. Released on 2002, Nov. Announcement by Dala Sára

Page 19 Conversation with **singer Herczku Ágnes**. Upon the release of her solo CD: **Arany és kék szavakkal (In gold and blue)**. Ági started out studying dance, in 1997 went to dance with the Honvéd Ensemble, then came more and more invitations to sing and now the CD (backed up by a lot of good musicians) with songs mainly about life in love.
By Sándor Ildikó

Page 21 2002 Series of Performances by Hungarian amateur folk dance ensembles. These performances were judged by a professional jury, rating the level of expertise of each ensemble According to the system of qualification reorganized in 1996, groups are re-evaluated every two years. This year 71 groups were evaluated at six different events. Summary by Diószegi László - Jury member, choreographer, president of the Martin Folk Dance Association

Page 22 In the town of **Székesfehérvár** about 70 km south of Budapest, recently there was an exhibition at the **City Gallery** showing **Hungarian dance history** in the pictorial arts **from 1686 to 1940**. Karácsony Zoltán summarizes the exhibition from - as he puts it - „a dance folklore point of departure”. This article gives a certain broad historical picture of Hungarian folk dance.

Page 27 **Méra** (Kalotaszeg region of Transylvania) September 22, 2002.
An event celebrating the **opening** of their

regional house-museum and 20th anniversary of the foundation of the **local tradition** preserving [practicing] **performing group**. This renowned and extraordinary rural community has been frequented by the most famous music and dance researchers, folklorists both Hungarian and foreign, for nearly a century. In celebration there were performances by the group from Méra, 7 other local villages and two groups from Hungary.
Borbély Jolán

Page 28 **Szomjas György's newest film** is to be premiered at the Hungarian Film Festival in Budapest in February 2003.
This is a film about Budapest's dance house scene - the *táncház* movement - **a story told mainly through music and dance**.
Photography: Grunwalsky Ferenc
Musical director: Kiss Ferenc
Dance director: Zsuráfszki Zoltán
Director: Szomjas György

Page 29 **In celebration of Erdélyi Tibor's 70th birthday**. Pesovár Ernő's speech heard on the November 23, 2002 evening presenting works by Erdélyi Tibor, at the Hagyományok Háza (Corvin tér) in Budapest. Erdélyi Tibor hails from northeastern Hungary's Szatmár county. Still active as **dancer, choreographer, folk artist, woodcarver, teacher**, Erdélyi's many faceted work is well known both in Hungary and abroad.

Page 31 **Discussion on preserving Hungarian tradition:** During a festival organized on the occasion of the 10th birthday of the Etnofon record label - a group of people who work in this field were invited to participate in a **professional theoretical discourse**. Pvai: „...In its original environment [tradition] wasn't preserved, it lived. The peasants had no goal of protecting their traditions...; this is an intellectual endeavor...” Printed here are notes from the discussion which indicate: there are varying opinions on just what is the best way to preserve tradition, there is a conscious effort to do so and that several types of Hungarian institutions are involved in this activity. Themes discussed were: what the process of globalization will do to folklore, the role of the dance house city revival movement, various Hungarian archives, the merits of the institution newly reorganized in 2001, now called the Hungarian Heritage House: previously two organizations: Hungarian State Folk Ensemble and [Hungarian] Institute of Culture, with the addition of an archive housing Martin György's library and other renowned collections. Opinions were voiced by: Pvai, I.; Kiss, F.; Diószegi, L.; Berán, I.; Fekete, M.; Éri, P.; P. Vas, J.; Lelkes, L.; Halmos, B.; Fügedi J.

Page 44 **Kóka Rozália - Going from House to House**. Telling the story of her own family's Bukovina Székely origin and the process of her reconstruction of the Bukovina Bethlehem pageant plays. A widespread Christmas custom

that varies from region to region, entailing a group of people going from house to house bringing greetings in memory of the birth of Christ and for St Stephen's day.

We have come not to make comedy
Nor to start some humorous game
We just came for a little bit of fun
And to show you a little example of Christ

Praise God in heaven
Peace to those on earth
To all people benevolent

Page 47 **Soós János - Winter Blessing in Szék**. Soós regularly writes these short memoirs for FolkMAGazin about his home village in Transylvania, offering to those of us not from such a village, little tastes of that life. Here, we hear about spinning parties on winter evenings - great gatherings for discussion of local issues, etc over needle work, spinning or other handwork. In such villages, books were rare and treasured items: as a rule only three people in a village owned books at all; the priest, the schoolmaster and the town clerk. Books were brought to spinning parties and stories read aloud. This is the story of the first time Soós was asked to read aloud at such a gathering and how he got his first book.

Sue Foy

folkMAGazin

2002. Tél, IX. évfolyam, 4. szám
Megjelenik negyedévente
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán

Felelős szerkesztő: K. Tóth László
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak: Bakonyi Erika, Gósi Anett,
Sándor Ildikó, P. Vas János, Tóth Andrea

Budapest, I. ker., Corvin tér 8.
Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153.
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@mail.datanet.hu
www.folkmagazin.hu

Tücsi Nyomdaipari és Szolgáltató BT.
Tel./fax: 27/336-809

ISSN - 1218 - 912X

Bankszámla szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány
B.I.C. OTPVHUB 11701004-20171625

Támogatónk a Nemzeti Kulturális
Alapprogram Népművészeti
és Közművelődési Kollégiuma

Juhos István 17 éves tanuló munkája (Szék, 2002)

Kóka Rozália
**Hadikfalvi
 betlehemes**

FEKETE SAS KIADÓ

Vargyas Lajos

**A magyarság
 népzeneje**

JELLENLÉVŐ MŰLT

Magyar Néprajzi Társaság, Magyar Néprajzi Intézet, Magyar Néprajzi Múzeum, Budapest

Hallás Péter
Bokrétába kötögetem vala
 A muldasi csigáknak története

Magyar Néprajzi Társaság, Magyar Néprajzi Intézet, Magyar Néprajzi Múzeum, Budapest

Magyar Néprajzi Társaság, Magyar Néprajzi Intézet, Magyar Néprajzi Múzeum, Budapest

Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor
Magyarságszimbólumok

Magyar Néprajzi Társaság, Magyar Néprajzi Intézet, Magyar Néprajzi Múzeum, Budapest

Magyar Néprajzi Társaság, Magyar Néprajzi Intézet, Magyar Néprajzi Múzeum, Budapest

Hunyady István Pál
Hősi epika

Magyar Néprajzi Társaság, Magyar Néprajzi Intézet, Magyar Néprajzi Múzeum, Budapest

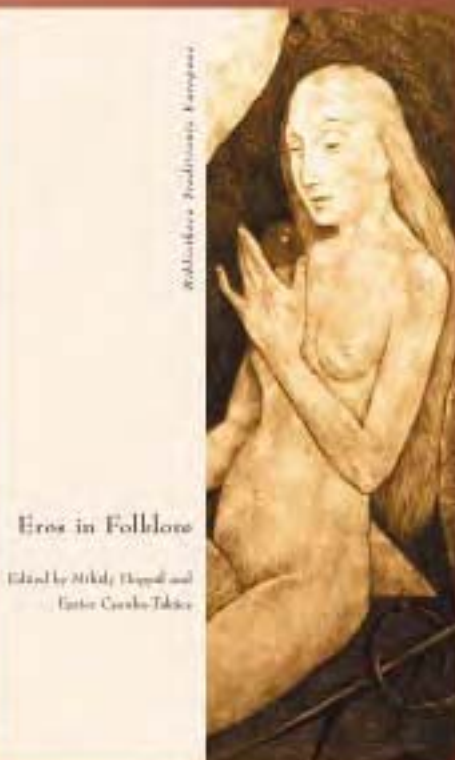
Magyar Néprajzi Társaság, Magyar Néprajzi Intézet, Magyar Néprajzi Múzeum, Budapest

Lőrincz István
Szakrális kommunikáció

Magyar Néprajzi Társaság, Magyar Néprajzi Intézet, Magyar Néprajzi Múzeum, Budapest

Герои или злоумышленники
 Heroes or Bandits

Éros in Folklore

Edited by Miklós Hoppál and
 Eszter Csécs-Tóth